การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรม ตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

นายอุทัย ปาสารักษ์

วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
พ.ศ. 2568

การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรม ตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

นายอุทัย ปาสารักษ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
พ.ศ. 2568
สงวนลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ใบอนุมัติวิทยานิพนธ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

คณะกรรมการได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของ นายอุทัย ปาสารักษ์ แล้ว
เห็นสมควรเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

_____ ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ เมยไธสง)

_____ กรรมการ _____ กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ยุภาพร ยุภาศ) (รองศาสตราจารย์ ดร.ภักดี โพธิสิงห์)

_____ กรรมการ _____ กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคณาภูมิ) (รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร)

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

_____ _____
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชาคร คัยนันทน์) (รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษกนก ดวงชาทม)
คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
วันที่.....เดือน.....ปี.....

ชื่อเรื่อง	:	การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรม ตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม
ผู้วิจัย	:	นายอุทัย ปาสารักษ์
ปริญญา	:	รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อาจารย์ที่ปรึกษา	:	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคณาภูมิ รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร
ปีการศึกษา	:	2568

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม และเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมดังกล่าว งานวิจัยนี้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 20 คน ซึ่งประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการชุมชน ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล นักพัฒนาชุมชน ผู้อำนวยการโรงเรียนหรือผู้แทน เจ้าอาวาส/พระสังฆาธิการ และปราชญ์ชาวบ้าน ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและพรรณนาความ

ผลการวิจัย พบว่า (1) การมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการตัดสินใจ มีการระดมความคิดเห็นและจัดสรรทรัพยากรร่วมกัน ส่งเสริมคุณธรรมพื้นฐาน ด้านการปฏิบัติ มีการดำเนินกิจกรรมที่สอดคล้องกับบริบทชุมชน เช่น เกษตรอินทรีย์และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้านผลประโยชน์ มีการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมผ่านกลไกชุมชน และด้านการประเมินผล มีระบบประเมินแบบมีส่วนร่วมและตรวจสอบได้ส่งผลให้การพัฒนาคุณธรรมมีความยั่งยืน (2) แนวทางการพัฒนา ประกอบด้วย การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจผ่านเวทีสาธารณะและเทคโนโลยีดิจิทัล การสนับสนุนการปฏิบัติที่เหมาะสมกับบริบท การกระจายผลประโยชน์อย่างทั่วถึง และการประเมินผลอย่างโปร่งใสและต่อเนื่อง สะท้อนถึงการบูรณาการคุณธรรมกับการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของชุมชน, คุณธรรม, ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, ชุมชนสัมมาอาชีพ

_____อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

Title : Community Participation Development in the Development of Morality Based on the Sufficiency Economy Philosophy, Kantharawichai District, Maha Sarakham Province
Author : Mr. Uthai Pasarak
Degree : Master of Public Administration (Public Administration)
Rajabhat Maha SaraKham University
Advisor : Assistant Professor Dr.Sanya Kenaphum
Associate Professor Dr.Saovalak Kosonkittiumporn
Year : 2025

ABSTRACT

This research aimed to study the participation of the community of occupational occupations in developing morality according to the philosophy of sufficiency economy in Kantharawichai District, Maha Sarakham Province and to propose guidelines for developing such participation. This research used in-depth interviews and focus group discussions with 20 key informants, consisting of village headmen, village headmen, community committees, executives of sub-district administrative organizations, community developers, school directors or representatives, abbots/monks, and local scholars. Content analysis and description were used.

The research results found that; (1) The participation of the community of occupational occupations in developing morality according to the philosophy of sufficiency economy covers 4 aspects: decision-making, brainstorming and jointly allocating resources, promoting basic morality; practice, conducting activities that are consistent with the community context, such as organic farming and environmental conservation; benefits, distributing income fairly through community mechanisms; and evaluation, having a participatory and auditable evaluation system, resulting in sustainable moral development, And (2) Development guidelines include promoting participation in decision-making through public forums and digital technology, supporting practices that are appropriate for the context, distributing benefits equally, and conducting transparent and continuous evaluations, reflecting the true integration of morality with community participation.

Keywords: Community Participation, Morality, Sufficiency Economy Philosophy, Community Occupation

_____Major Advisor

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยความอนุเคราะห์จาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคณาภูมิ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม รองศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ เมยไธสง ประธานสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร. ยุภาพร ยุภาศ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำ ข้อคิดเห็น ผู้วิจัย ขอกราบขอบพระคุณ เป็นอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัย ขอขอบพระคุณ ผู้มีส่วนได้เสีย ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการชุมชน ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล นักพัฒนาชุมชน ผู้อำนวยการโรงเรียนหรือผู้แทน เจ้าอาวาส/พระสังฆาธิการ และปราชญ์ชาวบ้าน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการตอบแบบสอบถามการวิจัย ครั้งนี้

คุณค่าและประโยชน์จากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณบิดา-มารดา และขอขอบคุณ พ่อ แม่ ที่คอยสนับสนุน อำนวยความสะดวกและให้กำลังใจข้าพเจ้าตลอดมา จนทำให้การศึกษาครั้งนี้ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

นายอุทัย ปาสารักษ์

สารบัญ

หัวเรื่อง **หน้า**

บทคัดย่อ ..... ก
ABSTRACT ..... ข
กิตติกรรมประกาศ ..... ค
สารบัญ ..... ง
สารบัญตาราง ..... ฉ
สารบัญภาพ ..... ช
บทที่ 1 บทนำ 1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา 1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย 3
1.3 สมมุติฐานการวิจัย 4
1.4 ขอบเขตของการวิจัย 4
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ 5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 6
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม 7
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรม 7
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 15
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายทางสังคม 26
2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน 30
2.5 บริบททั่วไปของพื้นที่การวิจัย 48
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 52
2.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย 68
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย 69
3.1 รูปแบบการดำเนินการวิจัย 69
3.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 69
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 70
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล 71
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล 71
บทที่ 4 ผลการวิจัย 72
4.1 ลำดับการนำเสนอผลการวิจัย 72
4.2 ผลการวิจัย 72
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ 93
5.1 สรุป 93
5.2 อภิปรายผล 100

หัวเรื่อง **หน้า**

5.3 ข้อเสนอแนะ 102
บรรณานุกรม 104
ภาคผนวก 112
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย 113
การเผยแพร่ผลงานวิจัย 117
ประวัติผู้วิจัย 118

สารบัญตาราง

ตารางที่ **หน้า**

2.1 ทักษะและความรู้ของบุคลากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ 11
2.2 อำเภอกันทรวิชัย มีประชากร จำนวนทั้งสิ้น 81,112 คน 50
4.1 การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 79
4.2 การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ 82
4.3 การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ 86
4.4 การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล 89

สารบัญภาพ

ภาพที่ **หน้า**

2.1 พีระมิดขับเคลื่อนสังคมคุณธรรม 4 ด้าน 12
2.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย 12

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบัน สังคมไทยเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและค่านิยมของคนในสังคม โดยเฉพาะในชนบทที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วเหล่านี้ก่อให้เกิดความท้าทายในการรักษาคุณค่าทางศีลธรรมและจริยธรรมที่ดีงาม การเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อสร้างความเข้มแข็งและความสามัคคีให้กับชุมชน ทั้งนี้ คุณธรรมและจริยธรรมถือเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาคนให้มีความซื่อสัตย์ สุจริต พอเพียง และรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน คุณธรรมและจริยธรรมไม่เพียงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาบุคคลเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นฐานในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและสังคมโดยรวม การขาดคุณธรรมอาจนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ เช่น การทุจริต การเอารัดเอาเปรียบ และความขัดแย้งในสังคม ในขณะที่การเสริมสร้างคุณธรรมสามารถส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนมีความรับผิดชอบ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และร่วมมือกันในการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ตามแนวคิดของ Lickona (1991) การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยการปลูกฝังอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการเสริมสร้างความรู้สึกผิดชอบชั่วดีและการปฏิบัติตนที่ดีงาม เขาเน้นว่าการพัฒนาคุณธรรมควรเริ่มต้นจากการสอนให้เด็กและเยาวชนมีความเข้าใจในคุณค่าทางศีลธรรม และสามารถตัดสินใจในสิ่งที่ถูกต้องได้ด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Kohlberg (1984) ที่เน้นว่าการพัฒนาคุณธรรมเกิดจากการเรียนรู้และการตัดสินใจเชิงจริยธรรมผ่านประสบการณ์ในสังคม โดยผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์และการแก้ไขปัญหาทางศีลธรรมทำให้บุคคลสามารถพัฒนาระดับการใช้เหตุผลทางจริยธรรมที่สูงขึ้นได้ นอกจากนี้ Putnam (2000) ยังได้กล่าวถึงความสำคัญของทุนทางสังคม (Social Capital) ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยเน้นว่าการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนและความไว้วางใจระหว่างสมาชิกในชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความสามัคคีและคุณธรรมร่วมกัน การมีส่วนร่วมทางสังคมช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์และความผูกพันระหว่างสมาชิกในชุมชน ซึ่งนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการพัฒนาคุณธรรมร่วมกัน การประยุกต์ใช้แนวคิดนี้ สามารถช่วยส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชนไทยที่มีวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่เน้นความสามัคคีและความช่วยเหลือเกื้อกูล

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นแนวคิดพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้รับการยอมรับว่าเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับสังคมไทย โดยเน้นการพัฒนาบุคคลให้มีคุณธรรม ความพอเพียง และความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับสังคมไทย โดยเน้นหลักสำคัญสามประการ ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวเอง ทั้งนี้ยังมุ่งเน้นให้บุคคลและชุมชนมีคุณธรรมเป็นพื้นฐาน เช่น ความซื่อสัตย์ ความขยันหมั่นเพียร ความอดทน และความรับผิดชอบ

ซึ่งคุณธรรมเหล่านี้ จะช่วยให้ชุมชนสามารถปรับตัวและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน (สุวัฒน์ ทองธนากุล, 2560) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่สามารถนำไปปรับใช้ได้ในทุกบริบทของสังคม ไม่ว่าจะเป็นระดับบุคคล ชุมชน หรือประเทศชาติ โดยเน้นการพัฒนาคนให้มีคุณธรรมและความพอเพียง ซึ่งจะช่วยลดความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ (สมบูรณ์ อัศวภูมิ, 2562) ยังได้เน้นย้ำว่าการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาชุมชนจะต้องเริ่มจากการสร้างความเข้าใจและความตระหนักรู้ในคุณค่าของปรัชญาดังกล่าวให้กับสมาชิกในชุมชน ซึ่งจะเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมที่ยั่งยืน

ชุมชนสัมมาอาชีพ เป็นกลุ่มคนที่มีอาชีพสุจริตและพึ่งพาตนเอง ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพไม่เพียงแต่ส่งเสริมความรู้และความเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แต่ยังช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การทำงานร่วมกันและการสนับสนุนซึ่งกันและกัน ส่งผลให้เกิดความสามัคคีและความร่วมมือในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของสมาชิกในชุมชน จากแนวคิดของ Putnam (2000) ที่เน้นความสำคัญของทุนทางสังคม (Social Capital) ซึ่งหมายถึง การเชื่อมโยงและความไว้วางใจระหว่างสมาชิกในชุมชนที่สามารถช่วยส่งเสริมการทำงานร่วมกันและการสร้างความผูกพันในสังคม การมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพสามารถนำไปสู่การสร้างทุนทางสังคมที่เข้มแข็ง ทำให้สมาชิกในชุมชนมีความไว้วางใจและพร้อมที่จะร่วมมือกันในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน การสร้างความสามัคคีในชุมชนจะช่วยส่งเสริมคุณธรรมที่ดีและเสริมสร้างสังคมที่เข้มแข็งและยั่งยืน นอกจากนี้ แนวคิดของ Bourdieu (1986) เกี่ยวกับทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ยังสามารถอธิบายได้ว่าชุมชนสัมมาอาชีพไม่ได้แค่พึ่งพาความสามารถทางเศรษฐกิจและการทำงานเท่านั้น แต่ยังพึ่งพาค่านิยมและความรู้ที่ได้รับการส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นในวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในชุมชน ความเข้าใจในค่านิยมและวัฒนธรรมร่วมจะช่วยให้ชุมชนมีการทำงานร่วมกันในทิศทางเดียวกันและเสริมสร้างคุณธรรมที่ยั่งยืน แนวคิดของ Sen (1999) เกี่ยวกับความสามารถในการเลือก หรือ Capabilities Approach ก็สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาชุมชนสัมมาอาชีพได้ โดยเน้นการส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนมีโอกาสในการเลือกเส้นทางการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับคุณค่าทางศีลธรรมและวัฒนธรรม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงการให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของสมาชิกในชุมชนจะช่วยสร้างสังคมที่มีคุณธรรมและความยั่งยืน

อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตผู้คนในชุมชนมีความผูกพันกับศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม ทำให้อำเภอนี้มีศักยภาพในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณธรรมอย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตาม การพัฒนาคุณธรรมที่ยั่งยืนนั้นจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือและการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนสัมมาอาชีพที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมผ่านกระบวนการทำงานและวิถีชีวิตประจำวัน (วิชัย รัตนพงษ์, 2563) ได้อธิบายว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณธรรมนั้นจะต้องเน้นการสร้างความรู้สึกร่วมและความเป็นเจ้าของในกระบวนการพัฒนา ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนมีความมุ่งมั่นและรับผิดชอบในการพัฒนาตนเองและสังคม นอกจากนี้การส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจจะช่วยให้กระบวนการพัฒนามีความยั่งยืนและสอดคล้องกับบริบทของชุมชน

ปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ยังคงมีอุปสรรคหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของกระบวนการพัฒนา ดังนี้ 1) การขาดความเข้าใจและการรับรู้ที่ชัดเจนเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หลายคนในชุมชนอาจไม่เข้าใจหรือไม่เห็นความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างชัดเจน ซึ่งอาจเกิดจากการขาดการศึกษาและการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับปรัชญานี้อย่างทั่วถึงทำให้ชุมชนในบางพื้นที่ไม่สามารถนำหลักการพอเพียงไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันและกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนได้อย่างเต็มที่ การขาดความเข้าใจในแนวคิดนี้อาจทำให้ชุมชนไม่สามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืน 2) ความไม่พร้อมของทรัพยากรและการสนับสนุนจากภาครัฐ การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรและการสนับสนุนจากหลายฝ่าย ทั้งจากรัฐบาล หน่วยงานท้องถิ่น หรือองค์กรภาคประชาชนแต่ในบางพื้นที่การสนับสนุนจากภาครัฐอาจไม่เพียงพอหรือไม่ได้รับการจัดสรรอย่างเหมาะสม การขาดแคลนทรัพยากรในการอบรมหรือกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมทำให้กระบวนการพัฒนาคุณธรรมในชุมชนไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่ 3) การขาดการมีส่วนร่วมจากสมาชิกในชุมชน การพัฒนาคุณธรรมในชุมชนสัมมาอาชีพจำเป็นต้องได้รับการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน หรือเยาวชน แต่ในบางกรณี พบว่า บางกลุ่มในชุมชนไม่เต็มใจหรือไม่สนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง อาจเกิดจากการขาดแรงจูงใจ การไม่เห็นความสำคัญของการพัฒนาคุณธรรม หรือการขาดความรู้ความเข้าใจที่เพียงพอทำให้การพัฒนาในด้านนี้ไม่สามารถขยายตัวและเป็นที่ยอมรับได้อย่างกว้างขวาง

จากความสำคัญดังกล่าวการศึกษานี้ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนา คุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม การศึกษานี้คาดหวังว่าจะได้แนวทางในการส่งเสริม การพัฒนาคุณธรรมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของชุมชน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมไทยอย่างยั่งยืนต่อไป นอกจากนี้ผลการศึกษายังสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนานโยบาย และแผนปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในระดับชุมชน ตลอดจนแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนา คุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนอื่น ๆ ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนให้กับสังคมไทยในระยะยาว ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนา คุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

1.2.2 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การทำวิจัยในครั้งนี้ ผู้ทำวิจัยได้มุ่งศึกษาการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัย ได้กำหนดวิธีการวิจัยแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะส่งผลให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการทำวิจัยโดยมีขอบเขตของการทำวิจัย ดังนี้

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาถึงสภาพและแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดการพัฒนาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมแนวคิดเกี่ยวกับการขับเคลื่อนชุมชน ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ภาตใต้แนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 1) หลักความพอประมาณ 2) หลักความมีเหตุผล 3) การมีภูมิคุ้มกัน 4) หลักความรู้ 5) หลักความมีคุณธรรม

1.3.2 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้วิจัยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจงผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้อง จำนวน 20 คน ได้แก่

1.3.2.1 กำนัน จำนวน 2 คน
1.3.2.2 ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 2 คน
1.3.2.3 คณะกรรมการชุมชน จำนวน 6 คน
1.3.2.4 ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 2 คน
1.3.2.5 นักพัฒนาชุมชน จำนวน 2 คน
1.3.2.6 ผู้อำนวยการโรงเรียนหรือผู้แทน จำนวน 2 คน
1.3.2.7 เจ้าอาวาส/พระสังฆาธิการ จำนวน 2 คน
1.3.2.8 ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 2 คน

1.3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการทำวิจัย ผู้ทำวิจัยได้กำหนดขอบเขตพื้นที่การศึกษา คือ 1) ชุมชนวัดโพธิ์ศรี บ้านลาด ตำบลศรีสุข อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม 2) ชุมชนวัดสว่างวารี บ้านท่าขอนยาง ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม 3) ชุมชนวัดพุทธมงคล ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม 4) ชุมชนวัดสุวรรณมงคล ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

1.3.4 ระยะเวลาในการทำวิจัย

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ อยู่ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2567-มกราคม 2568

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง กระบวนการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนที่ประกอบอาชีพอย่างสุจริตและยั่งยืน มีบทบาทในการตัดสินใจ วางแผน และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมของชุมชนตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาชน เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีให้แก่สมาชิกในชุมชนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนสัมมาอาชีพมีโอกาสเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น เสนอแนวทาง และร่วมกันกำหนดนโยบายหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมในชุมชน ผ่านกระบวนการประชาคม การจัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิด หรือการเสนอข้อคิดเห็นต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ หมายถึง การที่ประชาชนมีบทบาทในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมในชุมชน เช่น การจัดอบรมเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมในอาชีพ การส่งเสริมการทำงานอย่างซื่อสัตย์และมีจรรยาบรรณ การมีระบบออมทรัพย์ร่วมกัน หรือการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมที่สนับสนุนการอยู่ร่วมกันอย่างมีคุณธรรม

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ หมายถึง การที่ประชาชนได้รับผลประโยชน์จากกระบวนการพัฒนาคุณธรรมในชุมชนสัมมาอาชีพ ทั้งในด้านจิตใจและเศรษฐกิจ เช่น การมีจิตสำนึกในความซื่อสัตย์และการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในอาชีพ การมีระบบเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็งและเป็นธรรม หรือการสร้างความไว้วางใจระหว่างสมาชิกในชุมชนที่ส่งผลให้เกิดความร่วมมือที่ดีในการพัฒนา

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล หมายถึง การที่ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณธรรมของชุมชนสัมมาอาชีพ เช่น การสะท้อนผลกระทบจากการพัฒนาคุณธรรมต่อวิถีชีวิตและเศรษฐกิจในชุมชน การให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงโครงการให้มีความยั่งยืนและการร่วมกันกำหนดแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ชุมชนสัมมาอาชีพ หมายถึง กลุ่มชุมชนที่มีการประกอบอาชีพโดยยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม และความซื่อสัตย์สุจริต คำนึงถึงความถูกต้องของกระบวนการผลิต การค้า และการให้บริการ โดยมีเป้าหมายเพื่อความมั่นคงในอาชีพ การพึ่งพาตนเอง และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชน

การพัฒนาคุณธรรม หมายถึง กระบวนการเสริมสร้างและปรับปรุงพฤติกรรม ค่านิยม และจริยธรรมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในสังคม เพื่อให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมอย่างมีศีลธรรม เคารพกฎระเบียบ และมีความรับผิดชอบต่อสังคม อันนำไปสู่การสร้างสังคมที่ดีและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวทางในการดำเนินชีวิตและการพัฒนาสังคมที่มุ่งเน้นความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวเอง โดยอาศัยความรู้ควบคู่กับคุณธรรมในการพัฒนาชุมชน เพื่อให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน ประกอบด้วย 3 หลักการสำคัญ และ 2 เงื่อนไขสำคัญ ดังนี้

1. ความพอประมาณ หมายถึง การดำเนินชีวิตและการพัฒนาชุมชนอย่างเหมาะสม ไม่มากหรือน้อยเกินไป โดยคำนึงถึงความพร้อมของทรัพยากร วัฒนธรรม และบริบทของท้องถิ่น การส่งเสริมสัมมาอาชีพในชุมชนต้องอยู่บนพื้นฐานของการผลิตและบริโภคอย่างสมดุล ไม่มุ่งเน้นเพียงผลกำไรระยะสั้น แต่ต้องคำนึงถึงผลกระทบในระยะยาวเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในเศรษฐกิจชุมชน

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การพิจารณาและตัดสินใจอย่างรอบคอบ โดยคำนึงถึงปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผลกระทบต่อชุมชนในระยะยาว การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพต้องอยู่บนพื้นฐานของการใช้ข้อมูลที่ถูกต้อง มีการวิเคราะห์ความเป็นไปได้และเลือกแนวทางที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมของอำเภอกันทรวิชัย

3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมความพร้อมของชุมชนในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม การเสริมสร้างความสามารถของชุมชนสัมมาอาชีพให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยเน้นการฝึกอบรมทักษะ การพัฒนาองค์ความรู้ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสมาชิกในชุมชน

4. เงื่อนไขความรู้ หมายถึง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนต้องอยู่บนพื้นฐานขององค์ความรู้ที่ถูกต้อง รอบด้าน และเหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่น ชุมชนสัมมาอาชีพต้องมีการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน รวมถึงการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมมาใช้ในการพัฒนาอาชีพ

5. เงื่อนไขคุณธรรม หมายถึง การพัฒนาชุมชนสัมมาอาชีพต้องอาศัยหลักคุณธรรมและจริยธรรมเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพ ส่งเสริมให้ชุมชนมีความซื่อสัตย์ ขยัน อดทน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 เสริมสร้างแนวทางการพัฒนาชุมชนสัมมาอาชีพอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนสัมมาอาชีพให้มีความเข้มแข็ง โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมการประกอบอาชีพที่สุจริตและเหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่น ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

1.5.2 พัฒนาแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมในชุมชนตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาคุณธรรมของชุมชน ทำให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของความซื่อสัตย์ ขยัน อดทน และการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของสังคมที่เข้มแข็งและมีคุณธรรม

1.5.3 ทำให้ทราบแนวทางให้หน่วยงานภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายพัฒนาชุมชนสามารถใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงในการกำหนดนโยบายหรือแผนพัฒนาชุมชนของหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคีเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นระบบและเกิดผลสัมฤทธิ์ในระยะยาว

บทที่ 2
การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ไว้ตามลำดับดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการขับเคลื่อนเครือข่ายชุมชนคุณธรรม
2. แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายทางสังคม
4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน
5. บริบททั่วไปของพื้นที่การวิจัย
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรม

การศึกษาค้นคว้าข้อมูลแนวคิดเกี่ยวกับการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรม ผู้ทำวิจัย ได้มีประเด็นที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1.1 แนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับชุมชนคุณธรรมกระแสโลกาภิวัตน์ ได้ทำให้เกิดการเลื่อนไหลทางวัฒนธรรมจากต่างชาติเข้าสู่ประเทศไทย ผ่านสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศที่ไร้พรมแดน โดยพบว่าปัจจุบันคนไทยมีการเปิดรับและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กระแสวัฒนธรรมจากต่างชาติในรูปแบบต่าง ๆ อย่างไร้ขอบเขต ส่งผลให้เกิดวิกฤติด้านคุณธรรมในสังคม โดยพบว่าคุณธรรมและจริยธรรมของคนไทยลดลง มีพฤติกรรมที่เปลี่ยนไป ขณะเดียวกันวัฒนธรรมและระบบคุณค่าที่ดีงามของสังคมไทยเริ่มเสื่อมถอยโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนซึ่งยังขาดทักษะในด้านการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบไม่สามารถคัดกรองและเลือกรับวัฒนธรรมที่ดีทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนค่านิยมพฤติกรรมที่เน้นวัตถุนิยมบริโภคนิยมมากขึ้นและขาดจิตสำนึกสาธารณะ โดยให้ความสำคัญกับเรื่องส่วนตัวมากกว่าส่วนรวมทำให้เกิดคุณธรรมและจริยธรรมของคนไทยน้อยลงนำไปสู่ปัญหาทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ

ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะเร่งเสริมสร้างให้คนไทยมีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ด้วยการส่งเสริมนำพลัง “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน ร่วมสร้างสังคมคุณธรรม เนื่องด้วยสถาบันหลักทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญต่อการปลูกฝังศีลธรรม เนื่องด้วยเป็นสถาบันหลักทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญต่อการปลูกฝังศีลธรรม สร้างจิตสำนึกให้คนมีคุณธรรม จริยธรรม และการอบรมหล่อหลอมให้เด็กและเยาวชนมีความเข้มแข็งทางจริยธรรมโดยดำเนินการส่งเสริมให้สถาบันครอบครัวอบรมสั่งสอนปลูกฝังศีลธรรมและค่านิยมที่ดีงามให้แก่ลูกหลาน ขณะเดียวกันสถาบันศาสนา อันได้แก่ วัด ศาสนถานซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจ เคารพศรัทธาของคนในชุมชนให้ส่งเสริมเป็นศูนย์รวมจัดกิจกรรม

ด้านต่าง ๆ ของชุมชนโดยมีสถาบันการศึกษาเป็นหน่วยประสานสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างสถาบันครอบครัว และศาสนา เพื่อให้เยาวชน ประชาชนมีคุณธรรม จริยธรรมที่ดีงาม และมีภูมิรู้ในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคม ได้อย่างมีคุณภาพ

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรได้พระราชทานทานพระราชดำรัส “บวร” ให้นำบ้าน วัต โรงเรียน/ส่วนราชการ ซึ่งเป็นสถาบันหลักของสังคมไทยที่เป็นสายใย ยึดเหนี่ยวชุมชนมาแต่อดีตที่ก่อให้เกิดการเกื้อกูล สนับสนุนซึ่งกันและกัน ช่วยให้สังคมไทยอยู่อย่างเป็นสันติสุข มาช้านาน มาใช้ในการพัฒนาและแก้ปัญหาในระดับชุมชน ในลักษณะ 3 ประการ เพื่อร่วมมือบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก่ชุมชนอย่างเกื้อกูลกัน

1. สถาบันครอบครัว (บ้าน) ซึ่งประกอบด้วย ชาวบ้าน และกลุ่มบุคคลต่างๆ ในชุมชน
2. สถาบันศาสนา (วัด) ประกอบด้วย เจ้าอาวาส พระภิกษุ สามณร อุบาสก อุบาสิกา และกลุ่มหรือชุมชน ทางศาสนา ซึ่งในความหมายในเชิงกว้าง อาจจะหมายรวมถึงองค์กรหรือสถาบันทางศาสนาต่าง ๆ ในชุมชนนั้น ๆ ด้วย
3. สถาบันการศึกษา/ราชการ (โรงเรียน/ราชการ) ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่คณะครู นักวิชาการ และบุคลากรทางการศึกษาอื่น ๆ ทั้งในโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย และองค์กรทางการศึกษาอื่น ๆ รวมถึงหน่วยงานภาครัฐในชุมชน อาทิ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล สาธารณสุขตำบล เกษตรตำบล เป็นต้น รวมทั้งระบบกลไกในการบริหารที่มาจากรัฐในรูปอื่นๆ

เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2559 คณะรัฐมนตรีได้มีมติประกาศใช้แผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2559-2564) ซึ่งเป็นแผนส่งเสริมคุณธรรมฉบับแรกของไทยที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและสังคมไทยให้มีคุณภาพและคุณธรรม สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และนโยบายรัฐบาลที่ต้องพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน ทั้งทางวัตถุและจิตใจ และการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วน ทั้งในระดับชุมชน อำเภอ จังหวัด และระดับประเทศ เพื่อร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนา ส่งเสริมคุณธรรม มุ่งสู่สังคมคุณธรรม โดยเฉพาะการพัฒนาคนให้มีคุณธรรมยึดมั่นในหลักธรรมทางศาสนา น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการดำรงชีวิตตามวิถีวัฒนธรรมไทยอันดีงาม

รัฐบาล จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) เป็นยุทธศาสตร์ชาติฉบับแรกของไทย ซึ่งจะต้องนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า มั่นคง ประชาชนมีความสุข มุ่งเน้นการสร้างความเข้มแข็งจากภายในและปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมที่พึงประสงค์ให้คนไทยมีความพร้อมทั้งกายใจสติปัญญาได้รับการพัฒนาให้เป็นคนดี มีคุณธรรม มีจิตสำนึกวัฒนธรรมที่ดีงาม สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมที่เกื้อกูลและแบ่งปัน ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อแก้ไขปัญหาปากท้องและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีรายได้เพิ่มขึ้นเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วที่มีรายได้สูงประชาชนอยู่ดีมีสุข ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินงานที่กระทรวงวัฒนธรรมได้ดำเนินการไปแล้วตามแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ อย่างไรก็ตามกระทรวงวัฒนธรรมได้นำยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี มาเป็นทิศทางการดำเนินงาน ควบคู่ไปกับการส่งเสริมคุณธรรมในทุกระดับตามยุทธศาสตร์ภายใต้แผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ

ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2559-2564) โดยเฉพาะอย่างยิ่งยุทธศาสตร์ชาติ ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัย ให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีคุณภาพ มีความพร้อมทั้งทางกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่ดีรอบด้าน มีสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มัธยัสถ์ อดออม โอบอ้อมอารี มีวินัย รักษาศีลธรรม และเป็นพลเมืองดีของชาติ มีหลัก คิดที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคมที่ให้ความสำคัญกับการดึงเอาพลังของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาคเอกชน ประชาสังคม ชุมชนท้องถิ่นมาร่วมขับเคลื่อน โดยการสนับสนุนการรวมตัวของประชาชนในการร่วมคิด ร่วมทำ เพื่อส่วนรวมการกระจายอำนาจและความรับผิดชอบไปสู่กลไกบริหารราชการแผ่นดินในระดับท้องถิ่น การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการตนเองให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพสามารถพึ่งตนเองและทำประโยชน์ต่อครอบครัว ชุมชน และสังคมให้นานที่สุด และยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐที่มีการปรับวัฒนธรรมการทำงานให้มุ่งผลสัมฤทธิ์และผลประโยชน์ส่วนรวม มีความทันสมัย และพร้อมที่จะปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกมีลักษณะเปิดกว้างเชื่อมโยงถึงกันและเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างสะดวกรวดเร็ว และโปร่งใส โดยทุกภาคส่วนในสังคมต้องร่วมกันปลูกฝัง เพื่อสร้างคนดี สังคมดี เสริมสร้างความเข้มแข็งจากภายใน ให้ทุกคนทุกครอบครัว ทุกชุมชน ทุกองค์กรและทุกหน่วยงานมีคุณธรรม โดยกระทรวงวัฒนธรรมมอบหมายให้สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดดำเนินการ โดยใช้กลไกพลัง “บวร” และกลไกประชารัฐในลักษณะการระเบิดจากข้างในสร้างความเข้าใจเข้าถึง และพัฒนาให้คนในชุมชนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับประโยชน์ โดยดำเนินงานตามกระบวนการสร้างชุมชนคุณธรรม และเกณฑ์ตัวชี้วัด 9 ขั้นตอน เกิดเป็นชุมชนคุณธรรมระดับส่งเสริมคุณธรรม ระดับคุณธรรม และระดับคุณธรรมต้นแบบ มากกว่า 22,000 ชุมชน เกิดองค์กรคุณธรรม 12,984 องค์กร อำเภอ 898 อำเภอ และจังหวัด 76 จังหวัด (ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2562) ผลจากการส่งเสริมและพัฒนาชุมชนคุณธรรมที่คนในชุมชนร่วมกันสร้างสรรค์ เกิดชุมชนอยู่ดีมีสุขเป็นชุมชนคุณธรรมต้นแบบของกระทรวงวัฒนธรรม โดยเมื่อวันที่ 17 มกราคม 2561 พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ลงพื้นที่ตรวจเยี่ยม ชุมชนคุณธรรมบ้านผาบ่อง อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้แสดงความชื่นชมในผลสำเร็จและส่งเสริมให้ “ชุมชนทำต่อไป ขยายให้มากขึ้นไปถึงชุมชนอื่น ๆ ด้วยพัฒนาให้ชุมชนมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ขอเป็นกำลังใจให้ประสบความสำเร็จต่อไปทั้งชุมชนและครอบครัว” ในคราวประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2562 พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้มีข้อสั่งการโดยมอบหมายให้ กระทรวงวัฒนธรรม เป็นหน่วยงานหลักร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กระทรวง ศึกษาธิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์นำหลักการ “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน /ราชการ ซึ่งถือเป็นสถาบันที่มีบทบาทใกล้ชิดต่อวิถีชีวิตของคนไทย ไปขับเคลื่อนและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้เป็นแหล่งปลูกฝังบ่มเพาะและเผยแพร่องค์ความรู้ที่มีประโยชน์ เพื่อพัฒนาจิตใจและจิตสำนึกด้านจริยธรรม ให้แก่ประชาชนทุกระดับ ให้มีสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม รู้รักสามัคคี เสียสละ และกตัญญูรู้คุณ ซึ่งเป็นคุณสมบัติของคนไทยที่ควรธำรงรักษาไว้ รวมทั้งให้เป็นแหล่งกระจายข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาลเพื่อให้ประชาชน เข้าใจและเข้าถึงโครงการต่าง ๆ ดังกล่าวอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน ดังนั้นกระทรวงวัฒนธรรม โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม (นายอิทธิพล คุณปลื้ม) ได้วางนโยบายในการบริหารงาน

ที่จะสืบสาน รักษา ต่อยอด และปฏิบัติราชการด้วยหลักธรรมาภิบาลด้วยการดำเนินงานตามพระราชดำริ ส่งเสริมการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ ทำนุบำรุงศาสนาทุกศาสนาให้มีความเข้มแข็ง ส่งเสริมสถาบันศาสนาให้มีบทบาทในการเผยแพร่คำสอนที่ดีงาม ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และเสริมสร้างความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิต จิตใจและสังคม ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดทำแนวทางการสร้างความเข้มแข็งของ “บวร” เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ของชุมชนคุณธรรม น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อใช้เป็นกรอบทิศทางในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน ให้ชุมชนคุณธรรมเป็นพื้นที่เป้าหมาย เป็นศูนย์กลางในการบูรณาการกิจกรรม โครงการต่าง ๆ ของทุกหน่วยงาน มีคณะทำงานขับเคลื่อนและพัฒนาชุมชนด้วยพลังบวร เป็นแกนกลางในการประสานการดำเนินงานและกระจายข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องให้ประชาชนทุกระดับ มีสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม รู้รักสามัคคี เสียสละ และกตัญญูรู้คุณ มีความเข้าใจและเข้าถึงโครงการต่าง ๆ ของรัฐบาลอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม เกิดกิจกรรมสร้างงานสร้างอาชีพ สร้างรายได้หมุนเวียนในระดับเศรษฐกิจฐานราก และนำเสนอคณะรัฐมนตรี ในคราวประชุมคณะรัฐมนตรีอย่างเป็นทางการนอกสถานที่ ครั้งที่ 1/2562 เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2562 โดยคณะรัฐมนตรี มีมติดังนี้ 1) รับทราบตามที่กระทรวงวัฒนธรรมเสนอและให้กระทรวงวัฒนธรรมร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สร้างการเรียนรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการสร้างความเข้มแข็งของ “บวร” (บ้าน-ชุมชน/วัด-ศาสนสถาน/โรงเรียน-ส่วนราชการ) แก่ทุกภาคส่วน ให้เกิดผลเป็นรูปธรรมเพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์จากสถานที่ดังกล่าว ในการเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน โดยอาจปรับเปลี่ยนแนวทางดังกล่าวให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบท/สถานการณ์ของสังคมในปัจจุบัน เช่น การนำเทคโนโลยีสารสนเทศหรือสื่อการเรียนรู้ด้านดิจิทัล เข้ามาปรับใช้ด้วยให้กระทรวงมหาดไทย กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เร่งดำเนินการสำรวจความพร้อมของสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น ห้องน้ำสาธารณะ ทางลาดคนพิการ/ผู้สูงอายุ และดำเนินการจัดหาหรือปรับปรุงให้มีความพร้อมเพื่อรองรับการขยายผล การขับเคลื่อนแนวทางการสร้างความเข้มแข็งของ “บวร” ต่อไป การดำเนินงานตามแนวทางการสร้างความเข้มแข็งของ “บวร” เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนของชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกำหนดทิศทางการขับเคลื่อน การดำเนินงาน 4 ระดับ ประกอบด้วย ระดับกระทรวง ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับชุมชน โดยมีคณะอนุกรรมการส่งเสริมคุณธรรมระดับจังหวัด คณะทำงานส่งเสริมคุณธรรมระดับอำเภอและคณะทำงานขับเคลื่อนและพัฒนาชุมชนด้วยพลัง “บวร” เป็นแกนกลางในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน และกระจายข่าวสารที่ถูกต้อง ผ่านทางสื่อที่หลากหลาย ทั้งหอกระจายข่าว เสียงตามสายที่ประชุมหมู่บ้าน วัด/ศาสนสถาน หน้าเสาธง สื่อการเรียนรู้ด้านดิจิทัล ห้องประชุม สถานีวิทยุของท้องถิ่น ทาง Social Network ให้คนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจสนับสนุนการดำเนินงาน รวมทั้งร่วมกันพัฒนาชุมชน สังคม ประเทศชาติ สู่สังคมคุณธรรมที่มีความรักสามัคคี มั่นคง มั่งคั่ง อย่างยั่งยืน

2.1.2 หลักการส่งเสริมและพัฒนาชุมชนคุณธรรมให้มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

หลักการพัฒนาชุมชนคุณธรรมให้มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน คือ การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรมาเป็นแนวทางหลักของการดำเนินงานและใช้พลัง “บวร” มาเป็นแกนนำในการขับเคลื่อน โดยเริ่มจากการเปิดพื้นที่ในวัด/ศาสนสถาน ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในการพัฒนาคุณภาพชีวิต รวมทั้งเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมเทิดทูน สถาบันพระมหากษัตริย์ และกิจกรรมทางศาสนาส่งเสริมคุณธรรม

จริยธรรม ตลอดจนเป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนพึ่งพาตนเอง พึ่งพากันเอง รวมกลุ่มอย่างมีพลัง ใช้ชีวิตอย่างพออยู่ พอกิน พอเพียง มีเหตุ มีผล มีภูมิคุ้มกันที่เหมาะสม เป็น “ชุมชนคุณธรรม” ที่มีหลักการในการพัฒนา ดังนี้

2.1.2.1 น้อมนำสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และศาสตร์พระราชา เป็นแกนหลักที่สำคัญในการพัฒนาคนและชุมชนให้เกิดความเข็มแข็งอย่างยั่งยืน โดยมีความเชื่อ ความศรัทธาความรักและความจงรักภักดี

2.1.2.2 น้อมนำหลักการทรงงาน “ระเบิดจากข้างใน” “เข้าใจ เข้าถึงพัฒนา” มาเป็นหลักการในการปฏิบัติงานในพื้นที่ โดยให้คนในชุมชนมีความสมัครใจและเข้าใจแก่นแท้ของการพัฒนาชุมชนภายใต้วิถีถิ่น วิถีไทย เพื่อสร้างชุมชนให้เข้มแข็งด้วยหลักธรรมทางศาสนาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และวิถีวัฒนธรรมที่ดีงาม สถาบันหลักของชาติอยู่ในหัวใจ

2.1.2.3 นำหลักการ 3 ประการ คือ “บวร” (บ้าน-ชุมชน/วัด-ศาสนสถาน/โรงเรียน-ราชการ) และภาคประชารัฐ มาเป็นแกนนำสำคัญ ในการขับเคลื่อนและเป็นเบ้าหลอมชีวิตให้ถูกต้องดีงาม โดยเป็นเวทีให้โอกาสทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ตรงกับความต้องการของแต่ละชุมชน โดยเชื่อมโยงทั้งชุมชน

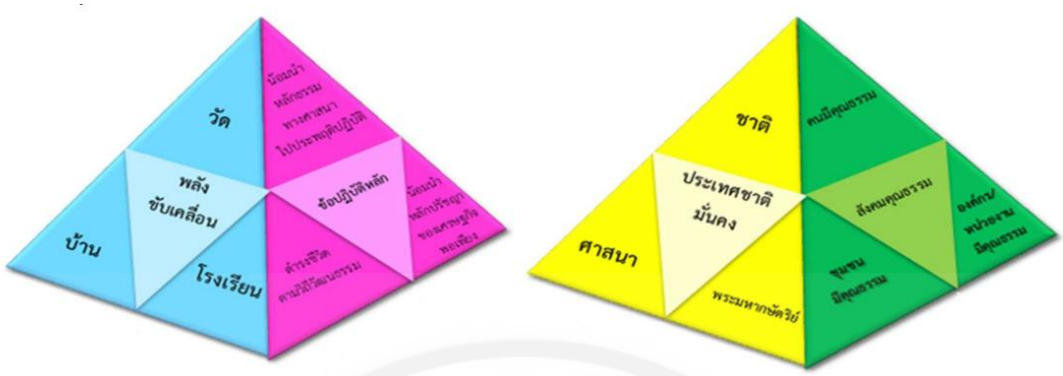
2.1.2.4 มีการบูรณาการการทำงานของภาครัฐทุกกระทรวง ทั้งงานระดับนโยบาย งานตามภารกิจ และงาน เชิงพื้นที่เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ่อน และเป็นภาระของคนในพื้นที่โดยใช้หลักการมีส่วนร่วม 3 ประการ คือ ราษฎร รัฐและเอกชน ให้ทุกภาคส่วนในพื้นที่ “รวมคิด รวมทำ รวมรับประโยชน์” อย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม

2.1.2.5 นำทุนทางวัฒนธรรม และความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาเสริมสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน

2.1.2.6 ใช้กระบวนการคุ้มบ้านและแบบเครือญาติ ให้เข้าถึงและใกล้ชิดกับชาวบ้าน เพื่อให้การพัฒนาชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อการพัฒนาจิตใจของคนในชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

2.1.2.7 สร้างชุมชนคุณธรรมต้นแบบ Best Practice เป็นแหล่งเรียนรู้ขยายภาคีเครือข่ายไปยังชุมชนอื่น

2.1.2.8 ใช้พีระมิดขับเคลื่อนสังคมคุณธรรม 4 ด้าน เป็นฐานรากพัฒนาชุมชนธรรมให้มั่นคง ดังนี้

ภาพที่ 2.1 พีระมิดขับเคลื่อนสังคมคุณธรรม 4 ด้าน

ด้านที่ 1 ใช้ “บวร” (บ้าน-ชุมชน/วัด ศาสนสถาน/โรงเรียน-ราชการ) เป็นพลังขับเคลื่อน “ชุมชนคุณธรรม”

ด้านที่ 2 ยึดข้อปฏิบัติหลัก 3 ประการ คือ ปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนา น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและดำรงชีวิตตามวิถีวัฒนธรรมไทยมาเป็นหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ด้านที่ 3 ให้ความสำคัญกับความมั่นคงของชาติ ใน 3 สถาบันหลัก คือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เป็นพลังนำพาชาติก้าวสู่ความมั่นคงและยั่งยืน

ด้านที่ 4 สร้างสังคมคุณธรรม ด้วยการพัฒนาคน/ครอบครัว/ชุมชน/องค์กรให้มีคุณธรรม 9) ให้ทุกภาคส่วนในชุมชนร่วมกันเป็นจิตอาสาทำความดีด้วยหัวใจ ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม สร้างชุมชนน่าอยู่ เป็นเจ้าบ้านที่ดีต้อนรับนักท่องเที่ยวสู่ชุมชน

2.1.3 วัตถุประสงค์

2.1.3.1 เพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมให้ทุกหน่วยงานใช้กลไก “บวร” ในการขับเคลื่อนและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งกระจายข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาลไปสู่ประชาชนอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม

2.1.3.2 เพื่อส่งเสริมให้เกิดการบูรณาการการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วนในการพัฒนาชุมชน

2.1.3.3 เพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนา น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีวัฒนธรรมที่ดีงามมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

2.1.4 เป้าหมาย

2.1.4.1 ทุกกระทรวง ทุกหน่วยงานบูรณาการ ทำงานโดยใช้หลักการ “บวร” เป็นกลไกสำคัญของการขับเคลื่อนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้เป็นแหล่งปลูกฝัง บ่มเพาะ และเผยแพร่องค์ความรู้ที่มีประโยชน์ เพื่อพัฒนาจิตใจและจิตสำนึกด้านจริยธรรมให้แก่ประชาชนทุกระดับ ให้มีสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม รู้รักสามัคคี เสียสละ และกตัญญูรู้คุณเพิ่มมากขึ้น

2.1.4.2 ชุมชนใช้กลไก “บวร” เป็นกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนและเป็นแหล่งรับและกระจาย ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาลไปสู่ประชาชน ส่งผลให้ประชาชน มีความเข้าใจและเข้าถึงโครงการต่าง ๆ อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกันเพิ่มมากขึ้น

2.1.4.3 คนในชุมชนปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนา น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีวัฒนธรรมที่ดีงามมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน รวมทั้งยึดมั่นในสถาบัน ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

2.1.5 ความหมายและขอบเขตการดำเนินงาน

แนวทางการสร้างความเข้มแข็งของ “บวร” เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ของชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความสำคัญที่ต้องมีการสื่อสารให้เข้าใจตรงกันในการบูรณาการการดำเนินงานร่วมกัน และปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง โดยมีความหมายและขอบเขตพอสังเขป ดังนี้ ชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขับเคลื่อนด้วยพลังบวร หมายถึง ชุมชน ที่อยู่ร่วมกันเป็นหมู่บ้านอย่างเป็นทางการตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 และที่แก้ไขเพิ่มเติม หรือเป็นชุมชนที่อยู่รวมกันโดยธรรมชาติ หรือตามความสนใจเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีระบบความสัมพันธ์ที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ มีหรือไม่มีการบังคับบัญชา และอาจมีวัฒนธรรมที่เหมือน หรือแตกต่างกัน คนในชุมชนมีส่วนร่วมแสดงเจตนารมณ์และมุ่งมั่นที่จะดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมในชุมชน ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนา โดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีวัฒนธรรมไทยที่ดีงามมาเป็นหลักในการดำรงชีวิต ตลอดจนมีส่วนร่วมรณรงค์ส่งเสริมคุณธรรมให้กับประชาชน ชุมชน หรือเครือข่ายอื่น ๆ ผลสำเร็จของการเป็นชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขับเคลื่อนด้วยพลังบวรเกิดจากการที่พลังบวรในชุมชน ร่วมกันส่งเสริมและพัฒนาตามกระบวนการเพื่อสู่เป้าหมายเกิดสังคมคุณธรรมที่มีลักษณะ ดังนี้

2.1.5.1 คนในชุมชนยึดมั่นปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ เกิดความสงบสุขในชุมชน ปัญหาต่าง ๆ หรือสิ่งไม่ดีในชุมชนลดลงหรือหมดไป ไม่มีปัญหายาเสพติด ไม่มีปัญหาการทะเลาะวิวาท ไม่มีปัญหาการพนัน ไม่มีอบายมุข ไม่มีปัญหาการลักขโมย ไม่มีปัญหาขยะ ไม่มีปัญหาสิ่งแวดล้อม การดื่มสุราลดลง หนี้สินลดลง เป็นต้น มีสิ่งดีงามเกิดขึ้นในชุมชน คนในชุมชนมีความรักและสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ทิ้งกัน พึ่งพากันเอง คนในชุมชนรู้สิทธิหน้าที่การเป็นพลเมืองที่ดี ยึดมั่นในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม รู้รักสามัคคี เสียสละ และกตัญญูรู้คุณ

2.1.5.2 คนในชุมชนน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาคนในชุมชนอยู่ดีมีสุข อดทน อดออม ขยัน ไม่โลภ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความพอประมาณ รู้จักพึ่งพาตนเอง ประกอบสัมมาอาชีพ สร้างรายได้ มีเหตุมีผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีมีรายได้เพิ่มขึ้น หนี้สินลดลง มีการรวมกลุ่ม พัฒนาอาชีพ ช่วยเหลือกัน ไม่ทิ้งกัน ดูแลผู้มีรายได้น้อยด้วยการสร้างงาน สร้างอาชีพ พัฒนาเศรษฐกิจฐานราก อาทิ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มออมทรัพย์กลุ่มพัฒนาอาชีพ กลุ่มจิตอาสาบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม เป็นต้น

2.1.5.3 คนในชุมชนสืบสานและดำเนินชีวิตตามวิถีวัฒนธรรมที่ดีงาม มีการสืบทอดศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่น พัฒนาต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมเชื่อมโยงการท่องเที่ยวสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจสร้างสินค้า และบริการ เช่น ผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมไทย (CPOT: Cultural Product of Thailand) โฮมสเตย์วิถีไทย การแสดงพื้นบ้าน กิจกรรมวิถีชุมชน สร้างความประทับใจ และการมีส่วนร่วมให้นักท่องเที่ยว รัก และภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของท้องถิ่น มีน้ำใจเอื้ออาทร เป็นเจ้าบ้านที่ดีต้อนรับผู้มาเยือน มีความจงรักภักดี เคารพเทิดทูนในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ “บวร”

เป็นแกนนำสำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดชุมชนและสังคมคุณธรรม ตามเป้าหมาย โดย “บวร” จะต้องมีคุณลักษณะสำคัญ คือ เป็นบุคคลที่เสียสละ อุทิศตนเพื่อส่วนรวม ลด ละ เลิก อัตตา หรือความมีตัวตน ความรู้สึกส่วนตัวลง อดทน อดกลั้นต่อสิ่งรอบข้าง ลดความมีอคติต่อกัน มีจุดมุ่งหมายที่แรงกล้า มีอุดมการณ์ทำงานเพื่อส่วนรวม โดยมีความหมาย ดังนี้

“บ” แทนความหมายด้วยคำว่า “บ้าน” ซึ่งหมายถึง สถาบันครอบครัว ประกอบด้วย ชาวบ้าน และกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ในชุมชน เช่น ผู้นำตามธรรมชาติ ผู้สูงอายุ สตรี เด็ก เยาวชน ปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

“ว” แทนความหมายด้วยคำว่า “วัด” ซึ่งหมายถึง สถาบันศาสนาทุกศาสนาในชุมชนนั้น ๆ ประกอบด้วย ผู้นำทางศาสนาของแต่ละศาสนา ไม่ว่าจะเป็นศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลามพราหมณ์ฮินดู ซิกข์ เช่น เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส บาทหลวง อิมหม่าม คอเต็บ บิหลั่น เป็นต้น

“ร” แทนความหมายด้วยคำว่า “โรงเรียน/ราชการ” ซึ่งหมายถึง สถาบันการศึกษา/หน่วยงานราชการ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่ คณะครู นักวิชาการ และบุคลากรทางการศึกษาอื่น ๆ ทั้งในโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย และองค์กรทางการศึกษาอื่น ๆ รวมถึงผู้แทนหน่วยงานภาครัฐในชุมชน อาทิ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน อบต. พัฒนาการประจำตำบล เกษตรตำบล โรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล เป็นต้น รวมทั้งระบบกลไกในการบริหารที่มาจากรัฐในรูปอื่น ๆ

การบูรณาการ หมายถึง การเชื่อมโยงทุกภาคส่วน ทุกองค์ประกอบ (อาทิ แผนงาน/โครงการ / งบประมาณ/บุคลากร ฯลฯ) เข้ามาสู่ความเป็นหนึ่งเดียว เป็นส่วนหนึ่งของกันและกันอย่างแยกกันมิได้ หรือการรวมส่วนต่าง ๆ ให้ประสานสัมพันธ์อย่างเป็นเอกภาพทำให้เกิดความสมบูรณ์ในลักษณะของการผนึกกำลัง เพื่อให้กลไกต่าง ๆ ทำงานร่วมกันในลักษณะที่เป็นองค์รวมและสมดุลคุณภาพชีวิต

คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่มีคุณค่า มีประโยชน์ เป็นความดีงาม เป็นเครื่องประคับประคองใจให้เกลียดความชั่วกลัวบาป ใฝ่ความดี เป็นเครื่องกระตุ้นผลักดันให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบเกิดจิตสำนึกที่ดี มีความสงบเย็นภายในเป็นสิ่งที่ต้องปลูกฝังโดยเฉพาะเพื่อให้เกิดขึ้นและเหมาะสมกับความต้องการในสังคมไทย

จริยธรรม หมายถึง กรอบหรือแนวทางอันดีงามที่พึงปฏิบัติ ซึ่งกำหนดไว้สำหรับสังคม เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย งดงาม ความสงบร่มเย็นเป็นสุข ความรักสามัคคี ความอบอุ่นมั่นคง และปลอดภัยในการดำรงชีวิต

สังคมคุณธรรม หมายถึง สังคมที่มีความเอื้ออาทร มีความสมานฉันท์ โดยส่งเสริมให้ทุกภาคส่วน ในทุกพื้นที่ มีส่วนรวมในการส่งเสริมคุณธรรม โดยยึดและปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนาของแต่ละศาสนา น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการดำรงชีวิตตามวิถีวัฒนธรรมที่ดีงาม

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.2.1 ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

แสงสุรีย์ ทัศนพูนชัย (2550, น. 128) กล่าวถึง การดำเนินชีวิตตามแนวทางความเป็นอยู่อย่างพอเพียงว่า ประกอบด้วย ความพอประมาณ หมายถึง การใช้หลักการเดินทางสายกลาง (มัชฌิมา) ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง พอมีพอกิน พอมีพอใช้ ทำอะไรพอประมาณ ไม่น้อยเกินไปหรือมากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ตรวจดูศักยภาพของตนก่อนแล้วค่อยพัฒนา ข้อสำคัญอย่าทำเกินความพอประมาณ ความมีเหตุผล หมายถึง จะตัดสินใจทำอะไรต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องและคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นอย่างรอบคอบ อย่าตื่นเต้นทำไปเพราะต้องการตามกระแสและภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง ทำอะไรให้มีภูมิคุ้มกันที่ดีตลอดเวลา เตรียมตัวให้พร้อมที่จะรับผลกระทบหรือการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้และไกลและตระหนักถึงการพัฒนาตามลำดับขั้นตอนที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรมและจริยธรรม

อภิชัย พันธเสน (2550, น. 53) กล่าวว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และได้อธิบายความหมายอย่างชัดเจนไว้ ในปี 2541 ดังนี้ “เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้อง มีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัย ความรอบรู้ ความรอบคอบ และระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน การดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมพื้นฐาน จิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีจิตสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต และให้มีความรอบรู้ ที่เหมาะสมดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลพร้อมต่อการรองรับ การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วกว้างขวาง ทั้งทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม จากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี”

สำนักคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550, น. 46-53) กล่าวว่า การอยู่อย่างพอเพียงตามการพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรมประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ โดยมีหลักการสำคัญ 5 ประการ คือ

1. ความพอประมาณ คือ ความพอดี ๆ ไม่น้อยเกินไป ไม่มากเกินไป ไม่เติบโตเกินไป ไม่ช้าเกินไป และไม่โดดเด่นเกินไป

2. ความมีเหตุผล คือ ทุกอย่างต้องมีที่มาที่ไปอธิบายได้ การส่งเสริมกันในทางที่ดี สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม คือ ความเป็นเหตุเป็นผลเพราะสิ่งนี้ ทำให้เกิดทุกสิ่ง ทุกสิ่งที่เกิดขึ้นตามเหตุผลปัจจัย

3. ความมีภูมิคุ้มกันที่ดี จะต้องปกป้องคุ้มครองไม่ให้เกิดความเสี่ยงที่ไม่ควรจะเป็น เช่น เกิดความเสี่ยงเพราะมีความโลภมากเกินไป

4. ความรอบรู้ ต้องมีความรอบคอบ มีการใช้ความรู้ใช้วิทยาการด้วยความระมัดระวัง มีการจัดองค์ความรู้ที่ดี ดำเนินการอย่างรอบคอบ ครบถ้วนรอบด้าน ครบทุกมิติ

5. คุณธรรมความดี เป็นพื้นฐานของความมั่นคง ซึ่งประกอบด้วย ความซื่อสัตย์, สุจริต, มานะ และพากเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

สำนักคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550, น. 17) พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2541 “ให้พอเพียงนี้ก็ หมายความว่า มีกินอยู่ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ แม้บางอย่างอาจจะดูฟุ่มเฟือย แต่ถ้าทำให้มีความสุขถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำสมควรที่จะปฏิบัติ อันนี้ก็ความหมายอีกอย่างของเศรษฐกิจหรือระบบพอเพียง พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณตามอัตภาพ พูดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง”

ณัฏฐพงศ์ ทองภักดี (2551, น. 17) ให้ความหมายว่า ความพอเพียง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีระบบภูมิคุ้มกันที่ดีต่อผลกระทบของการเปลี่ยนแปลง หากขาดองค์ประกอบใดก็ไม่เป็นความพอเพียงที่สมบูรณ์

1. ความพอประมาณ (Moderation) มีสองนัย คือ ความพอดีไม่สุดโต่ง และการยืนได้บนขาของตนเอง (Self-Reliant) เป็นการดำเนินชีวิตอย่างทางสายกลางโดยมีการกระทำไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไปในมิติต่าง ๆ เช่น การบริโภค การผลิตอยู่ในระดับสมดุล การใช้จ่าย การออมอยู่ในระดับที่ไม่สร้างความเดือดร้อนให้ตนเองเป็นสิ่งที่ทำให้เราทำอะไรเต็มตามศักยภาพไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นเพื่อเป็นการยืนได้โดยลำแข้งของตนเอง

2. ความมีเหตุผล (Reasonableness) หมายความว่า การตัดสินใจเกี่ยวกับพฤติกรรมต่าง ๆ ที่มีความพอประมาณในมิติต่าง ๆ จะต้องมีสติรอบรู้คิดถึงระยะยาวต้องมีเป้าหมายและวิธีการที่เหมาะสม มีความรู้ในการดำเนินการ มีการพิจารณาจากเหตุ ปัจจัยและข้อมูลที่เกี่ยวข้องต้องเป็นการมองระยะยาว ตลอดจนคำนึงถึงผลกระทบของการกระทำและความเสี่ยงจะทำให้มีความพอประมาณทั้งในปัจจุบันและอนาคตความสำคัญของการมีเหตุผลอาจพิจารณา จากพระราชดำรัสนี้ “ทุกคนจำเป็นต้องหมั่นใช้ปัญญาพิจารณาการกระทำของตนให้รอบคอบอยู่เสมอ ระมัดระวังทำการทุกอย่างด้วยเหตุผลด้วยความมีสติและด้วยความรู้ตัว เพื่อเอาชนะความชั่วร้ายทั้งมวลให้ได้ โดยตลอดและสามารถก้าวไปถึงความสำเร็จที่แท้จริง ทั้งในการงานและการครองชีวิต” พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 13 กรกฎาคม 2516

3. การมีภูมิคุ้มกันในตัวดีพอสมควร (Self-Immunity) พลวัตในมิติต่าง ๆ ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในสภาวะต่าง ๆ อย่างรวดเร็วขึ้น จึงต้องมีการเตรียมตัวพร้อมรับผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ การกระทำที่เรียกได้ว่าพอเพียงไม่คำนึงถึงเหตุการณ์และผลในปัจจุบันแต่จำเป็นต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตภายใต้ข้อจำกัดของข้อมูลที่มีอยู่และสามารถสร้างภูมิคุ้มกันพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและการมีภูมิคุ้มกันจะทำให้มีความพอเพียงแม้เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงถึงจะมีเหตุการณ์ที่แย่ที่สุดก็รับมือได้

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ (2551, น. 27) ได้ให้ความหมายของการอยู่อย่างพอเพียง คำว่า อยู่อย่างพอเพียง หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีและปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

สุมาลี สิงห์เกิด (2553, น. 4) กล่าวว่า การดำเนินชีวิตแบบพอเพียง หมายถึง การปฏิบัติตนด้วยความพอเพียงอย่างมีเหตุมีผลในการดำเนินชีวิต ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ่งเฟ้อ มีความประหยัด อดออม รู้จักคุณค่าของเงิน ไม่โลภ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และไม่ตามกระแสของวัตถุนิยม สามารถทำกิจการใด ๆ ได้สำเร็จตามเป้าประสงค์โดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยความร่วมมือจากบุคคลอื่น

สุวัฒน์ อัศวไชยชาญ (2555, น. 345-346) กล่าวว่า ในปี พ.ศ. 2541 ทรงมีพระราชดำรัสเพื่อขยายความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่า “คือ คำว่า พอก็เพียงพอ เพียงนี้ก็พอ ดังนั้นเองคนเราถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อยถ้าทุกประเทศมีความคิด-อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ-มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข พอเพียงนี้อาจมีมากอาจมีของหรูหราก็ได้แต่ว่าต้องไม่เบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณตามอัตภาพ พูดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียงปฏิบัติตน ก็พอเพียง”

รุ่งนภา นักกล้า (2556, น. 24) กล่าวว่า การดำเนินชีวิตแบบพอเพียง หมายถึง การดำเนินชีวิตที่ประกอบด้วย ความพอประมาณ คือ รู้จักประมาณตน มีความพอดี ไม่มากหรือไม่น้อยเกินไป ความมีเหตุผล คือ รู้จักใช้เหตุผลในการตัดสินใจและมีภูมิคุ้มกัน คือ การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้และไกล โดยใช้ความรู้อย่างรอบคอบ ระมัดระวัง และมีคุณธรรม จริยธรรม

สรุปได้ว่า การอยู่อย่างพอเพียง หมายถึง ความพอดีในความต้องการที่อยู่ในกรอบของความไม่เบียดเบียนผู้อื่น ประกอบด้วย ความพอประมาณ (Moderation) ความมีเหตุผล (Reasonableness) มีภูมิคุ้มกันในตัวดีพอสมควร (Self-Immunity) ประกอบไปด้วยคุณธรรม และความรู้ในการดำเนินชีวิตในสังคม

2.2.2 ความหมายของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ศูนย์การศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (2551, น. 11) พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2543 “ทั้งหมดที่พูดอย่างนี้ ก็คือเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเอง เศรษฐกิจพอเพียงที่ได้ย้ำแล้วย้ำอีก แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า SUFFICIENY ECONOMY ใครต่อใครก็ต่อว่า ว่าไม่มี SUFFICIENY ECONOMY แต่ว่าเป็นคำใหม่ของเราก็ได้ หมายความว่าประหยัดแต่ไม่ใช่ขี้เหนียว ทำอะไรด้วยความอะลุ้มอล่วยกัน ทำอะไรด้วยเหตุและผลจะเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแล้วทุกคนจะมีความสุขแต่พอเพียง”

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2551, น. 4) ได้ประมวลและกลั่นกรอง พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพระราชทานในวโรกาสต่าง ๆ และได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาติ ให้นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปเผยแพร่ เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 และได้อัญเชิญมาเป็นปรัชญานำทางในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 เพื่อส่งเสริม ให้ประชาชนทุกระดับ มีความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีความหมาย ดังนี้ “เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่

และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนา และบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวพ้นต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการ ทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และรอบคอบ เพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม จากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี”

สุเมธ ตันติเวชกุล (2551, น. 6) ได้สรุปว่า เศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานต่อปวงชนชาวไทย เป็นแนวทางที่เน้นการปูรากฐานในการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับความเป็นจริงและความเป็นไทย เนื้อแท้ของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ คือ ความพอประมาณ ที่ตั้งอยู่บนความซื่อสัตย์โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น ความมีปัญญามีเหตุมีผล ซึ่งทำให้ไม่ขาดสติ มีความรอบรู้ รอบคอบ และรู้รักสามัคคี ซึ่งเกิดจาก ความรัก ความเมตตา ความเอื้ออาทรต่อกัน อันเกิดผลในทางสร้างสรรค์ต่อสังคม

ปราณี เข็มวงษ์ (2553, น. 13-14) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นการดำเนินชีวิตด้วยการพึ่งตนเองให้มากที่สุด มีความพอประมาณ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ทอดทิ้งกัน รักและเอื้ออาทรต่อกัน มีเหตุผลในการคิด การตัดสินใจ ทำทุกอย่างเท่าที่สามารถทำเองได้ ไม่ทำเกินกำลังความสามารถหรือโลภมาก สามารถเตรียมตัวให้พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง มั่นคงตั้งอยู่บนฐานวัฒนธรรมพอเพียงและสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นได้ด้วยการพัฒนาตนเองให้มีการเรียนรู้ภูมิปัญญาให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และยั่งยืน มีจิตสำนึกต่อตนเอง และสังคมโดยช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

มณีรัตน์ กรณ์ทอง (2554, น. 13) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตให้แก่พสกนิกรชาวไทย และทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไข เพื่อให้รอดพ้นวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคง และยั่งยืนภายใต้การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

รุ่งนภา นักกล้า (2556, น. 22) หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่เป็นแนวทางในการดำรงชีวิต และปฏิบัติตนด้วยการพึ่งตนเอง และมีจิตสำนึก ประกอบด้วย คุณธรรมตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับประเทศ โดยยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาที่ยั่งยืน มีดุลยภาพทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและสิ่งแวดล้อม มุ่งไปสู่การอยู่ดีมีสุขของคนไทยทั้งปวงพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น

สรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวทางการดำเนินชีวิตที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทย เพื่อเป็นหลักปรัชญาในการดำเนินชีวิตและการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน โดยเน้นความพอประมาณ ความมีเหตุผลและการสร้างภูมิคุ้มกันในตนเองอย่างเหมาะสมและมีขั้นตอน ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างสมดุลทั้งในระดับ บุคคล ชุมชน และประเทศชาติ

ให้สามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงในบริบทโลกาภิวัตน์ได้อย่างมั่นคงโดยคำนึงถึงการสร้างความสุขและความมั่นคงทางจิตใจ

2.2.3 ความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550, น. 7-9) “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

ปรียานุช พิบูลสราวุธ (2551, น. 4-8) กระทรวงศึกษาธิการได้ให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง จึงมีแผนที่จะดำเนินการสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ใน 3 ส่วน คือ 1) สอดแทรกไว้ในสาระการเรียนรู้ 2) สอดแทรกไว้ในกิจกรรม และ 3) สอดแทรกไว้ในการบริหารจัดการ โดยขณะนี้ได้เชื่อมโยงสาระของหน่วยการเรียนการสอนเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงเข้ากับองค์ประกอบของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ หลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข โดยมีจุดเน้นและความยากง่ายแตกต่างกันไปตามลำดับในแต่ละระดับ ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 (ป.1-ป.3) เน้นให้นักเรียนใช้ชีวิตพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัว รู้จักช่วยเหลือตนเองและรู้จักช่วยเหลืองานในครอบครัว แบ่งปันสิ่งของให้เพื่อน ช่วยเหลือผู้อื่น รู้จักวิเคราะห์รายรับ-รายจ่ายของตนเอง สอนให้นักเรียนเห็นคุณค่าของสิ่งของ ตระหนักถึงคุณค่าของเงินทอง จะได้ฝึกนิสัยประหยัด ฝึกจิตสำนึก และนิสัยพอเพียง

ช่วงชั้นที่ 2 (ป.4-ป.6) ฝึกให้นักเรียนรู้จักประยุกต์หลักความพอเพียงในโรงเรียนและมีส่วนร่วมในการสร้างความพอเพียงระดับโรงเรียนและชุมชนใกล้ตัว โดยเริ่มจากการสำรวจทรัพยากรต่าง ๆ ในโรงเรียนและชุมชน มีส่วนร่วมในการดูแลบำรุงรักษาทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งในด้านวัตถุ, เศรษฐกิจ, สิ่งแวดล้อม, ภูมิปัญญา, วัฒนธรรม และรวบรวมองค์ความรู้มาเป็นข้อมูลในการเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนและเห็นคุณค่าของการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-ม.3) เน้นให้นักเรียนรู้จักประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงกับชุมชน มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน สามารถสำรวจและวิเคราะห์ความพอเพียงในระดับต่าง ๆ ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมในชุมชนใกล้ตัว เห็นคุณค่าของการใช้หลักของการพอเพียงในการพัฒนาชุมชนและสามารถนำหลักการพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันแต่ละคนจนนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสู่ความพอเพียงได้ในที่สุด

ช่วงชั้นที่ 4 (ม.4-ม.6) จะเน้นการสอนเพื่อเตรียมให้นักเรียนเป็นคนที่ดี สามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมและประเทศชาติได้ โดยเน้นเข้าใจความพอเพียงระดับประเทศและการพัฒนาประเทศภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ เช่น การวิเคราะห์สถานการณ์การค้าระหว่างประเทศหรือการศึกษาสถานการณ์สิ่งแวดล้อม สภาพปัญหาด้านสังคมเป็นอย่างไร เป็นต้น

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาต้องเริ่มที่แต่ละบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้อำนวยการสถานศึกษาและครู จะต้องเห็นคุณค่ามีความศรัทธาที่จะใช้ชีวิตอย่างพอเพียงและมีแรงจูงใจในการดำเนินการในสถานศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง

มณีรัตน์ กรณ์ทอง (2554, น. 53) กล่าวว่า ปัจจุบันสถาบันการศึกษาได้จัดการศึกษาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง มีการปลูกฝังให้นักเรียนและเยาวชนรู้จักการใช้ชีวิตที่พอเพียงเห็นคุณค่าของทรัพยากรต่าง ๆ ฝึกการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และแบ่งปัน มีจิตสำนึก รักษ์สิ่งแวดล้อมและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมค่านิยม เอกลักษณ์ความเป็นไทย การจัดการเรียนรู้ มีการสอดแทรกเนื้อหาสาระของเศรษฐกิจพอเพียงในหลักสูตร และสาระการเรียนรู้ในห้องเรียน และมีการประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนอกห้องเรียน

2.2.4 หลักการและแนวคิดการอยู่อย่างพอเพียงตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

อุดมพร อมรธรรม (2549, น. 26-28) ได้กล่าวถึง การดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงหรืออาจเรียกว่า เศรษฐกิจสมดุล เพราะเป็นการนำชีวิตกลับสู่สมดุลของสังคม เศรษฐกิจ จิตใจ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ซึ่งจะนำไปสู่ความพอเพียง 7 ประการ ดังนี้

1. ครอบครัวพอเพียง ทุกครอบครัวมีความพอเพียงเข้าใจสภาพ สถานภาพของตนเอง ตระหนักในความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว ประชาชนจะมีน้ำใจช่วยเหลือซึ่งกันและกันสร้างเครือข่ายทางอาชีพ
2. จิตใจพอเพียง รักและเอื้ออาทรต่อผู้อื่น รู้จักใจเขาใจเรา
3. สิ่งแวดล้อมพอเพียง รู้จักการใช้ธรรมชาติอย่างชาญฉลาด ใช้อย่างถูกวิธีเกิดประโยชน์สูงสุด สามารถอนุรักษ์ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ
4. ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง เป็นการรวมกลุ่มกันภายใต้เงื่อนไขที่ทุกคนให้การยอมรับร่วมแก้ปัญหา เช่น ปัญหาที่ทำกิน ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาสังคมและอื่น ๆ

5 ปัญญาพอเพียง สามารถเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีความสุข สังคมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตลอดจนยอมรับความรู้ใหม่ ๆ ที่มีคุณค่าสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น

6. อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง ใช้ชีวิตความเป้นอยู่บนพื้นฐานวิถีชีวิตแบบไทยพึ่งพาอาศัยแลกเปลี่ยนสินค้า ผลผลิตทางการเกษตร อาศัยธรรมชาติสิ่งแวดล้อมในชุมชนเอื้อต่อการดำรงชีพ และการประกอบอาชีพ เช่น ทำสวนพืชผัก, สวนผลไม้, ปศุสัตว์ และอื่น ๆ
7. มีความมั่นคงพอเพียง เมื่อทุกอย่างพอเพียงเกิดความสมดุลด้านรายจ่าย-รายรับระดับความต้องการ สอดคล้องกับสภาพปัญหาของครอบครัว ก็จะเกิดความเป็นปกติ มั่นคงและยั่งยืน

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550, น. 19) ได้ให้ความหมายความพอเพียงแต่ละด้าน ดังนี้

1. ความพอเพียงด้านวัตถุ หมายถึง การดำเนินชีวิตโดยรู้จักการใช้จ่ายเงินของตนเอง สร้างประโยชน์ และความสุขให้เกิดขึ้นใช้จ่ายเงินอย่างเหมาะสมกับอัตภาพของเรา ศักยภาพของเรารายได้ของเรา และเหมาะสมกับสถานการณ์ความจำเป็น รวมทั้งพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้น มีการออมเงิน และรู้จักใช้สิ่งของอย่างคุ้มค่า

2. ความพอเพียงด้านสังคม หมายถึง การดำเนินชีวิตที่มุ่งให้เกิดความสุขสงบ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน แบ่งปันทั้งกำลังทรัพย์ กำลังกาย กำลังใจ และกำลังความรู้ มีความเสียสละ มีความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจกัน มีคุณธรรมเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในครอบครัวและชุมชน

3. ความพอเพียงด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง การดำเนินชีวิตโดยรู้จักใช้และจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างฉลาด รอบคอบ รู้จักเลือกใช้สิ่งของที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งฟื้นฟูดูแลแหล่งเสื่อมโทรม หรือสถานที่ท่องเที่ยวในท้องถิ่นให้กลับสู่สภาวะสมดุลและเกิดความยั่งยืน

4. ความพอเพียงด้านวัฒนธรรม หมายถึง การดำเนินชีวิตโดยเห็นคุณค่าในความเป็นไทย เอกลักษณ์ไทย รู้จักประวัติศาสตร์และความเป็นมาของตนเอง ของครอบครัว ของสังคมไทย และของประเทศ รู้ที่มาที่ไป เหตุของการมีวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยมต่าง ๆ ตลอดจนรู้จักแยกแยะและเลือกรับวัฒนธรรมอื่น ๆ เหตุผลของการมีวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยมต่าง ๆ ตลอดจนรู้จักแยกแยะและเลือกรับวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่เจามาสู่ตน เห็นประโยชน์และคุณค่าของภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นองค์ความรู้ที่มีประโยชน์สืบทอดต่อกันมาเพื่อให้มีจุดยืนในชีวิตมีความแข็งแกร่งในความเป็นไทย เข้าใจในความเป็นสากลและสามารถดำรงตนอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรีท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

สำนักคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550, น. 35) ได้กล่าวถึง ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงว่ามีหลักพิจารณาอยู่ด้วยกัน 5 ส่วน ดังนี้

1. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทยสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีลักษณะพลวัตร มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤติเพื่อความมั่นคงและความยืนยงของการพัฒนา

2. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติทางสายกลางและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. คำนิยาม ความพอเพียง (Sufficiency) จะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อม ๆ กัน ดังนี้

3.1 ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

3.2 ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3.3 ความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4. เงื่อนไข การตัดสินใจ และการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัยความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

4.1 เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ อย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้น มาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นตอนปฏิบัติ

4.2 เงื่อนไขคุณธรรมที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียรใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

5. แนวทางปฏิบัติ และผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและสามารถพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้ และเทคโนโลยี

อภิชัย พันธเสน (2550, น. 57-58) ได้กล่าวว่า หลักแนวคิดของการพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบและคุณธรรม ประกอบการวางแผนการตัดสินใจ และการกระทำนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนในทุกระดับ จะต้องประกอบด้วย คุณลักษณะสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

2. ความมีเหตุผล หมายถึงการตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

สุเมธ ตันติเวชกุล (2551, น. 4-5) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียง ตามที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รับสั่งให้คำไว้สามคำเป็นหลัก 3 ประการ และเงื่อนไขประกอบ 2 ประการ เป็นแนวทางของการพัฒนาประเทศและจะนำไปใช้ในการบริหารงานในองค์กรใด ๆ ก็ได้ ดังนี้

ประการที่ 1 ให้ใช้เหตุผลเป็นเครื่องนำทางอย่าใช้กิเลสตัณหาเป็นเครื่องนำทาง อย่าทำตามกระแสต้องมีความกล้าหาญเพียงพอที่จะเลือกหนทางว่าประเทศไทยต้องการจะพัฒนาไปทางไหนไม่จำเป็นต้องตามกระแสโลก รักษาสติปัญญาให้มั่นคง

ประการที่ 2 ทำอะไรพอประมาณ การพอประมาณ คือ ตรวจสอบศักยภาพของตนเองก่อนว่ามีจุดแข็งตรงไหนฐานของตนเองอยู่ตรงไหน การจะพัฒนาอะไรต้องดูจากศักยภาพ แต่ละเรื่องว่าอยู่ที่ไหน เรามีขีดความสามารถควบคุมได้หรือไม่และยึดเส้นทางสายกลาง ความพอดี สมดุล

ประการที่ 3 ทำอะไรให้มีภูมิคุ้มกันตลอดเวลา เพราะไม่รู้พรุ่งนี้จะมีอะไรเกิดขึ้น ปัจจุบันสถานการณ์ต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้การวางแผนพัฒนาทำได้ยากมีปัจจัยความเสี่ยงอยู่ตลอดเวลา จึงต้องมีวิสัยทัศน์แล้วเดินไปสู่จุดนั้น การทำอะไรต้องมีภูมิคุ้มกันอีกนัยหนึ่งก็คือ การบริหารความเสี่ยงนั่นเอง

หลัก 3 ประการ ดังกล่าว ต้องมีเงื่อนไขรองรับที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1) คนต้องดี มีจริยธรรม คุณธรรม และมีธรรมาภิบาล 2) ดำเนินชีวิตด้วยความรอบรู้รอบคอบ

ทั้งนี้ การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับความพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

1. ความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ อย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผนความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

2. คุณธรรม ประกอบด้วย ความตระหนักในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน และความเพียร การใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภและไม่ตระหนี่ ดังพระราชดำรัสที่ได้พระราชทานว่า “คุณธรรมที่ทุกคนควรจะศึกษาและน้อมนำมาปฏิบัติมีอยู่สี่ประการ ประการแรก คือ การรักษาความสัจความจริงใจต่อตัวเอง ที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม ประการที่สอง คือ การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัจความดีนั้น ประการที่สาม คือ การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัจสุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลประการใด ประการที่สี่ คือ การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริตและรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง”

จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และปรียานุช พิบูลสราวุธ (2552, น. 17-33) ได้อธิบายหลักแนวคิดสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ 5 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ความพอประมาณ คือ ความพอดีที่ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป และไม่สุดโต่ง พอเหมาะ พอดีต่อความจำเป็น พอควรกับอัตภาพ และไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

2. ความมีเหตุผล คือ การตัดสินใจดำเนินการเรื่องต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลบนพื้นฐานของความถูกต้อง ความเป็นจริง ตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักศีลธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมค่านิยมที่ดีงาม โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ ทั้งในระยะสั้น ระยะยาว ทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และส่วนรวมอย่างรอบคอบ

3. การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี คือ การเตรียมตัวให้พร้อมรับต่อผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถปรับตัว และรับมือได้อย่างทันท่วงที

4. เงื่อนไขความรู้ คือ ฝึกตนให้มีความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ อย่างรอบด้าน และมีวิธีการจัดการกับความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ดำเนินการด้วยความรอบคอบ ระมัดระวังในผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในทุกมิติ

5. เงื่อนไขคุณธรรม คือ ต้องเสริมสร้างให้เป็นพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ ประกอบด้วยด้านจิตใจ คือ การตระหนักในคุณธรรม รู้ผิดชอบชั่วดี ซื่อสัตย์สุจริต ใช้สติปัญญาอย่างถูกต้องเหมาะสมในการดำเนินชีวิต และด้านการกระทำ คือ มีความขยันหมั่นเพียร อดทน ไม่โลภ ไม่ตระหนี่ รู้จักแบ่งปันและรับผิดชอบในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม และควรประกอบด้วย องค์ประกอบ 4 ด้าน คือ ด้านวัตถุ

ด้านสังคม สิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรมอย่างเป็นองค์รวม คือ ไม่แยกส่วนแต่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างเป็นเหตุ เป็นผล

จิราภรณ์ สุภิสิงห์ (2553, น. 15-16) ได้สรุปปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่ามีหลักพิจารณาอยู่ด้วยกัน ดังนี้

1. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็นโดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีลักษณะพลวัตร มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤติเพื่อความมั่นคงและความยืนยงของการพัฒนา

2. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. คำนิยาม ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อม ๆ กัน ดังนี้

3.1 ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภค ที่อยู่ในระดับพอประมาณ

3.2 เหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3.3 ภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

3.4 เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ อย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นตอนปฏิบัติ

3.5 เงื่อนไขคุณธรรมที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียรใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

4. แนวทางปฏิบัติ และผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุล และสามารถพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้ และเทคโนโลยี

5. การสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง คือ นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้อย่างหลากหลาย รวมทั้งเพื่อจุดประกายให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ซึ่งจะนำไปสู่การยอมรับ และการนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติในทุกภาคส่วนของสังคมอย่างจริงจัง โดยมีการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนและชัดเจน โดยมีขอบเขตการดำเนินงาน 4 ด้านควบคู่กันไป คือ เชื่อมโยงเครือข่ายเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาวิชาการและศึกษาวิจัยสร้างกระบวนการเรียนรู้และการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

6. การปฏิบัติตนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพอย่างจริงจัง ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์ของการแข่งขันกันในทางการค้าขายประกอบอาชีพแบบต่อสู้กัน

อย่างรุนแรงดังอดีต ใฝ่หาความรู้ให้เกิดรายได้เพิ่มพูนขึ้น และสร้างตนเองให้มั่นคงจนถึงขั้นพอเพียง เป็นเป้าหมายสำคัญ ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งยั่วกิเลสให้หมดสิ้นไป สร้างความดีให้แก่ตัวอยู่เสมอ พยายามรักษา และเพิ่มพูนความดีที่มีอยู่นั้น ให้งอกงามสมบูรณ์ขึ้น รู้จักใช้อย่างพอประมาณ การจะทำอะไรต้องดูศักยภาพของตัวเอง การบริโภคอย่างพอเพียง

มณีรัตน์ กรณ์ทอง (2554, น. 14) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตบนทางสายกลาง กรอบแนวคิดที่รู้จักทั่วไป คือ “3 ห่วง 2 เงื่อนไข” มีองค์ประกอบ คือ ความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีบนเงื่อนไขความรอบรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม เพื่อการดำเนินชีวิตอย่างสมดุล มั่นคง ยั่งยืน และสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน

สรุปได้ว่า หลักการและแนวคิดในการอยู่อย่างพอเพียงตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักการ 3 ประการ ได้แก่ ความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีบนเงื่อนไข 2 ประการ คือ ความรอบรู้ และความมีคุณธรรม โดยมีความยึดโยงให้ตระหนักรู้ด้วยสติปัญญาในการดำเนินชีวิตด้วยความไม่เบียดเบียน มีความพอดี พอเหมาะ พอควร สมดุล สอดคล้องเชื่อมโยงสัมพันธ์อย่างเป็นเหตุเป็นผลกับองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ ด้านวัตถุ, ด้านสังคม, สิ่งแวดล้อมและด้านวัฒนธรรม สร้างค่านิยมที่ดีงามและรู้รักษ์ความเป็นไทย

สรุปได้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวทางในการดำเนินชีวิตและการพัฒนาสังคมที่มุ่งเน้นความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวเอง โดยอาศัยความรู้ควบคู่กับคุณธรรมในการพัฒนา ชุมชน เพื่อให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน ประกอบด้วย 3 หลักการสำคัญ และ 2 เงื่อนไขสำคัญ ดังนี้

1. ความพอประมาณ หมายถึง การดำเนินชีวิตและการพัฒนาชุมชนอย่างเหมาะสม ไม่มากหรือน้อยเกินไป โดยคำนึงถึงความพร้อมของทรัพยากร วัฒนธรรม และบริบทของท้องถิ่น การส่งเสริมสัมมาอาชีพในชุมชนต้องอยู่บนพื้นฐานของการผลิตและบริโภคอย่างสมดุล ไม่มุ่งเน้นเพียงผลกำไรระยะสั้น แต่ต้องคำนึงถึงผลกระทบในระยะยาวเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในเศรษฐกิจชุมชน

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การพิจารณาและตัดสินใจอย่างรอบคอบ โดยคำนึงถึงปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผลกระทบต่อชุมชนในระยะยาว การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพต้องอยู่บนพื้นฐานของการใช้ข้อมูลที่ถูกต้อง มีการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ และเลือกแนวทางที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมของอำเภอกันทรวิชัย

3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมความพร้อมของชุมชนในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม การเสริมสร้างความสามารถของชุมชนสัมมาอาชีพให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยเน้นการฝึกอบรมทักษะ การพัฒนาองค์ความรู้ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสมาชิกในชุมชน

4. เงื่อนไขความรู้ หมายถึง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนต้องอยู่บนพื้นฐานขององค์ความรู้ที่ถูกต้อง รอบด้าน และเหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่น ชุมชนสัมมาอาชีพต้องมีการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน รวมถึงการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมมาใช้ในการพัฒนาอาชีพ

5. เงื่อนไขคุณธรรม หมายถึง การพัฒนาชุมชนสัมมาอาชีพต้องอาศัยหลักคุณธรรมและจริยธรรมเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพ ส่งเสริมให้ชุมชนมีความซื่อสัตย์ ขยัน อดทน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายทางสังคม

จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างเครือข่าย ผู้ทำวิจัยได้มีประเด็นที่เกี่ยวข้องดังนี้

2.3.1 ความหมายของการสร้างเครือข่าย

อัมพิกา ทองช่างเหล็ก (2550) การสร้างเครือขาย หมายถึง การทำให้มีการติดต่อและการสนับสนุน ให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และการรวมมือกันด้วยความสมัครใจ การสร้างเครือข่ายควรสนับสนุน และอำนวยความสะดวกให้สมาชิกในเครือข่ายมีความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อนที่ต่างก็มีความเป็นอิสระมากกว่าทำให้เกิดการคบค้าสมาคมแบบพึ่งพิง นอกจากนี้การสร้างเครือข่ายต้องไม่ใช่การสร้างระบบการติดต่อเผยแพร่ข่าวสาร แบบทางเดียว เช่น การถ่ายทอดข่าวสารทางสื่อสารมวลชน การส่งนิตยสารจดหมายข่าวให้กับสมาชิกเหล่านี้ ไม่ใช่เครือข่ายเครื่องมือของการสื่อสารมวลชนอาจนำมาใช้ในเครือข่ายได้ แต่การใช้เครื่องมือเหล่านี้เพียงอย่างเดียวไม่สามารถเรียกได้ว่าเป็นการสร้างเครือข่าย ดังนั้นเครือข่ายจึงไม่ใช่การส่งจดหมายข่าวไปให้สมาชิกตามรายชื่อ เท่านั้น แต่ต้องมีการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกัน

พระใบฎีกาสัญญา อภิวณฺโณ (สดประเสริฐ) (2561) เครือข่าย หมายถึง กลุ่มของคนหรือกลุ่ม หรือองค์กรที่มีความสมัครใจในการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ประสบการณ์ระหว่างกัน หรือลงมือทำกิจกรรมร่วมกัน มีความสัมพันธ์ระหว่างกันในหลายด้านทั้งด้านเศรษฐกิจด้านสังคมและอื่น ๆ โดยมีการจัดรูปแบบการจัดการให้เป็นกลไกขับเคลื่อนเชื่อมโยงกิจกรรมร่วมกัน กิจกรรมเครือข่ายต้องมีลักษณะเท่าเทียมกัน และเห็นความตระหลักร่วมกันในเป้าหมายและแผนงานที่จะทำ

นาลัน แป้นปลื้ม (2563) เครือข่าย คือ ความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงระหว่างสมาชิกซึ่งอาจจะเป็นบุคคลต่อบุคคล บุคคลต่อกลุ่ม กลุ่มต่อกลุ่ม เครือข่ายต่อเครือข่าย กลายเป็นเครือข่ายย่อยภายใต้เครือข่ายใหญ่ในการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายไม่ได้เป็นเพียงการรวมตัวกันโดยทั่วไป แต่มีเป้าหมายในการทำกิจกรรมร่วมกันทั้งที่เป็นครั้งคราว หรืออาจเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่อง จึงเป็นการเชื่อมโยงคนที่มีความสนใจร่วมกัน พบปะสังสรรค์และพัฒนาไปสู่ การลงมือร่วมกัน ทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยเป้าหมายและจุดประสงค์เดียวกัน ดังนั้นเครือข่ายจึงไม่ใช่เป็นเพียง การรวบรวมรายละเอียดบุคคลที่เป็นสมาชิกเท่านั้น แต่มีการจัดระบบให้สมาชิกสามารถดำเนินกิจกรรมร่วมกันเพื่อบรรลุจุดหมายที่สมาชิกเห็นพ้องกัน สิ่งที่เชื่อมโยงสมาชิกเข้าด้วยกัน คือ วัตถุประสงค์ หรือผลประโยชน์ที่ต้องการบรรลุผลร่วมกันการสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

สรุปได้ว่า การสร้างเครือข่าย หมายถึง การสร้างความสัมพันธ์ การติดต่อสื่อสาร การสร้างนิติสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร จากกลุ่มเล็ก ๆ มารวมกันกลายเป็นกลุ่มใหญ่มีปฏิสัมพันธ์กัน มีวัตถุประสงค์ จุดมุ่งหมาย เป้าหมายที่จะดำเนินการร่วมกันในการสร้างแนวทางร่วมกัน เพื่อร่วมกันทำงาน พัฒนางาน สร้างการเรียนรู้ สร้างเสริมงานหรือกิจกรรมร่วมกันทำให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่วางไว้ สร้างความเข้มแข็งให้กับการปฏิบัติ สร้างการทำงานที่เป็นทีมเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมพัฒนางานร่วมกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดเป็นอย่างดีและยั่งยืน

2.3.2 ประเภทของเครือข่ายทางสังคม

น้ำทิพย์ วิภาวิน (2558) ได้อธิบายว่า เครือข่ายสังคม (Social Networks) เป็นระบบทางสังคมที่เชื่อมโยงกันด้วยความสัมพันธ์ ซึ่งเครือข่าย (Network) หมายถึง กลุ่มของจุดเชื่อมโยง (Links) ระหว่างองค์ประกอบของหน่วย (Elements of Unit) แต่ละองค์ประกอบเรียกว่าโหนด (Node) ปกติจะเรียกหน่วย (Units) ว่าระบบ (System) จำนวนที่น้อยที่สุดขององค์ประกอบ (Elements) คือ 3 และจำนวนที่น้อยที่สุดของจุดเชื่อมโยง (lnks) คือ 2 จุด เมื่อจุดเชื่อมโยง (Links) ของ 2 องค์ประกอบ (Elements) มาเจอกันเรียกว่าความสัมพันธ์ (Relation หรือ Relationship) มีการจำแนกประเภทของเครือข่าย ออกเป็น 6 ประเภท ได้แก่

1. เครือข่ายทางกายภาพ (Physical Networks) เป็นระบบทางธรรมชาติที่ซับซ้อน เช่น ระบบนิเวศ ถนน แม่น้ำ และเส้นทางต่าง ๆ
2. เครือข่ายระบบเส้น (Organic Networks) เป็นกลไกในร่างกาย เช่น ระบบประสาทของร่างกายมนุษย์ สื่อสารกันเองผ่านสมอง ซึ่งเป็นตัวควบคุมการทำงาน การไหลเวียนของเลือด และ DNA ในเซลล์
3. เครือข่ายประสาทเทียม (Neuronal Networks) เป็นระบบความคิด การเชื่อมโยงของจิตและแผนผัง ความคิด
4. เครือข่ายสังคม (Social Networks) เป็นระบบทางสังคมที่เชื่อมโยงกันด้วยความสัมพันธ์
5. เครือข่ายทางเทคนิคหรือเครือข่ายเทคโนโลยี (Technical Networks) ประกอบด้วย ถนน เครือข่าย การส่งของ การโทรคมนาคม และเครือข่ายคอมพิวเตอร์
6. เครือข่ายของสื่อ (Media Networks) เป็นการเชื่อมโยงระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร โดยมีสัญลักษณ์ และสารสนเทศ

น้ำทิพย์ วิภาวิน กล่าวว่า เครือข่ายสังคมเป็นประเภทหนึ่งของเครือข่ายที่เป็นระบบทางสังคมที่เชื่อมโยงกันด้วยความสัมพันธ์ หมายถึง กลุ่มของบุคคลหรือตัวแสดง (Individual หรือ Actor) ที่มีความสัมพันธ์กัน โดยมี 3 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่

1. กลุ่มของบุคคล หรือตัวแสดง
2. แต่ละบุคคลมีกลุ่มแอตริบิวต์ (ที่อธิบายคุณลักษณะ)
3. กลุ่มของจุดเชื่อมโยงบอกความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

นาลัน แป้นปลื้ม (2563) ได้แบ่งประเภทของเครือข่ายและรูปแบบเครือข่ายทางสังคม ออกเป็น 6 ประเภท ได้แก่

1. การแบ่งตามระดับการรวมตัวของสมาชิก เป็นการแบ่งประเภทของเครือข่ายตามลักษณะการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายของสมาชิก ซึ่งมีระดับที่แตกต่างกันออกไปหลายระดับ คือ

1.1 เครือข่ายระดับบุคคล เป็นเครือข่ายที่สมาชิก ประกอบด้วย บุคคลต่าง ๆ มารวมตัวกันเป็นเครือข่าย อาทิเช่น เครือญาติเพื่อนบ้าน บุคคลที่ประกอบอาชีพเดียวกัน

1.2 เครือข่ายระดับกลุ่มหรือองค์กร เป็นเครือข่ายที่สมาชิกเกิดจากการรวมตัวของกลุ่ม หรือองค์กร ไม่ใช่บุคคล เช่น ชุมนุมสหกรณ์การเกษตร สหพันธ์ครูสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านระดับต่าง ๆ เครือข่ายมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานคร สหภาพแรงงานแห่งประเทศไทย เป็นต้น

1.3 เครือข่ายระดับบุคคลกับกลุ่มหรือองค์การ เป็นเครือข่ายที่สมาชิก ประกอบด้วย บุคคลต่าง ๆ กับกลุ่มหรือองค์การ ซึ่งเป็นคนละระดับกัน

1.4 เครือข่ายระดับชุมชน เป็นเครือข่ายที่สมาชิก ประกอบด้วย ชุมชนต่าง ๆ เช่น ระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ระดับเมืองกับเมือง ประเทศต่อประเทศ เป็นต้น หรือสมาชิก อาจประกอบด้วย ชุมชนขนาดเดียวกัน หรือต่างขนาดก็ได้

1.5 เครือข่ายระดับสถาบัน เป็นเครือข่ายที่สมาชิก ประกอบด้วย สถาบันประเภทเดียวกัน เช่น สถาบันครอบครัวกับสถาบันครอบครัว หรือสถาบันต่างประเภทกัน เช่น สถาบันครอบครัวกับสถาบันศาสนา เป็นต้น

2. การแบ่งตามขนาดของเครือข่าย เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากจำนวนของสมาชิกที่รวมกันเป็นเครือข่าย แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

2.1 เครือข่ายขนาดใหญ่ หรือเครือข่ายร่วม (Total Network) เป็นเครือข่ายที่ประกอบด้วย สมาชิกเป็นจำนวนมาก เช่น เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งประเทศไทย ซึ่งสมาชิกประกอบด้วยกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองต่าง ๆ มากกว่า 7,000 กองทุน ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย ซึ่งสมาชิกประกอบด้วย สหกรณ์การเกษตรทุกอำเภอ เป็นต้น

2.2 เครือข่ายขนาดเล็ก หรือเครือข่ายย่อย (Sub Network) เป็นเครือข่ายที่มีขนาดเล็กกว่าเครือข่ายร่วมมารวมกัน เป็นเครือข่ายขนาดใหญ่ขึ้น เช่น กองทุนหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านรวมกันเป็นเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านระดับตำบล ผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของแต่ละตำบลรวมกันเป็นเครือข่ายผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับอำเภอ เป็นต้น

3. การแบ่งตามลักษณะของสมาชิกที่เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากความเหมือน หรือความคล้ายคลึงกันของสมาชิก และความแตกต่างกันของสมาชิก แบ่งได้ 2 ประเภท คือ

3.1 เครือข่ายประเภทเดียวกัน เป็นเครือข่ายที่สมาชิก ประกอบด้วย บุคคล กลุ่มหรือองค์การที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน เช่น เครือข่ายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์จังหวัด ต่าง ๆ สมาพันธ์ครูแห่งประเทศไทย สมัชชาคนจนภาคอีสาน สันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย ชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านแห่งประเทศไทย เครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคใต้ เป็นต้น

3.2 เครือข่ายต่างประเภทกัน เป็นเครือข่ายที่สมาชิก ประกอบด้วย สมาชิกซึ่งมีความรู้ความแตกต่าง แต่มารวมกันเป็นเครือข่าย เนื่องจากมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน เช่น เครือข่ายประชารัฐจังหวัดต่าง ๆ ประชาคมจังหวัดต่าง ๆ เป็นต้น

4. การแบ่งตามลักษณะของงาน เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากลักษณะกิจกรรมการดำเนินงานของเครือข่าย แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

4.1 เครือข่ายพื้นที่ (Area Network) เป็นเครือข่ายที่ดำเนินงานอยู่ในพื้นที่เดียวกันด้วยกิจกรรม มีความหลากหลายแตกต่างกันออกไป เช่น อยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน ตำบลเดียวกัน อำเภอเดียวกัน จังหวัดเดียวกัน ประเทศเดียวกัน เป็นต้น แต่รวมกันเป็นเครือข่าย

4.2 เครือข่ายกิจกรรม (Issue Network) เป็นเครือข่ายที่ดำเนินงานในกิจกรรมที่เหมือนกัน หรือคล้ายคลึงกัน ซึ่งอาจจะครอบคลุมพื้นที่หลายหมู่บ้าน หลายตำบล หลายอำเภอ หลายจังหวัด หลายประเทศ เป็นต้น

5. การแบ่งตามกฎหมาย เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากการจดทะเบียน หรือไม่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายของเครือข่าย แบ่งออกเป็น 6 ประเภท คือ

5.1 เครือข่ายที่ไม่เป็นนิติบุคคล เป็นเครือข่ายที่รวมตัวกันอย่างไม่เป็นทางการ หรือยังไม่ได้ดำเนินการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามที่กฎหมายกำหนด เช่น ชมรม สมาคมต่าง ๆ ที่ยังไม่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลเป็นต้น

5.2 เครือข่ายนิติบุคคล เป็นเครือข่ายที่ดำเนินการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลถูกต้องตามกฎหมายและระเบียบของส่วนราชการ เช่น ชุมชนสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทสไทย สมาคมออนไลน์แห่งประเทศไทย หอการค้าแห่งประเทศไทย เป็นต้น

6. การแบ่งตามลักษณะของเครือข่าย เป็นการแบ่งโดยพิจารณาลักษณะที่สำคัญของเครือข่ายแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

6.1 เครือข่ายการเรียนรู้ เป็นเครือข่ายเพื่อการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ประสบกรณ์ ภูมิปัญญา และเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น ชมรมแพทย์แผนไทยภาคใต้ เป็นต้น

6.2 เครือข่ายกิจกรรม เป็นเครือข่ายช่วยเหลือและร่วมมือทำกิจกรรมในลักษณะเดียวกัน หรือสนับสนุนส่งเสริมกัน เช่น เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เครือข่ายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

6.3 เครือข่ายทรัพยากร เป็นเครือข่ายที่ระดมและจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น ภาคราชการเอกชน เข้าไปส่งเสริมสนับสนุนการขาดแคลนทรัพยากรในแต่ละพื้นที่ให้สามารถดำเนินการต่อไปได้อย่างที่คาดหวัง เช่น เครือข่ายประมงชายฝั่งจังหวัดสงขลา เป็นต้น

เครือข่ายสังคม จึงเป็นโครงสร้างของสังคมที่สร้างขึ้น จากกลุ่มบุคคลของสังคม (เช่น บุคคลหรือองค์กร) และกลุ่มของ 2 กลุ่มที่เชื่อมโยงกัน ภาพรวมของเครือข่ายสังคม ทำให้มีวิธีการวิเคราะห์โครงสร้างเอนทิตี้ของสังคมเช่นเดียวกับหลาย ๆ ทฤษฎีที่อธิบายรูปแบบของโครงสร้างสังคมการศึกษาโครงสร้างเหล่านี้ใช้การวิเคราะห์เครือข่ายที่ระบุรูปแบบของแต่ละแห่งและของโลก ระบุหน่วยที่มีอิทธิพลต่อกันและตรวจสอบความเคลื่อนไหวของเครือข่าย เครือข่ายทางสังคม จึงเป็นการรวมตัวของกลุ่มของสมาชิกของเครือข่าย (Nodes) ที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันโดยมีความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในรูปแบบต่างๆ เช่น ความเป็นเพื่อน ญาติพี่น้อง ผู้ร่วมงาน การพูดคุย การให้คำแนะนำ การให้ความไว้วางใจ การแลกเปลี่ยนสารสนเทศ การติดต่อสื่อสารผ่านอีเมล และสื่อสังคมออนไลน์ การให้ความร่วมมือ ความเป็นผู้แต่งร่วม และการอ้างอิงผลงานวิจัย เป็นต้น สมาชิกเครือข่ายอาจเป็นได้ทั้งมนุษย์ที่เป็นปัจเจกบุคคล คณะบุคคล หรือสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่ใช่มนุษย์ก็ได้ เช่น องค์กร สถาบัน บทบาทหน้าที่ ตำแหน่ง สัตว์สิ่งของ บทความวารสาร และเว็บเพจ เป็นต้น ส่วนเนื้อหาของทรัพยากรที่แลกเปลี่ยนไหลเวียนระหว่างกันในเครือข่ายทางสังคมมีได้หลายชนิด ทั้งทรัพยากรที่จับต้องได้ เช่น สินค้า วัตถุดิบ บริการ เงิน และทรัพยากรที่จับต้องไม่ได้ เช่น ข้อมูลสารสนเทศ การสื่อสาร ความเชื่อ และอิทธิพลทางสังคม เป็นต้น เมื่อเครือข่ายสังคม เป็นกลุ่มของบุคคลที่มีความสัมพันธ์กัน การวิเคราะห์เครือข่ายสังคมจึงเน้น ที่บุคคลที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงแต่ละบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้าด้วยกันเป็นจุดสำคัญ การวิเคราะห์เครือข่ายสังคมจึงไม่เพียงเป็นวิธีการวิเคราะห์ แต่เป็นกลุ่มของทฤษฎี โมเดล และการประยุกต์ที่อธิบายแนวคิดของความสัมพันธ์ และกระบวนการความสัมพันธ์ที่อธิบายโดยการเชื่อมโยงระหว่างหน่วยของแต่ละบุคคล เช่น ครู นักเรียนเขตพื้นที่ การศึกษา เป็นต้น เรียกว่า เป็นแนวคิดของการวิเคราะห์

เครือข่ายทางสังคม นอกเหนือจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์แล้ว การวิเคราะห์เครือข่ายสังคมยังเกี่ยวข้องกับการที่แต่ละบุคคลและการกระทำของแต่ละบุคคลเป็นอิสระ การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นโอกาสของการแลกเปลี่ยนทรัพยากรระหว่างกัน รูปแบบของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นโครงสร้างสังคมที่เกิดสภาพแวดล้อมที่ให้โอกาสแต่ละบุคคลและรูปแบบเครือข่ายสังคมทำให้เกิดรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลระดับของเครือข่ายสังคม เครือข่ายสังคม เป็นระบบย่อยของสังคมที่สนับสนุน ดังนี้

1. ระดับความสัมพันธ์ของแต่ละบุคคล (Individual Relations) โดยแต่ละคนจะสร้างจุดเชื่อมกับสมาชิก ในครอบครัว เพื่อน คนคุ้นเคย เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน และอื่น ๆ ระดับนี้จะได้รับการสนับสนุนจากเครือข่าย ของสื่อ และอินเทอร์เน็ต

2. ระดับความสัมพันธ์ของกลุ่มและองค์กร เป็นการเชื่อมโยงของกลุ่มถาวรและชั่วคราวโดยใช้เครือข่ายคอมพิวเตอร์และโทรคมนาคม (Group and Organizational Relations)

3. ระดับความสัมพันธ์ของสังคม (Societal Relations) เป็นระดับความสัมพันธ์ระดับบุคคล ระดับกลุ่ม และระดับองค์กร ที่ทำให้เกิดสังคมที่มีการเชื่อมโยงโดยใช้เครือข่ายของสื่อ ความสัมพันธ์ของระดับนี้ทำให้เกิดเศรษฐกิจเครือข่าย หรือเศรษฐกิจใหม่

4. ระดับความสัมพันธ์ของโลก (Global Relations) เป็นระดับความสัมพันธ์ของสังคมทั่วโลก และองค์การระหว่างประเทศ

2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมในลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำรวมใช้ประโยชน์ ร่วมแก้ไขปัญหาในสิ่งที่มีผลกระทบต่อตนเองหรือชุมชนเปิดโอกาสให้บุคคลได้เข้ามาช่วยเหลือระหว่างกันด้วยจิตใจและอารมณ์ของแต่ละบุคคลในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมรับผิดชอบ และร่วมแก้ไขปัญหาในเรื่องต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อส่วนรวม เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของสังคม ผู้วิจัยขอเสนอรายละเอียดการวิจัย ดังนี้

2.4.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมเป็นการทำงานเป็นกลุ่ม เป็นผลรวมของข้อมูลผูกมัด สัมพันธ์ หรือเจตจำนงร่วมจากแต่ละคนบนพื้นฐานของความเชื่อว่าโครงการเป็นของชุมชน เพื่อชุมชนและโดยชุมชนที่แสดงออกมาเป็นรูปแบบพฤติกรรมร่วมเป็นการแสดงพฤติกรรมของผลประโยชน์ร่วม ดังนั้นการเรียนรู้จะเกิดขึ้นประชาชนสามารถเรียนรู้ได้เป็นการพบปะของผู้คนที่มีความหลากหลายด้านข้อมูล ประสบการณ์และความคิดมาร่วมกัน แลกเปลี่ยนข้อมูล ประสบการณ์ เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ วิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาการวางแผนงานดำเนินงาน และติดตามการทำงานร่วมกัน โดยใช้ความแตกต่างหลากหลายของแต่ละคนเป็นจุดแข็งในการเพิ่มความสำเร็จอย่างทวีคูณ การมีส่วนร่วม ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายหรืออธิบาย ไว้ดังนี้

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (2545, น. 28) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วม หมายถึง ขบวนการที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสีย เข้ามามีบทบาทและสิทธิในการตัดสินใจดำเนินนโยบายและการมีส่วนร่วมในการควบคุมสถาบัน ตลอดจนการจัดสรรการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีผลกระทบของตนอันจะทำให้เกิดการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐแสดงให้เห็นถึงการเพิ่มโอกาสให้ประชาชนผู้มีส่วนได้เสีย

ตะติยา กาฬสุวรรณ (2546, น. 26) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ปัจเจกชนบุคคลหรือกลุ่มคนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ร่วมมือและรับผิดชอบในกิจกรรมการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมในขั้นตอนต่าง ๆ ของการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ โดยมีกลุ่ม หรือองค์กรรองรับ เพราะประชาชนที่เข้าร่วม มีการพัฒนาภูมิปัญญาและการรับรู้สามารถคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจเพื่อกำหนดการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมออกแบบและพัฒนากิจกรรมบนฐานของวิถีชีวิตแห่งตน

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546, น. 4) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ที่ไม่เคยได้เข้าร่วมการตัดสินใจ หรือเคยเข้าร่วมด้วยเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้น เป็นไปอย่างมีอิสรภาพ เสมอภาค มิใช่เพียงส่วนร่วมอย่างผิวเผิน แต่เข้าร่วมอย่างแท้จริงยิ่งขึ้น และการเข้าร่วมนั้น จะต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ

พัชรี สิโรรส (2546, น. 2) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้มีส่วนได้เสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นเพื่อแสวงหาทางเลือกที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกันกับทุก ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จึงควรเข้าร่วมในกระบวนการนี้ตั้งแต่การได้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และในที่สุด จึงเข้าร่วมลงมือปฏิบัติ การติดตาม และประเมินผลด้วย

ธีระศักดิ์ โฆษคุณวุฒิ (2547, น. 22) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการพัฒนา ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ความรู้ และความชำนาญ ร่วมกับวิทยากรที่เหมาะสม และสนับสนุนการติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สุดาวรรณ์ มีบัว (2547, น. 40) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนสมัครเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมกันทำกิจกรรม หรือการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามทิศทางที่ต้องการประชาชนเข้ามาร่วมในกิจกรรมกลุ่มในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง หรือทุกขั้นตอน ต่างร่วมคิดหาแนวทาง วิธีการในการดำเนินการ ร่วมดำเนินการ ร่วมในการกำหนดการเปลี่ยนแปลง หรือการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมติดตามดำเนินกิจกรรมที่ทำร่วมกันรวมทั้งรับประโยชน์จากกิจกรรมนั้นด้วย

ถวิลวดี บุรีกุล (2548, น. 1-2) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม ไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนช่วยเหลือ โดยสมัครใจโดยประชาชนต่อโครงการใดโครงการหนึ่งของโครงการสาธารณะต่าง ๆ ที่คาดว่าจะส่งผลต่อการพัฒนาชาติแต่ไม่ได้หวังว่าจะให้ประชาชนเปลี่ยนแปลงโครงการหรือวิจารณ์เนื้อหาของโครงการ

2. การมีส่วนร่วมในความหมายที่กว้าง หมายถึง การให้ประชาชนในชนบทรู้สึกตื่นตัวเพื่อที่จะทราบถึงการรับความช่วยเหลือและตอบสนองต่อโครงการพัฒนา ขณะเดียวกัน ก็สนับสนุนความคิดริเริ่มของคนในท้องถิ่น

3. ในเรื่องการพัฒนาชนบท การมีส่วนร่วม หมายถึง การให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนา นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับความพยายามที่จะประเมินผลโครงการนั้น ๆ ด้วย

4. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนานั้นอาจเข้าใจอย่างกว้าง ๆ ได้ว่า หมายถึงการที่ประชาชนได้เข้าร่วมอย่างแข็งขันในกระบวนการตัดสินใจต่าง ๆ ในเรื่องที่อาจมีผลกระทบต่อเขา

5. การมีส่วนร่วมในชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนจะมีทั้งสิทธิและหน้าที่จะเข้าร่วมในการแก้ปัญหาของเขา มีความรับผิดชอบมากขึ้นที่จะสำรวจตรวจสอบความจำเป็นในเรื่องต่าง ๆ เพื่อระดมทรัพยากรท้องถิ่นและเสนอแนวทางแก้ไขใหม่ ๆ เช่นเดียวกับการก่อตั้งและดำรงรักษาองค์กรต่าง ๆ ในท้องถิ่น

6. การมีส่วนร่วมนั้นจะต้องเป็นกระบวนการดำเนินการอย่างแข็งขัน หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มที่มีส่วนร่วมนั้น ได้เป็นผู้มีความริเริ่มและได้มุ่งใช้ความพยายาม ตลอดจนความเป็นตัวของตัวเองที่จะดำเนินการตามความคิดริเริ่ม นั้น

7. การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ได้มีการจัดการที่จะใช้ความพยายามเพื่อเพิ่มความสามารถที่จะควบคุมทรัพยากรและระเบียบในสถาบันต่าง ๆ ในสภาพสังคมนั้น ๆ ทั้งนี้โดยกลุ่มที่ดำเนินการและความเคลื่อนไหวที่จะดำเนินการนี้ไม่ถูกควบคุม โดยทรัพยากรและระเบียบต่าง ๆ

อรทัย ก๊กผล (2548, น. 57) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในปัจจุบัน คือ กระบวนการ ซึ่งประชาชน หรือผู้มีส่วนได้เสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นเพื่อแสวงหาทางเลือกและการตัดสินใจต่างเกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกันทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงควรเข้าร่วมในกระบวนการนี้ ตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งถึงการติดตามประเมินผลเพื่อให้เกิดความเข้าใจ และการรับรู้ เรียนรู้ การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

ถวิลวดี บุรีกุล (2550, น. 1-2) อธิบายความหมายของการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การมีส่วนร่วม คือ การพิจารณาถึงการมีส่วนช่วยเหลือโดยสมัครใจโดยประชาชนต่อโครงการใดโครงการหนึ่งของโครงการสาธารณะต่าง ๆ ที่คาดว่าจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศชาติ แต่ไม่ได้หวังว่าจะให้ประชาชนเปลี่ยนแปลงโครงการ หรือวิจารณ์เนื้อหาของโครงการ

2. การมีส่วนร่วมในความหมายที่กว้าง หมายถึง การให้ประชาชนในชนบท รู้สึกตื่นตัวเพื่อที่จะทราบถึงการรับความช่วยเหลือและตอบสนองต่อโครงการพัฒนาขณะเดียวกัน ก็สนับสนุนความคิดริเริ่มของคนในท้องถิ่น

3. ในเรื่องของการพัฒนาชนบท การมีส่วนร่วม คือ การให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนา นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับความพยายามประเมินผลโครงการนั้น ๆ ด้วย

4. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนานั้น อาจเข้าใจอย่างกว้าง ๆ ได้ว่า คือการที่ประชาชนได้เข้าร่วมอย่างแข็งขันในกระบวนการตัดสินใจต่าง ๆ ในเรื่องที่จะมีผลกระทบต่อเขา

5. การมีส่วนร่วมในชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนจะมีทั้งสิทธิ และหน้าที่ที่จะเข้าร่วมในการแก้ปัญหาของเขามีความรับผิดชอบมากขึ้นที่จะสำรวจตรวจสอบความจำเป็นในเรื่องต่าง ๆ การระดมทรัพยากรท้องถิ่น และเสนอแนวทางแก้ไขใหม่ ๆ เช่นเดียวกับการก่อตั้ง และดำรงรักษาองค์กรต่าง ๆ ในท้องถิ่น

6. การมีส่วนร่วมนั้น จะต้องเป็นกระบวนการดำเนินการอย่างแข็งขัน ซึ่งหมายถึงว่าบุคคล หรือกลุ่มที่มีส่วนร่วมนั้น ได้เป็นผู้ริเริ่มและได้มุ่งใช้ความพยายามตลอดจนความเป็นตัวของตัวเองที่จะดำเนินการตามความริเริ่มนั้น

7. การมีส่วนร่วม คือ การที่ได้มีการจัดการที่จะใช้ความพยายามที่จะเพิ่มความสามารถที่จะควบคุมทรัพยากร และระเบียบในสถาบันต่าง ๆ ในสภาพสังคมนั้น ๆ ทั้งนี้ โดยกลุ่มที่ดำเนินการและความเคลื่อนไหวที่จะดำเนินการที่ไม่ถูกควบคุม โดยทรัพยากรและระเบียบต่าง ๆ

ปาริชาติ วลัยเสถียร (2552, น. 195) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากรตลอดจนปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อให้เกิดต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมแสดงให้เห็นถึงการบริหารจัดการความสามารถที่มีอยู่ให้เกิดคุณค่าและมูลค่าโดยชุมชน

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในทุกกระบวนการทั้งการตัดสินใจการดำเนินการ การร่วมรับผลประโยชน์และการประเมินผลโครงการนั้น ๆ รวมถึงการร่วมมือและรับผิดชอบในกิจกรรม การพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมในขั้นตอนต่าง ๆ เช่น ได้เป็นผู้มีความริเริ่มและได้มุ่งใช้ความพยายาม มีสิทธิ และหน้าที่จะเข้าร่วมในการแก้ไขปัญหาการพัฒนาภูมิปัญญา และการรับรู้สามารถคิดวิเคราะห์ และการตัดสินใจดำเนินนโยบาย การจัดสรรการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีผลกระทบของตนเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากความมีเจตจำนงร่วมกันเพื่อผลความสำเร็จอย่างทวีคูณ โดยเพิ่มโอกาสใหม่และการพิทักษ์สิทธิ์บนฐานวิถีชีวิตชุมชน

2.4.2 ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญเกี่ยวกับการร่วมคิด ร่วมทำ อย่างมีศักยภาพและมั่นคง ทำให้งานและโครงสร้างต่าง ๆ บรรลุผลสำเร็จ สร้างความเชื่อถือให้แก่หน่วยงานหรือองค์กร สำหรับความสำคัญของการมีส่วนร่วมนั้น ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้คำอธิบายถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

ปรัชญา เวสารัชช์ และเทพศักดิ์ บุญยรัตน์พันธ์ (2544, น. 103-106) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นและชนบท โดยสรุปความสำคัญ 4 ประการดังนี้

1. เพื่อให้ประชาชนในชนบทมีการกินดี อยู่ดี มีรายได้สูงขึ้น มีมาตรฐานการครองชีพ รวมถึงต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านอื่น ๆ เป็นไปในทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม ดังนั้นหากประชาชนในท้องถิ่นซึ่งเป็นประชากรเป้าหมายได้ยอมรับและให้การสนับสนุนต่อการพัฒนาแล้ว ย่อมมีโอกาสที่จะบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ง่าย

2. ประชาชนในท้องถิ่นเป็นที่รู้ดีถึงสภาพปัญหาและความต้องการต่าง ๆ ของท้องถิ่นตนเป็นอย่างดี การที่ให้ประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในขั้นตอนต่าง ๆ ของการพัฒนาท้องถิ่น จึงน่าจะเป็นสิ่งที่ดีเพื่อจะได้สร้างความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของและการแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นได้อย่างตรงจุดกับความต้องการมากยิ่งขึ้น

3. ถ้าประชาชนไม่ยอมรับ ไม่ให้ความร่วมมือ หรือต่อต้านในสิ่งที่บังคับ หรือชี้นำให้กับเขานอกจากจะเป็นปัญหาไม่ตรงจุดแล้ว ยังอาจสร้างความล้มเหลวในการดำเนินโครงการพัฒนาท้องถิ่นและชนบทได้ง่าย

4. การพัฒนาท้องถิ่นมุ่งเน้นที่จะให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่นนั้น ๆ จะช่วยเป็นการปลูกฝังวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในวิถีชีวิตของประชาชนในระดับท้องถิ่นจริง ๆ อาทิ ความเสมอภาคทางการเมืองในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การรู้จักอดทน อดกลั้นต่อความคิดเห็นของบุคคลที่ต่างจากตน การใช้เหตุผล การเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ การเคารพสิทธิหน้าที่ เป็นต้น

ปรีชา ยิ่งงามแก้ว (2550, น. 25) ได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมมีความสำคัญ ดังนี้

1. ทำให้เกิดความความคิดได้มากกว่า เพราะสมาชิกได้ระดมความคิด หรืออภิปรายร่วมกัน ทำให้เกิดความคิดดี ๆ ในการปฏิบัติงานเป็นไปได้กว่าการคิดคนเดียว

2. ทำให้มีผลเชิงจิตวิทยา ทำให้เกิดการต่อต้านน้อยลง ขณะเดียวกันก็เกิดการยอมรับมากขึ้น

3. เปิดโอกาสให้มีการสื่อสารที่ดีกว่า สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลประสบการณ์การทำงานร่วมกัน ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน

4. ผู้ร่วมงานมีโอกาสใช้ความสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เกิดความมีน้ำใจและจงรักภักดีต่อองค์กรมากขึ้น

อรทัย ก๊กผล (2551, น. 34) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการมีส่วนร่วมไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. เพื่อต้องการให้ประชาชนเกิดความผูกพัน รู้สึกรัก และมีจิตสำนึกเป็นเจ้าของท้องถิ่นของตนเอง

2. เพื่อให้หน่วยงานของรัฐต่าง ๆ บริหารงานด้วยความโปร่งใส ตรงตามความต้องการของประชาชนและรับผิดชอบต่อประชาชนมากที่สุด

3. เพื่อให้มีการตรวจสอบการบริหารงานของหน่วยงานของรัฐทุกขั้นตอน

สรุปได้ว่า ความสำคัญของการมีส่วนร่วมเป็นการสร้างความยอมรับ การสร้างสัมพันธภาพอันดี สร้างประสบการณ์ต่าง ๆ ในการระดมความคิด ก่อให้เกิดวัฒนธรรมแบบประชาธิปไตยทำให้เกิดความแตกต่างในการที่จะนำไปสู่กระบวนการตัดสินใจและพัฒนาความเชี่ยวชาญก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและมาตรฐานการดำรงชีพ ความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์กับองค์กรและมุ่งเน้นให้ประชาชนในระดับท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่าง ๆ เพื่อพัฒนาท้องถิ่นและประชาชนมีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงาน เพื่อที่ประชาชนมีการดำเนินชีวิตที่ดี อยู่ดี กินดี มีรายได้สูงที่ขึ้น

2.4.3 ลักษณะของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการกระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางความคิดและการบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน โดยการให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็น ให้คำแนะนำปรึกษา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ รวมตลอดจนการควบคุมโดยตรงจากประชาชนสำหรับลักษณะของการมีส่วนร่วมนั้น ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้คำอธิบายถึงลักษณะการมีส่วนร่วม ไว้ดังนี้

พัทธมล ผลิพัฒน์ (2547, น. 12) กล่าวว่า องค์การสหประชาชาติได้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับลักษณะการมีส่วนร่วม (Participation) ไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาต้องมีลักษณะ 3 ประการ ดังนี้

1. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการพัฒนา
2. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมช่วยเหลือในการปฏิบัติงาน
3. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

ซึ่งสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมช่วยเหลือในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ซึ่งแสดงให้เห็นความผูกพันระหว่างประชาชนและเจ้าหน้าที่ด้วย

เสน่ห์ จุ้ยโต (2548, น. 23) ได้จำแนกลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน ไว้ 2 ลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะของการให้ความร่วมมือ หรือการสนับสนุนขอความร่วมมือร่วมใจและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านต่าง ๆ โดยการกระจายอำนาจเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนแต่ละท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างใกล้ชิดและมีคุณค่าและคุณประโยชน์

1.1 ในด้านรูปธรรม หมายถึง การมีส่วนร่วมในด้านความสำเร็จในการพัฒนาด้านวัตถุประสงค์

1.2 ในด้านนามธรรม หมายถึง ความสำเร็จในการพัฒนาจิตใจโดยทำให้ประชาชนเกิดความรักความสามัคคี รู้จักทำงานร่วมกันเป็นทีม และยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และสร้างจิตสำนึกว่าความสำคัญต่อการสร้างสรรค์ความเจริญ และก่อให้เกิดความผูกพัน รักใคร่ หวงแหน

2. สำหรับการมีส่วนร่วมในลักษณะกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งมี 5 รูปแบบ คือ

2.1 การเลือกตั้ง

2.2 การมีกิจกรรมเกี่ยวกับพรรคการเมือง

2.3 การเสนอความคิดเห็นของประชาชน

2.4 การตั้งกลุ่มผลประโยชน์

2.5 การแสดงออกของประชาชน

ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ศึกษามีความสอดคล้องตรงกันมากที่สุด คือ การให้ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง โดยเฉพาะการเลือกตั้งและการตั้งกลุ่มผลประโยชน์ ซึ่งมีอยู่หลายกลุ่มในพื้นที่ เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มพลังออมทรัพย์

ประชุม สุวัตถี (2551, น. 46) ได้กล่าวถึง ลักษณะเงื่อนไขของการมีส่วนร่วมของบุคคลเกิดจากลักษณะพื้นฐาน 4 ประการ คือ

1. เป็นบุคคลที่จะต้องมีความสามารถที่จะเข้าร่วม กล่าวคือ จะต้องเป็นผู้มีศักยภาพที่จะเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อาทิเช่น จะต้องมีความสามารถในการค้นหาความต้องการ วางแผนการบริหารจัดการ การบริหารองค์กร ตลอดจนการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

2. เป็นบุคคลที่มีความพร้อมที่เข้ามามีส่วนร่วมกล่าว คือ ผู้นั้นจะต้องมีสภาพทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และกายภาพที่เปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมได้

3. เป็นบุคคลที่มีความประสงค์จะเข้าร่วม กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีความเต็มใจ สมัครใจที่จะเข้าร่วม เล็งให้ประโยชน์ของการเข้าร่วมจะต้องไม่เป็นการบังคับหรือผลักดันให้เข้าร่วมโดยที่ตนเองไม่ประสงค์จะเข้าร่วม

4. เป็นบุคคลที่ต้องมีความเป็นไปได้ที่จะเข้าร่วม กล่าวคือ เป็นผู้มีโอกาสที่จะเข้าร่วม ซึ่งถือว่าเป็นการกระจายอำนาจให้กับบุคคลในการตัดสินใจและกำหนดกิจกรรมที่ตนเองต้องการในระดับที่เหมาะสม บุคคลจะต้องมีโอกาสและมีความเป็นไปได้ที่จะจัดการด้วยตนเอง

มณฑล จันทร์แจ่มใส (2551, น. 35) ได้กล่าวถึง ลักษณะของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมของบุคคลจะต้องมีและเกิดขึ้นมาโดยตลอด ทั้งนี้เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการวางแผนโครงการ การบริหารจัดการดำเนินงานตามแผน การเสียสละกำลังแรงงานของบุคคล ตลอดจน วัสดุอุปกรณ์ กำลังเงิน หรือทรัพยากรที่มีอยู่บริบทของพื้นที่จะเป็นการมีส่วนร่วมโดยการเสียสละกำลังแรงงานเป็นลำดับแรกรองลงมามักเป็นกำลังวัสดุ อุปกรณ์ และกำลังเงิน/ทรัพย์ เช่น การช่วยสื่อสารแจ้งข่าวสารแก่สมาชิกในชุมชน

การมีส่วนร่วมจะแบ่งเป็นหลายขั้นตอนแตกต่างกัน ตามแต่วิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนตามที่นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวไว้ ดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วม มี 5 ขั้นตอน ได้แก่ (ธีระพงษ์ แก้วหาวงษ์, 2543, น. 11)

1.1 การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหาในชุมชน และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชนและจัดลำดับความสำคัญของความต้องการนั้น ๆ

1.2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาเป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการ แนวทางในการดำเนินงานกำหนดทรัพยากร และแหล่งของทรัพยากรที่ใช้

1.3 การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินโครงการ เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยการร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุ อุปกรณ์ และแรงงาน หรือโดยการบริหารงาน และประสานงาน ตลอดจนการดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

1.4 การมีส่วนร่วมในขั้นรับผลประโยชน์ที่เกิดจากโครงการพัฒนา เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากโครงการ หรือมีส่วนในการรับผลเสียที่อาจเกิดจากโครงการ ซึ่งผลประโยชน์ หรือผลเสียนี้อาจเป็นด้านกายภาพ หรือด้านจิตใจที่มีผลต่อสังคม หรือบุคคลได้

1.5 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลการพัฒนาเป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินว่าโครงการพัฒนาที่ดำเนินการนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่การประเมินผลนี้อาจเป็นการประเมินผลย่อย ซึ่งอาจเป็นการประเมินผลความก้าวหน้าของโครงการที่กระทำกันเป็นระยะ ๆ หรือการประเมินผลรวม ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวบยอดของโครงการทั้งหมด

2. ขั้นตอนการมีส่วนร่วมไว้ มี 4 ขั้นตอน คือ (สุทัน ทาวงศ์มา, 2544, น. 7-9)

2.1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นการมีส่วนร่วมที่เป็นการแสดงออกด้านความคิดเกี่ยวกับการจัดระบบ หรือกำหนดระบบของโครงการเป็นการประเมินปัญหาหรือทางเลือกที่จะสามารถเป็นไปได้ที่จะนำไปปฏิบัติ เพื่อการพัฒนาโดยการประเมินสภาพที่เป็นอยู่และสาเหตุของปัญหา ซึ่งในขั้นตอนนี้ยังแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

2.1.1 การมีส่วนร่วมในขั้นตอน (Initial Decision) เป็นการค้นหาความต้องการที่แท้จริง ซึ่งเป็นวิธีการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมของโครงการ

2.1.2 การมีส่วนร่วมในขั้นเตรียมการ (Ongoing Decision) เป็นการหาโอกาสหรือช่องทางในการแก้ปัญหา รวมทั้งลำดับความสำคัญของโครงการที่จะต้องดำเนินการ

2.1.3 การมีส่วนร่วมในขั้นการตัดสินใจปฏิบัติ (Operation Decision) เป็นการหาบุคลากรเข้ามาปฏิบัติการ ได้แก่ อาสาสมัคร ผู้ประสานงาน หรือกลุ่มที่รวมตัวกันตามประเพณี เช่น กลุ่มสตรี หรือกลุ่มหนุ่มสาว เพื่อที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมโดยการเป็นสมาชิกร่วมดำเนินการคัดเลือกผู้นำ และการสร้างพลังอำนาจให้แก่องค์กร

2.2 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) เป็นการดำเนินงานตามโครงการ และแผนงาน และก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมในการเป็นเจ้าของกิจกรรมและผลงานที่ปรากฏ ในขั้นตอนนี้ ยังแบ่งออกได้เป็น 3 ส่วน คือ

2.2.1 การมีส่วนร่วมในการสละทรัพยากร (Resource Contribution) ได้แก่ การมีส่วนร่วมสละแรงกาย การสละเงิน การให้วัสดุ อุปกรณ์ และการให้คำแนะนำ ซึ่งทรัพยากรเหล่านี้จะให้ด้วยความเต็มใจ

2.2.2 การมีส่วนร่วมในการบริหารและการประสานงาน (Administration and Coordination) จะมีส่วนร่วมโดยวิธีการจ้างบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการการฝึกอบรมผู้ที่จะเข้าปฏิบัติในโครงการ หรือการให้คำปรึกษาในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการและเป็นผู้ประสานงานในโครงการด้วย

2.2.3 การมีส่วนร่วมเป็นผู้เข้าปฏิบัติในโครงการ มักพบว่า มีลักษณะเป็นการบังคับให้เข้าปฏิบัติในโครงการมากที่สุด การมีส่วนร่วม โดยการบังคับให้ปฏิบัติจะแตกต่างจากการให้ความร่วมมือ เพราะการบังคับให้ทำนั้นผลประโยชน์ (Benefits) จะไม่ใช่เป็นสิ่งที่สำคัญแต่ถ้าเป็นการร่วมด้วยความเต็มใจนั้น จะมีการคำนึงถึงผลประโยชน์ที่ได้รับหลังเกิดการมีส่วนร่วมด้วย

2.3 การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ (Benefits) ยังแบ่งออกได้เป็น 3 ส่วน ได้แก่

2.3.1 การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ (Material Benefits) ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการเพิ่มผลผลิต รายได้ หรือทรัพย์สิน

2.3.2 การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ทางด้านสังคม (Social Benefits) ได้แก่ ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่สังคม เช่น โรงเรียน สถานที่สาธารณะ หรือส่วนกลางของชุมชน เช่น การเพิ่มคุณภาพชีวิต การเกิดระบบน้ำประปา

2.3.3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ในด้านบุคคล (Personal Benefits) ได้แก่ ความนับถือตนเอง (Self-Esteem) พลังอำนาจทางการเมือง (Political Power) ความคุ้มค่าของผลประโยชน์ (Sense of Efficacy)

2.3.4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การมีส่วนร่วมในการวัดผล และวิเคราะห์ผลการดำเนินงาน รวมทั้งเป็นการค้นหาข้อดี และข้อบกพร่อง เพื่อหาแนวทางแก้ไขการทำงานให้มีประสิทธิภาพต่อไป แต่การมีส่วนร่วมในขั้นนี้ส่วนใหญ่บทบาทดังกล่าวจะเป็นของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ โดยจะเป็นการประเมินผลของงบประมาณที่จัดสรรนั้นนำไปใช้อย่างไร บางกรณีแม้แต่เจ้าหน้าที่เอง ยังไม่มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนดังกล่าว การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนี้

จะเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของพลังความคิดของมวลชนที่จะทำให้โครงการพัฒนา หรือสามารถนำไปประยุกต์ใช้ต่อไป

3. ระดับการมีส่วนร่วม แบ่งออกเป็น 5 ระดับ อย่างกว้าง ๆ คือ (นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, 2546, น. 17)

3.1 การมีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูลของตน/ครอบครัว/ชุมชนของตน เช่น การให้ข้อมูลการเจ็บป่วยของตนแก่แพทย์ ถ้าไม่ร่วมให้ข้อมูลที่เป็นจริง หรือแพทย์ไม่ฟังจริง ก็รักษาไม่ได้ผลดี

3.2 การมีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เช่น การรับรู้ข้อมูลของตนจากแพทย์ เพื่อจะเป็นแนวทางการตัดสินใจได้ดีขึ้น เพราะสิ่งที่แพทย์รู้เกี่ยวกับตนนั้น ตนเองไม่รู้ หรือจะไม่รู้ทุกเรื่อง

3.3 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยเฉพาะเกี่ยวกับโครงการที่ตนจะมีส่วนได้เสียด้วย

3.4 การมีส่วนร่วมทำ คือ ร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานทั้งหมด

3.5 การมีส่วนร่วมสนับสนุน คือ อาจไม่มีโอกาสร่วมทำ แต่มีส่วนร่วมช่วยเหลือด้านอื่น ๆ เพื่อให้โครงการสำเร็จ

4. การมีส่วนร่วมว่าตามขั้นตอนในการพัฒนา ซึ่งเป็นการวัดเชิงคุณภาพออกเป็น 5 ขั้นตอน อันเกิดจากการผสมผสานแนวคิดเชิงทฤษฎีกับแนวคิดภาคปฏิบัติ ดังนี้ (ภูสิทธ์ ขันติกุล, 2553, น. 15)

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นการริเริ่มการพัฒนา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชนตลอดจนการส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชนและมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการด้วย

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการ และแนวทางการดำเนินงานตลอดจนกำหนดทรัพยากร และแหล่งทรัพยากรที่จะใช้

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นการดำเนินการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์ โดยการสนับสนุนทรัพย์ วัสดุ อุปกรณ์ และแรงงาน หรือเข้าร่วมบริหารงานประสานงาน และดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนา หรือยอมรับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ อันแสดงออกมาในเชิงรูปธรรมและนามธรรมต่อสังคม หรือบุคคลก็ตาม

5. Cohen and Uphoff (1980) ได้จำแนกการมีส่วนร่วมของประชาชน ออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่

5.1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ซึ่งอาจเป็นการตัดสินใจตั้งแต่ในระยะเริ่มการตัดสินใจในช่วงของกิจกรรม และการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม

5.2 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Implementation) ซึ่งอาจเป็นไปในรูปแบบของการเข้าร่วม โดยการให้มีการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหาร และการร่วมมือทั้งการเข้าร่วมในการร่วมแรงร่วมใจ

5.3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefit) ซึ่งอาจเป็นประโยชน์ทางวัตถุ ทางสังคม หรือโดยส่วนตัว

5.4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งนับเป็นการควบคุม และตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

2.4.4 หลักของการมีส่วนร่วม

หลักการมีส่วนร่วม เป็นการให้โอกาสแก่บุคลากรหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมทางการบริหารจัดการเกี่ยวกับการตัดสินใจรูปแบบต่าง ๆ เช่น เป็นคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการหรือคณะทำงาน โดยให้ข้อมูล ความคิดเห็น แนะนำปรึกษา ร่วมการวางแผน และร่วมปฏิบัติการ มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงหลักการมีส่วนร่วม ไว้ดังนี้

ยุพิน ระพิพันธุ์ (2544, น. 22) ได้กล่าวถึง หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน ไว้ดังนี้

1. ความเชื่อพื้นฐานว่าประชาชน หรือผู้รับการบริการมีศักยภาพที่จะเรียนรู้และจะพัฒนาภูมิปัญญาของตนเองหากเขามีโอกาสและเงื่อนไขที่เอื้ออำนวย

2. การมีส่วนร่วมเป็นเรื่องของการมีอิสรภาพหรือความสมัครใจที่จะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วม การบังคับไม่ว่าในรูปแบบของการคุกคาม การระดม การว่าจ้าง ไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วม

3. การมีส่วนร่วมของความเสมอภาค ประชาชนไม่ว่าจะเป็นกลุ่มใดก็ต้องมีสิทธิเท่าเทียมกับผู้เข้าร่วมอื่น ๆ

ถวิลวดี บุรีกุล (2548, น. 3) ได้กล่าวถึง หลักการหรือเงื่อนไขพื้นฐานในการมีส่วนร่วมไว้ว่า

1. ต้องมีอิสรภาพ หมายถึง อิสระที่จะเข้าร่วมหรือไม่ก็ได้ การเข้าร่วมต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ การถูกบังคับให้ร่วม ไม่ว่าในรูปแบบใด ไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วม

2. ต้องมีความเสมอภาค ประชาชนเข้าร่วมในกิจกรรมใดจะต้องมีสิทธิเท่าเทียมกับผู้เข้าร่วมคนอื่น ๆ

3. ต้องมีความสามารถ ประชาชนหรือกลุ่มเป้าหมายจะต้องมีความสามารถพอที่จะเข้าร่วมกิจกรรมนั้น ๆ หมายความว่า ในบางกิจกรรมแม้จะกำหนดว่าผู้เข้าร่วมมีเสรีภาพและเสมอภาค แต่กิจกรรมที่กำหนดไว้มีความซับซ้อนเกินความสามารถของกลุ่มเป้าหมายการมีส่วนร่วมย่อมเกิดขึ้นไม่ได้

งานพัฒนาระบบบริหาร (2549) ได้กล่าวถึง หลักสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าหมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาคราชการนั้น (International Association for Public Participation) ได้แบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 5 ระดับ ดังนี้

1. การให้ข้อมูลข่าวสาร ถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาคราชการจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่าง ๆ เช่น เอกสาร สิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารผ่านทางสื่อต่าง ๆ

2. การรับฟังความคิดเห็น เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็น เพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่าง ๆ

3. การเกี่ยวข้อง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานหรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ

4. ความร่วมมือ เป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วมโดยเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

5. การเสริมอำนาจแก่ประชาชน เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ

สรุปได้ว่า หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาคราชการ โดยให้ข้อมูล ความคิดเห็น แนะนำปรึกษาร่วมการวางแผนและร่วมปฏิบัติการและเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือผู้รับบริการมีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองหากมีโอกาสและเกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเสมอภาค ซึ่งการเข้าร่วมนั้นจะต้องเข้าร่วมด้วยความสมัครใจ การเข้าร่วมไม่ว่าจะเป็นทางใด ถ้าถูกบังคับนั้นจะถือว่าไม่มีส่วนร่วม โดยเชื่อว่าประชาชนทุกคนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้ มีอิสรภาพหรือความสมัครมีความเสมอภาคกับบุคคลอื่น ๆ ที่เข้าร่วมและมีการให้ความร่วมมือตลอดเส้นทางต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ

2.4.5 ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

2.4.5.1 ทฤษฎีการมีส่วนร่วม อาจจะมีอยู่มากมายหลายทฤษฎีด้วยกันแต่ละทฤษฎีการมีส่วนร่วม สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ใหญ่ ๆ ได้แก่ (พวงทอง โยธาใหญ่, 2545, น. 16)

1) ทฤษฎีความเป็นผู้แทน (Representative) ทฤษฎีนี้ เน้นความเป็นผู้แทนของผู้นำและถือว่าการให้มีส่วนร่วมเป็นการเลือกตั้ง หรือถอดถอนเป็นเครื่องหมายของการที่จะให้หลักประกันกับการบริหารงาน ทฤษฎีนี้เน้นเฉพาะการวางโครงสร้างสถาบัน เพื่อเป็นเครื่องมือในการให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมเท่านั้น เช่น การเลือกตั้งทั่วไป การเลือกตั้งโดยคะแนนลับ และการประชุมปรึกษาหารือประจำปี จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมตามนัยของทฤษฎีนี้ มิได้เปิดโอกาสให้ผู้ตามได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจขององค์กรอย่างแท้จริง ผู้ที่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการตัดสินใจ ได้แก่ บรรดาผู้นำต่าง ๆ ที่เสนอตัวเข้ามารับเลือกตั้ง ส่วนผู้ตามนั้นเป็นเพียงไม้ประดับเท่านั้น

2) ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ตามแนวความคิดทฤษฎีนี้ การมีส่วนร่วมมีวัตถุประสงค์ ไม่เฉพาะแต่กรณีเข้าไปพิจารณาเลือกตั้ง หรือถอดถอนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวางแผนนโยบาย และการมองการมีส่วนร่วมเป็นการให้การศึกษา และพัฒนาการกระทำทางการเมือง และสังคมที่มีความรับผิดชอบ นั่นคือการไม่ยอมให้มีส่วนร่วมนับว่าเป็นการคุกคามต่อเสรีภาพของผู้ตาม

2.4.5.2 ลักษณะทฤษฎีการมีส่วนร่วม 5 ทฤษฎี ซึ่งสรุปได้ดังต่อไปนี้ (ประสิทธิ์ สินธุอุทัย, 2550, น. 15-16)

1) ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อม หมายถึง การใช้คำพูด หรือการเขียน เพื่อมุ่งให้เกิดความเชื่อถือและการกระทำ ซึ่งการเกลี้ยกล่อมมีประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาการขัดแย้งในการปฏิบัติ และถ้าให้ได้ผลดีผู้เกลี้ยกล่อมต้องมีศิลปะในการสร้างความสนใจในเรื่องที่จะเกลี้ยกล่อมให้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง สรุปได้ว่าการเกลี้ยกล่อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนได้โดยเฉพาะ

การเกลี้ยกล่อมเป็นเรื่องที่ตรงกับความต้องการที่ประชาชนพอใจอยู่แล้วก็ย่อมส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมได้ในที่สุด

2) ทฤษฎีการสร้างขวัญคนในชาติ (National Morale) คนเรามีความต้องการทางกาย และทางใจ ถ้าคนเรามีขวัญดีผลการทำงานนั้น จะสูงตามไปด้วยแต่ถ้าขวัญไม่ดีผลการทำงานก็จะต่ำ ทั้งนี้เนื่องจากว่าขวัญเป็นสภาวการณ์ทางจิตที่แสดงออกในรูปพฤติกรรมต่าง ๆ นั่นเอง การสร้างขวัญให้ดีต้องพยายามสร้างทัศนคติที่ดีต่อผู้ร่วมงาน เช่น การไม่เอารัดเอาเปรียบให้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับงาน เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น เป็นต้น และเมื่อใดก็ตามคนทำงานมีขวัญดี ก็จะเกิดสำนึกในการรับผิดชอบอันจะเกิดผลดีต่อหน่วยงาน ทั้งในส่วนที่เป็นบุคคลและขวัญของกลุ่ม ดังนั้นจะเห็นได้ว่าขวัญของคนเราโดยเฉพาะคนที่มีขวัญดีนั้น ย่อมเป็นปัจจัยหนึ่งนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ได้เช่นกัน

3) ทฤษฎีการสร้างความรู้สึกชาตินิยม (Nationalism) ปัจจัยประการหนึ่งที่นำไปสู่การมีส่วนร่วม คือ การสร้างความรู้สึกชาตินิยมให้เกิดขึ้น ซึ่งหมายถึง ความรู้สึกที่เป็นตัวของตัวเองที่จะอุทิศหรือเน้นค่านิยมเรื่องผลประโยชน์รวมของชาติมีความพึงพอใจในชาติของตน พอใจในเกียรติภูมิ จงรักภักดีต่อท้องถิ่น

4) ทฤษฎีสร้างผู้นำ (Leadership) การสร้างผู้นำจะช่วยให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจ เพื่อบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน ทั้งนี้เพราะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญในการรวมกลุ่มคน จูงใจไปยังเป้าประสงค์โดยทั่วไปแล้ว ผู้นำอาจมีทั้งผู้นำที่ดี เรียกว่า ผู้นำปฏิฐาน หรือผู้นำพลวัตร คือ เป็นผู้นำที่เคลื่อนไหวทำงาน เพื่อพัฒนาอยู่เสมอ ส่วนผู้นำที่ไม่ดี คือ ไม่มีผลงานสร้างสรรค์ เรียกว่า ผู้นำนิเสธ ผลของการใช้ทฤษฎีการสร้างผู้นำจึงทำให้เกิดความร่วมมือปฏิบัติงานอย่างมีขวัญงานมีคุณภาพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และมีความรับผิดชอบ ดังนั้นการสร้างผู้นำที่ดีย่อมจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยดี

5) ทฤษฎีการใช้วิธี และระบบทางการบริหาร (Administrative System and Method) การใช้ระบบบริหารราชการในการระดมความร่วมมือเป็นวิธีหนึ่งที่ง่าย เพราะใช้กฎหมายระเบียบแบบแผนเป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน อย่างไรก็ตามผลของความร่วมมือยังไม่มีระบบใดดีที่สุดในเรื่องของการบริหารเพราะธรรมชาติของคน ถ้าทำงานด้วยความสมัครใจไม่มีใครบังคับ ก็จะทำงานด้วยความรักแต่ถ้าไม่ควบคุมเลยก็จะไม่เป็นไปตามนโยบายและความจำเป็นของรัฐ ดังนั้นการใช้ระบบบริหารราชการเป็นการยับยั้งให้ปฏิบัติตามนโยบาย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

สรุปได้ว่า ทฤษฎีการมีส่วนร่วม หมายถึง แนวทางการพัฒนาท้องถิ่นโดยประชาชนเกิดความรู้สึกและความต้องการเป็นเจ้าของร่วมกัน มีการทำกิจกรรมร่วมกันมีอิสระในการตัดสินใจสามารถจัดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน รวมพลังสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน

2.4.6 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

2.4.6.1 ปัจจัยทางวัฒนธรรมของประชาชนที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม ได้แก่ ลักษณะส่วนบุคคลต่าง ๆ คือ อายุ, เพศ, สถานภาพทางสังคม, อาชีพ, การศึกษา, ถิ่นที่อยู่อาศัย, ระยะเวลาที่อยู่ในท้องถิ่น และปัจจัยอื่น ๆ เช่น การอาศัยในเมืองหรือชานเมือง จำนวนสมาชิกในครอบครัว และลักษณะครอบครัว ค่านิยม และทัศนคติ (Bertrand, 1958, pp. 147-157, อ้างถึงใน อาภรณ์ วัชระ, 2546, น. 14)

2.4.6.2 ปัจจัยที่นำมาใช้ศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาอำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ อายุของหัวหน้าครัวเรือน, ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน, อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน, รายได้ของหัวหน้าครัวเรือน, จำนวนสมาชิกในครัวเรือน, ระยะเวลาที่อยู่อาศัยของหัวหน้าครัวเรือน, ที่ดินที่ทำกินของหัวหน้าครัวเรือน, การเป็นสมาชิกกลุ่มของหัวหน้าครัวเรือน, ความเชื่อมั่นในตัวผู้นำของหัวหน้าครัวเรือน, ความคาดหวังในผลประโยชน์ของหัวหน้าครัวเรือน และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของหัวหน้าครัวเรือน (อนุชา เอี่ยมแท้, 2547, น. 76-77)

2.4.6.3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการพัฒนาเพื่อการรับรองคุณภาพโรงพยาบาลท่าตะเกียบ ไว้ดังต่อไปนี้ (จินตนา ส่องแสงจันทร์, 2549, น. 42)

1) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ, เพศ, สถานภาพในครอบครัว, ระดับการศึกษา, ความสามารถ, บุคลิกภาพของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกัน และบุคคลที่มีความคิดริเริ่มในการกระตุ้นให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาย่อมทำให้เกิดการมีส่วนร่วมสูง

2) ปัจจัยภายในตัวบุคคล เช่น ความคาดหวังในประโยชน์ของส่วนร่วม, ระดับสังคม, อาชีพ, รายได้ และระยะเวลาที่เพียงพอต่อการมีส่วนร่วม นอกจากตัวบุคคลแล้วปัจจัยผลักดันจากบุคคลอื่น โดยเฉพาะบุคลิกภาพและนโยบายของผู้บริหาร หรือผู้นำก็มีผลต่อการมีส่วนร่วมหากผู้นำดีย่อมทำให้สมาชิกมีส่วนร่วมได้มากขึ้น

3) ปัจจัยสภาพแวดล้อม ได้แก่ ความสลับซับซ้อนทางเทคโนโลยีความต้องการทรัพยากร การสื่อสารที่เข้าใจตรงกัน ปัจจัยลักษณะงานที่มีความอิสระของงาน ความท้าทายและความซับซ้อนของงาน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการปกครอง ตลอดจนปัจจัยที่เป็นรางวัลตอบแทนที่เป็นผลจากการมีส่วนร่วม ได้แก่ ค่าตอบแทน แรงงาน เงินปันผล

4) ปัจจัยด้านสังคม และจิตวิทยาในเรื่องความห่วงกังวลกับปัญหานั้น ๆ ความรู้สึกเป็นเจ้าของ และตกลงใจที่จะมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา

5) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเวียงฝาง ไว้ดังต่อไปนี้ (วีรชาติ เมืองใจ, 2552, น. 4)

5.1) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ระดับการศึกษา

5.2) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และสังคม ได้แก่ รายได้ การเป็นสมาชิกในสังคม ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน การเข้าถึงระบบของมูล เพื่อการพัฒนาการรับรู้ข่าวสารภายนอก

5.3) ปัจจัยเกี่ยวกับโครงการ ได้แก่ ความคาดหวังเกี่ยวกับโครงการ

5.4) ปัจจัยเกี่ยวกับผู้นำ ได้แก่ ความเชื่อมั่นในตัวผู้นำ

6) ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม (ประยูร ศรีประสาธน์, 2542, น. 5) มีด้วยกัน 3 ปัจจัย คือ

6.1) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ

6.2) ปัจจัยทางสังคม และเศรษฐกิจ ได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้ และการเป็นสมาชิกกลุ่ม

6.3) ปัจจัยด้านการสื่อสาร ได้แก่ การรับข่าวสารจากสื่อมวลชน และสื่อบุคคล

จากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปปัจจัยต่อการมีส่วนร่วมทำกิจกรรม ได้ดังนี้

1. ลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ, อายุ, ระดับการศึกษา และประสบการณ์ต่าง ๆ
2. ลักษณะทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ รายได้
3. การได้รับข้อมูลข่าวสาร ได้แก่ ความถี่ในการรับรู้ข่าวสาร และแหล่งที่มาของข่าวสาร

มงคล จันทร์ส่อง (2544, น. 14) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ อายุ และความคาดหวังผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการมีส่วนร่วม กล่าวโดยสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมนั้นขึ้นอยู่กับตัวแปรหลายอย่าง ได้แก่ เพศ, อายุ, ระดับการศึกษา, การเป็นสมาชิกกลุ่ม, ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน, การรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

จิราพร หารคำ (2557, น. 28) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลโนนสวรรค์ อำเภอปทุมรัตต์ จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัย พบว่า จำนวนสมาชิกในครัวเรือน การศึกษา หนี้สิน และตำแหน่งในชุมชนส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลโนนสวรรค์ อำเภอปทุมรัตต์ จังหวัดร้อยเอ็ด

จากการศึกษาได้ศึกษาเงื่อนไขปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน สรุปได้ว่า เงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วม คือ ประชาชนต้องมีอิสรภาพที่จะมีส่วนร่วม คือ ปะชาชนต้องมีอิสรภาพที่จะมีส่วนร่วมต้องสามารถที่จะมีส่วนร่วมและเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม เมื่อมีเงื่อนไขดังกล่าว จึงเกิดการมีส่วนร่วมเกิดขึ้น ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 ประการ คือ

1. ปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ เป็นต้น
2. ปัจจัยทางสภาพแวดล้อมและสังคม ได้แก่ วัฒนธรรม ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ การติดต่อสื่อสาร
3. ปัจจัยทางโอกาส ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่น นโยบายการเมืองการปกครอง

Cohen and Uphoff (1980) เสนอบริบทของการมีส่วนร่วมในการพิจารณาการมีส่วนร่วมจะต้องคำนึงถึงปัจจัยสภาพแวดล้อม ซึ่งมีความซับซ้อนอย่างมาก ได้แก่ ปัจจัยทางกายภาพ และชีวภาพ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยทางด้านการเมือง ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรม และปัจจัยทางด้านประวัติศาสตร์ Cohen and Uphoff (1980, pp. 17-19, อ้างถึงใน ภูสิทธ์ ขันติกุล, 2553, น. 17)

นอกจากนี้ Cohen and Uphoff (1980, pp. 59-79) ได้เสนอเพิ่มเติมว่ามีบุคคล 4 ฝ่ายที่มีความสำคัญในการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชนบท ประกอบด้วย ประชาชนในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่รัฐ และบุคคลภายนอกสำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ยังมีปัจจัยหลายอย่างที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ได้แก่ อายุ, เพศ, สถานภาพทางครอบครัว, ระดับการศึกษา, สถานภาพทางสังคม, อาชีพ, รายได้ และทรัพย์สิน และพื้นที่ดินถือครองและสถานภาพการทำงาน

สรุปได้ว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ นั้น สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งผู้วิจัยสรุป และนำแนวคิดดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการกำหนดลักษณะในการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ เพศ, อายุ, ระดับการศึกษา, อาชีพ, รายได้, ระยะเวลาที่อาศัยในท้องถิ่น, สถานภาพทางสังคม และการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

2.4.7 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม

วันชัย วัฒนศัพท์ (2546, น. 7-8) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนจะเกิดประโยชน์อย่างมากมายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนี้

1. เพิ่มคุณค่าของการตัดสินใจ กระบวนการปรึกษาหารือกับสาธารณชนช่วยให้เกิดความกระจ่างในวัตถุประสงค์และความต้องการของโครงการ หรือนโยบายนั้น ๆ ได้อยู่เสมอ สาธารณชนสามารถที่จะผลักดันให้เกิดการทบทวนข้อสันนิษฐานที่ปิดบังอยู่ ซึ่งอาจจะปิดบังไม่ให้มองเห็นทางออกที่มีประสิทธิภาพที่สุด บ่อยครั้งที่กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดการพิจารณาถึงทางเลือกใหม่แทนวิธีการที่เคยใช้กันมาในอดีตสาธารณชน มักจะมีข้อมูลที่สำคัญซึ่งจะทำให้เกิดความแตกต่างในการที่จะนำไปสู่การตัดสินใจก่อให้เกิดความแตกต่างระหว่างโครงการที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จ

2. การลดค่าใช้ และการสูญเสียเวลา แน่นอนกระบวนการ หรือโครงการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเต็มรูปแบบ มักจะสิ้นเปลื้องและเสียเวลา แต่ในทางปฏิบัติแล้วการมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่ต้น สามารถที่จะลดความล้าช้าและลดค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งของประชาชนได้ การตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งอาจจะดูว่าสิ้นเปลื้อง และเสียเวลากว่าที่จะตัดสิ้นใจได้แต่ว่าเมื่อตัดสินใจแล้ว และเมื่อนำมาสู่การปฏิบัติอาจจะเป็นวิธีการที่ประหยัดกว่าด้วยซ้ำ การตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งที่ทำไปอย่างรวดเร็ว และดูเหมือนจะไม่สิ้นเปลื้อง อาจจะเสียค่าใช้จ่ายมากกว่าถ้าการตัดสินใจนั้นไม่ได้ทำให้เกิดข้อตกลงระหว่างกลุ่ม แต่กลับนำไปสู่ความขัดแย้งของประชาชนอย่างต่อเนื่องมากขึ้น การมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถเกิดผลในการยอมรับต่อการตัดสินใจโดยกลุ่ม ซึ่งมีส่วนได้ส่วนเสียในการตัดสินใจนั้น ๆ ในการนี้จะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างการนำไปปฏิบัติทำให้เกิดการประหยัดค่าใช้จ่าย ซึ่งโดยทั่วไปอาจจะแพงกว่าค่าใช้จ่ายในการทำโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชน

3. การสร้างฉันทามติ โครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถที่จะสร้างความมั่นคง ยืนยาว และเกิดการยอมรับระหว่างกลุ่ม ซึ่งก่อนหน้านี้อาจจะมีความคิดเห็นขัดแย้งกันคนละทาง การมีส่วนร่วมนี้ยังก่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างคู่กรณี ลดความขัดแย้งทางการเมืองและสร้างให้เกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจของรัฐ

4. การเพิ่มความง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ทำคนเรามีความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของการตัดสินใจนั้น และครั้งหนึ่งเมื่อได้ร่วมตัดสินใจแล้วเขาก็ย่อมต้องการที่จะเห็นสิ่งนั้นนำไปปฏิบัติได้ ไม่เพียงแต่จะมีการสนับสนุนทางการเมืองต่อการนำไปปฏิบัติแต่กลุ่มและปัจเจกชนอาจจะรู้สึกกระตือรือร้นในการที่จะช่วยให้เกิดผลในทางปฏิบัติจริง

5. การหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าใน “กรณีที่ร้ายแรงทีสุด” ครั้งหนึ่งความขัดแย้งได้นำไปสู่ความขมขื่นและการเป็นปฏิปักษ์มันจะยากยิ่งขึ้นในการที่แก้ปัญหาในประเด็นนั้น กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดโอกาสที่คู่กรณีจะแสดงความต้องการของกลุ่มเขาและความห่วงกังวลที่ปราศจากความรู้สึกที่เป็นปฏิปักษ์ การมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่ต้นสามารถลดการเผชิญหน้ากันอย่างรุนแรงที่จะเป็นไปได้ อย่างไรก็ดีการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ใช่ยาวิเศษ มันไม่อาจจะลดหรือกำจัดความขัดแย้งในทุก ๆ กรณีได้

6. การดำรงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือ และความชอบธรรม วิถีทางที่จะนำไปสู่ความชอบธรรมและการดำรงอยู่ของความชอบธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อการตัดสินใจนั้นก่อให้เกิดความขัดแย้งก็คือ จะต้องใช้กระบวนการของการตัดสินใจซึ่งโปร่งใส และน่าเชื่อถือต่อสาธารณชน และให้สาธารณชน

มีส่วนร่วม โครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนยังก่อให้เกิดความเข้าใจถึงเหตุผลที่นำไปสู่การตัดสินใจนั้น ๆ

7. การคาดคะเนความห่วงกังวลของประชาชน และค่านิยมของสาธารณชนในขณะที่เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นทำงานกับสาธารณชนในโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนเขาจะค่อย ๆ เพิ่มความรู้สึกที่ไวต่อความห่วงกังวลของสาธารณชน และต่อที่ว่าสาธารณชนมองการปฏิบัติงานขององค์กรส่วนท้องถิ่นอย่างไร บ่อยครั้งทัศนคติเหล่านี้ได้นำมาพูดกันภายใน เพื่อที่ว่าเจ้าหน้าที่จะเกิดความตระหนักถึงการตอบสนองของสาธารณชนที่เป็นไปได้ต่อกระบวนการ และการตัดสินใจต่าง ๆ ถึงแม้ว่าประเด็นนั้นอาจจะไม่ใหญ่โตมากนักที่จะต้องทำโครงการ การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเป็นทางการ

8. การพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชนประโยชน์อันสำคัญอย่างยิ่งของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การให้การศึกษาต่อสาธารณชนที่ดีขึ้นกว่า ผู้มีส่วนร่วมไม่เพียงแต่จะเรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหา แต่เขายังได้เรียนรู้ด้วยว่ากระบวนการตัดสินใจโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของเขา ควรจะเป็นอย่างไรและทำไมจึงต้องตัดสินใจดังกล่าวการมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นเวทีการฝึกที่มีประสิทธิภาพของผู้นำท้องถิ่นในอนาคตอีกด้วย

2.4.8 การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารราชการ

ชูวงศ์ ฉายะบุตร (2539, น. 15-16) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารระบบราชการไว้ว่าระบบราชการมุ่งประสงค์ให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ทั้งทางตรงและทางอ้อมในการดำเนินงานทางการบริหาร หรือการดำเนินกิจการของรัฐเพื่อสนองตอบต่อความต้องการของตนเอง (ประชาชน) การมีส่วนร่วมทางตรงจะเห็นได้จากการที่ประชาชนสามารถตัดสินใจทางเลือกเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะหรือเข้าร่วมในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ของรัฐในแต่ละสาขา หรือการลงประชามติในเรื่องต่าง ๆ หรือการเข้าร่วมเป็นกรรมการในการดำเนินงานอาทิ การจัดซื้อจัดจ้าง การตรวจรับการจ้าง หรือการกำหนดราคาการจ้างต่าง ๆ สำหรับการมีส่วนร่วมทางอ้อม ก็คือ การที่ประชาชนสามารถเสนอความคิดเห็นผ่านเครือข่ายหรือกลุ่มตัวแทนต่าง ๆ และทั้งการให้ข้อมูลข่าวสารเพื่อประโยชน์ต่อการบริหารราชการผ่านสื่อใด ๆ อาทิ วิทยุ โทรศัพท์ เว็บไซต์ หรือจดหมายข่าว การบริหารราชการเชิงการพัฒนาที่มุ่งให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม สามารถพิจารณาได้ในแนวทาง ดังนี้

1. มีการเปิดเผยข้อมูลและโปร่งใสในการดำเนินงานตามภารกิจของหน่วยงานโดยมีช่องทางเพื่อการให้ข้อมูลข่าวสารที่กว้างขวางต่อประชาชนและเข้าถึงได้โดยสะดวก

2. มีการรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับภารกิจของหน่วยงานอย่างสม่ำเสมอ ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการเปิดช่องทางเพื่อการนี้อย่างจริงจัง

3. มีระบบการจัดการข้อมูลข่าวสารที่ได้จากประชาชน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปประกอบการปรับปรุงแก้ไขระบบการบริหารงาน การให้บริการ และการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะ หรือนโยบายอื่น ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการ หรือประโยชน์ของประชาชนอย่างชัดเจน โดยมีผู้รับผิดชอบและรายงานผลการดำเนินการเชิงสรุปเสนอที่เป็นรูปธรรมที่ต่อเนื่อง

4. เปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคม (เอกชน ประชาชน และเครือข่ายต่าง ๆ) ได้เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาในกิจกรรมกระบวนงานของหน่วยงานสำหรับการกำหนดทิศทางแห่งนโยบายและกิจกรรมสาธารณะที่กระทบต่อประชาชน หรือตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย

5. ประชาชนมีส่วนร่วมในเป็นเจ้าของในส่วนราชการ โดยสามารถเข้าถึงในการจัดกระบวนการ หรือกลไกต่าง ๆ ได้อย่างเป็นรูปธรรม และร่วมในการตรวจสอบความก้าวหน้าของการดำเนินงาน หรือผลสำเร็จของการทำงานของหน่วยงานราชการได้เพื่อที่จะสนองตอบตามยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้ สามารถเห็นภาพของการให้โอกาสหรือยอมรับมีประชาชน หรือภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนในการดำเนินงานในกิจกรรม หรือขั้นตอนต่าง ๆ ยังไม่ขยายวงกว้างให้สอดคล้องกับหลักการบริหารเชิงพัฒนา อาทิ การวางผังเมือง การควบคุมอาคาร และการจัดรูปแบบที่ดิน ซึ่งเป็นภารกิจที่มีกฎหมายรองรับ และต้องดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้ และในหลาย ๆ ขั้นตอนซึ่งกำหนดโดยแนวปฏิบัติตามกฎหมาย ประชาชน หรือองค์กรเอกชน หรือผู้มีส่วนได้เสียสามารถเข้าร่วมในการพิจารณานำเสนอและให้ข้อมูลต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวางการพิจารณา การนำเสนอหรือการให้ข้อมูลเหล่านั้น อาจเป็นเพียงส่วนน้อยที่ถูกนำไปสู่การได้รับการตัดสินใจ เพื่อการปรับปรุงแก้ไข หรือเปลี่ยนแปลงแห่งเหตุสาระของการงานที่เกิดขึ้นในกระบวนงาน แต่ก็ถือได้ว่าเป็นจุดผ่านเพื่อความสำเร็จของงานในอนาคตต่อไปอย่างดี ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในฐานะองค์กรของรัฐจะต้องเร่งรัดและปรับปรุงการจัดการบริหารเพื่อก่อผลแห่งการพัฒนา กล่าวคือ

5.1 องค์กรต้องมีคณะทำงานเพื่อการนี้อย่างเป็นรูปธรรม และประสาน การปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและวิเคราะห์สถานการณ์แห่งภารกิจ ประกอบยุทธศาสตร์การบริหาร และงบประมาณอย่างจริงจัง เพื่อกำหนดกระบวนงานที่เหมาะสมสำหรับการมีส่วนร่วมภาคประชาสังคมที่ดี

5.2 ช่องทางของการเข้าถึง ซึ่งข้อมูล และข่าวสารใด ๆ ต้องปรากฏอย่างชัดเจนและมีหลายช่องทางที่จัดกระทำได้และต้องมีการประชาสัมพันธ์ทิศทางการเข้าหา หรือเข้าถึงอย่างเป็นรูปธรรมโดยต่อเนื่อง พร้อมทั้งแสดงผลจากการมีส่วนร่วมด้วยความน่าเชื่อถือ เชิงผลแห่งการกระทำจริงและสร้างศรัทธาความเชื่อมั่น

5.3 องค์กรต้องเปิดโอกาส เพื่อการเข้ามามีส่วนร่วมในคณะทำงานหรือคณะกรรมการหรือกลุ่มใด ๆ อย่างกว้างขวางทั้งภาคเอกชน ประชาชน หรือผู้มีส่วนได้เสียตามภารกิจนั้น ๆ ทั้งนี้จะเป็นการเข้ามาทั้งทางตรงและทางอ้อมก็ได้โดยปราศจากการปิดกั้น

5.4 องค์กรต้องฟังความคิดเห็น ข้อเสนอ ข้อมูล หรือแนวทางการตัดสินใจของประชาชน หรือแนวปฏิบัติให้มากที่สุด ทั้งนี้ต้องจัดกระทำโดยปราศจากอคติ หรือบนเงื่อนไขแห่งความขัดแย้ง อันรับไม่ได้อย่างสิ้นเชิง พร้อมเปิดโอกาสให้หระชาชน หรือผู้มีส่วนได้เสียสามารถชี้แจงหรือประกอบเหตุผลต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวางในเวทีที่สามารถกำหนดได้

5.5 องค์กรต้องรวบรวมผลแห่งการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ พร้อมบทสรุปทั้งความสำเร็จ และความขัดแย้ง เพื่อประชาสัมพันธ์ต่อสาธารณะอย่างสม่ำเสมอ ถึงแม้ว่าความเห็นเหล่านั้น อาจจะนำไปสู่การตัดสินใจหรือไม่ตัดสินใจของผู้บริหารขององค์กร หรือของรัฐก็ตาม ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดแรงจูงใจต่อประชาชน หรือผู้มีส่วนได้เสียให้มองเห็นความจริงใจและเป็นช่องทางต่อการนำเสนอ หรือติดตามผลในลำดับต่าง ๆ การบริหารแบบมีส่วนร่วมภาคประชาชนเป็นความยุ่งยากและมีความซับซ้อนอย่างมากสำหรับผู้บริหารขององค์กรเชิงปฏิบัติ ความสำเร็จในกิจกรรมหรือภารกิจใดที่สามารถน้อมนำความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของประชาชนมาจัดการได้ ถือว่าเป็นความสำเร็จสุดยอดการดำเนินงาน เพื่อการบริหารดังกล่าวจึงต้องร่วมมือกันทุกฝ่ายทั้งภายในองค์กรต่างองค์กรและประชาชน

รวมถึงผู้เกี่ยวข้อง หรือมิได้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ที่มีความคิดเห็นกระบวนการวิเคราะห์และพิจารณาตัดสินใจเพื่อการใด ๆ ที่สามารถขจัดความขัดแย้ง และปัญหา หรืออุปสรรคต่าง ๆ ได้

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารระบบราชการมุ่งประสงค์ให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ทั้งทางตรงและทางอ้อมในการดำเนินงานทางการบริหารหรือการดำเนินกิจการของรัฐ เพื่อสนองตอบต่อความต้องการของตนเอง (ประชาชน) การมีส่วนร่วมทางตรงจะเห็นได้จากการที่ประชาชนสามารถตัดสินใจทางเลือกเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ หรือเข้าร่วมในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ของรัฐในแต่ละสาขา หรือการลงประชามติในเรื่องต่าง ๆ หรือการเข้าร่วมเป็นกรรมการในการดำเนินงาน อาทิ การจัดซื้อจัดจ้าง การตรวจรับการจ้าง หรือการกำหนดราคาการจ้างต่าง ๆ และมุ่งให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม มีการเปิดเผยข้อมูล และโปร่งใสในการดำเนินงานตามภารกิจของหน่วยงานมีการรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับภารกิจของหน่วยงานอย่างสม่ำเสมอ มีระบบการจัดการข้อมูลข่าวสารที่ได้จากประชาชน หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง และเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมได้เข้าร่วมในการกำหนดทิศทางแห่งนโยบายและกิจกรรมสาธารณะ

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการมีส่วนร่วมของของ (Cohen and Uphoff, 1980) มาปรับปรุงเป็นกรอบแนวคิด สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง กระบวนการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนที่ประกอบอาชีพอย่างสุจริตและยั่งยืน มีบทบาทในการตัดสินใจ วางแผน และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมของชุมชนตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาชน เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีให้แก่สมาชิกในชุมชนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนสัมมาอาชีพมีโอกาสเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น เสนอแนวทาง และร่วมกันกำหนดนโยบายหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมในชุมชน ผ่านกระบวนการประชาคม การจัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิด หรือการเสนอข้อคิดเห็นต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ หมายถึง การที่ประชาชนมีบทบาทในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมในชุมชน เช่น การจัดอบรมเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมในอาชีพ การส่งเสริมการทำงานอย่างซื่อสัตย์และมีจรรยาบรรณ การมีระบบออมทรัพย์ร่วมกัน หรือการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมที่สนับสนุนการอยู่ร่วมกันอย่างมีคุณธรรม

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ หมายถึง การที่ประชาชนได้รับผลประโยชน์จากกระบวนการพัฒนาคุณธรรมในชุมชนสัมมาอาชีพ ทั้งในด้านจิตใจและเศรษฐกิจ เช่น การมีจิตสำนึกในความซื่อสัตย์และการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในอาชีพ การมีระบบเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็งและเป็นธรรม หรือการสร้างความไว้วางใจระหว่างสมาชิกในชุมชนที่ส่งผลให้เกิดความร่วมมือที่ดีในการพัฒนา

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล หมายถึง การที่ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณธรรมของชุมชนสัมมาอาชีพ เช่น การสะท้อนผลกระทบจากการพัฒนาคุณธรรมต่อวิถีชีวิตและเศรษฐกิจในชุมชน การให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงโครงการให้มีความยั่งยืนและการร่วมกันกำหนดแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

2.5 บริบททั่วไปของพื้นที่การวิจัย

2.5.1 ประวัติความเป็นมาของอำเภอกันทรวิชัย

ข้อมูลทั่วไป อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม อำเภอกันทรวิชัยเดิมเป็นเมืองเก่ามาตั้งแต่โบราณ ชื่อ “เมืองกันทาง” ต่อมามีเจ้าเมืองปกครองเป็นอิสระ จึงเปลี่ยนชื่อเมืองว่า “เมืองคันธาธิราช” ตามพงศาวดารกล่าวว่า เมืองคันธาธิราช ตั้งขึ้นเมื่อปีมะเส็ง จุลศักราช 147 (พ.ศ. 1328) มีเจ้าผู้ครองเมืองผลัดเปลี่ยนสืบต่อกันมาหลายยุคสมัย จนกระถึงถึงสมัยท้าวลินจง ซึ่งเป็นผู้ครองเมือง ได้เกิดเรื่องราวที่เศร้าสลดใจขึ้น กล่าวคือ ท้าวลินจง ได้ถูกท้าวลิ้นทองซึ่งเป็นบุตรชาย จับขังและทรมานจนเสียชีวิต เนื่องจากต้องการขึ้นครองราชสมบัติแทนบิดา และหลังจากที่ท้าวลินจงได้เสียชีวิตแล้ว ท้าวลินทองก็ได้ครองเมืองสืบต่อมาแต่ก็หาความสุขความเจริญไม่ได้ เกิดโรคระบาดร้ายแรงและตนเองต้องเจ็บไข้ล้มป่วยอย่างหนัก เนื่องจากถูกบิดาสาปแช่งเอาไว้ในที่สุดเมือง คันธาธิราชก็ถึงกาลอวสานกลายเป็นเมืองร้างมาอีกช้านานกว่า 1,089 ปี

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2517 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ตั้งบ้านกันทางร้างเป็นเมือง “กันทะวิชัย” และตั้งพระปทุมวิเศษ (คำมูล) เป็นเจ้าเมือง ขึ้นตรงต่อเมือง-กาฬสินธุ์

พ.ศ. 2443 ยุบเมืองกันทะวิชัย เป็นอำเภอชื่อว่า อำเภอกันทรวิชัย

พ.ศ. 2456 โอนอำเภอกันทรวิชัย จากเมืองกาฬสินธุ์ มาขึ้นกับจังหวัดมหาสารคาม

พ.ศ. 2458 ย้ายที่ว่าการอำเภอกันทรวิชัย จากที่เดิมมาสร้างใหม่ที่บ้านโคกพระ

พ.ศ. 2460 เปลี่ยนชื่ออำเภอกันทรวิชัย เป็นอำเภอโคกพระ

พ.ศ. 2482 เปลี่ยนชื่ออำเภอโคกพระ เป็นอำเภอกันทรวิชัยตามเดิม จนถึงปัจจุบัน

อำเภอกันทรวิชัย เป็นอำเภอหนึ่ง ในจำนวน 13 อำเภอ ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดมหาสารคาม มีพื้นที่ประมาณ 372.2 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ห่างจากตัวจังหวัดระยะทางประมาณ 16 กิโลเมตร ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 213 สายมหาสารคาม-กาฬสินธุ์

2.5.2 การปกครองและการบริหารราชการ

2.5.2.1 การบริหารราชการ มีหน่วยงานบริหารราชการ จำนวน 34 หน่วยงาน ได้แก่

1) หน่วยราชการส่วนภูมิภาค 13 หน่วยงาน
2) หน่วยราขการสังกัดราชการส่วนกลาง 7 หน่วยงาน
3) หน่วยการบริการราชการส่วนท้องถิ่น 11 หน่วยงาน
4) หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ 3 หน่วยงาน

2.5.2.2 การปกครองท้องที่ แบ่งเป็น 10 ตำบล 183 หมู่บ้าน ได้แก่

1) ตำบลโคกพระ (Khok Phra) จำนวน 15 หมู่บ้าน
2) ตำบลคันธาราษฎร์ (Khantharatat) จำนวน 11 หมู่บ้าน
3) ตำบลขามเฒ่าพัฒนา (Kham Thao Phatthana) จำนวน 21 หมู่บ้าน
4) ตำบลท่าขอนยาง (Tha Khon Yang) จำนวน 15 หมู่บ้าน
5) ตำบลขามเรียง (Kham Riang) จำนวน 23 หมู่บ้าน
6) ตำบลเขวาใหญ่ (Khwao Yai) จำนวน 21 หมู่บ้าน

7) ตำบลนาสีนวน (Na Si Nuan) จำนวน 27 หมู่บ้าน

8) ตำบลศรีสุข (Si Suk) จำนวน 24 หมู่บ้าน

9) ตำบลมะค่า (Makha) จำนวน 15 หมู่บ้าน

10) ตำบลกุดใส้จ่อ (Kut Sai Cho) จำนวน 11 หมู่บ้าน

2.5.2.3 การปกครองส่วนท้องถิ่น มีจำนวน 11 แห่ง โดยแบ่งเป็นการปกครองรูปแบบเทศบาล 3 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 8 แห่ง ดังนี้

1) การปกครองรูปแบบเทศบาล 3 แห่ง ได้แก่

1.1) เทศบาลตำบลโคกพระ

1.2) เทศบาลตำบลท่าขอนยาง

1.3) เทศบาลตำบลขามเรียง

2) องค์การบริหารส่วนตำบล 8 แห่ง ได้แก่

2.1) องค์การบริหารส่วนตำบลโคกพระ

2.2) องค์การบริหารส่วนตำบลคันธารราษฎร์

2.3) องค์การบริหารส่วนตำบลขามเฒ่าพัฒนา

2.4) องค์การบริหารส่วนตำบลเขวาใหญ่

2.5) องค์การบริหารส่วนตำบลนาสีนวน

2.6) องค์การบริหารส่วนตำบลศรีสุข

2.7) องค์การบริหารส่วนตำบลมะค่า

2.8) องค์การบริหารส่วนตำบลกุดใส้จ่อ

2.5.3 สภาพภูมิศาสตร์

2.5.3.1 ลักษณะภูมิประเทศ

อำเภอกันทรวิชัย มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบไม่มีภูเขา โดยบริเวณที่ตั้งของเมืองเป็นที่ดอนสูงกว่าบริเวณอื่น ๆ และจะลาดเอียงลงไปทางใต้ถึงบริเวณที่ลุ่มริมแม่น้ำชี ซึ่งเป็นแม่น้ำสายหลักและเป็นอาณาเขต ทางตอนใต้ ยาวประมาณ 30 กิโลเมตร มีพื้นที่ป่าโปร่งประมาณ ร้อยละ 10.85

2.5.3.2 ลักษณะภูมิอากาศ

อำเภอกันทรวิชัย มีลักษณะภูมิอากาศแบบมรสุม ฤดูฝนอยู่ในระหว่างเดือนพฤษภาคม-ตุลาคม ฤดูหนาวอยู่ระหว่างเดือนพฤศจิกายน-มกราคม ฤดูร้อนอยู่ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์-เมษายน และจะมีฝนตกชุกในช่วงเดือนสิงหาคม-กันยายน ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1107.9 มม. อากาศแห้งแล้งในฤดูหนาวอุณหภูมิเฉลี่ย 28 องศาเซลเซียส

2.5.4 ปริมาณประชากร

ตารางที่ 2.1 อำเภอกันทรวิชัย มีประชากร จำนวนทั้งสิ้น 81,112 คน

ลำดับ	เทศบาล/ตำบล	ชาย	หญิง	รวม
1	เทศบาลตำบลโคกพระ	1,623	1,785	3,408
2	เทศบาลตำบลขามเรียง	6,406	9,180	15,586
3	เทศบาลตำบลท่าขอนยาง	4,284	4,617	6,395
4	โคกพระ	2,787	2,955	5,742
5	คันธารราษฎร์	2,117	2,227	4,344
6	ศรีสุข	5,029	4,134	10,113
7	มะค่า	2,431	2,550	4,981
8	เขวาใหญ่	3,795	3,907	7,702
9	นาสีนวน	4,996	5,117	10,113
10	กุดใส้จ่อ	2,183	2,264	4,447
11	ขามเฒ่าพัฒนา	4,086	4,195	8,281
รวม	11	39,737	43,931	81,112

2.5.5 โครงสร้างพื้นฐาน

2.5.5.1 ไฟฟ้า

1) หมู่บ้านที่มีไฟฟ้าใช้ จำนวน 183 หมู่บ้าน 29,850 ครัวเรือน

2) หมู่บ้านที่มีไฟฟ้าไม่ครบทุกหลังคาเรือน -ไม่มี-

2.5.5.2 ประปา

1) ประปาส่วนภูมิภาค จำนวน 1 สาขา ครอบคลุม 4 ตำบล 52 หมู่บ้าน

2) ประปาหมู่บ้าน จำนวน 129 แห่ง

2.5.5.3 การคมนาคม ใช้การคมนาคมโดยทางถนนเป็นหลัก ดังนี้

1) ทางหลวงแผ่นดิน จำนวน 4 สาย ได้แก่

1.1) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 213 สายมหาสารคาม-กาฬสินธุ์ (ถีนานนท์)

1.2) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2188 สายกันทรวิชัย-เชียงยืน

1.3) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2203 สายบ้านคันธารราษฎร์-บ้านมะค่า

1.4) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2202 สายบ้านท่าขอนยาง-บ้านชี

2) ทางหลวงชนบท จำนวน 7 สาย

3) ทางหลวงท้องถิ่น จำนวน 144 สาย

2.5.5.4 แหล่งน้ำ

1) บ่อน้ำบาดาล จำนวน 185 บ่อ

2) บ่อน้ำตื้น จำนวน 444 บ่อ

3) ฝายน้ำล้น จำนวน 13 ฝาย

4) สระน้ำ หนอง คลอง บึง ห้วย จำนวน 191 แห่ง

2.5.6 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

อาชีพราษฎร ร้อยละ 98 ประกอดอาชีพด้านเกษตร โดยเฉพาะการทำนาเป็นหลัก อาศัยน้ำฝนและการสูบน้ำด้วยพลังไฟฟ้าในพื้นที่ อยู่ติดกับลำน้ำชี นอกจากนี้ก็เป็นการประกอบอาชีพ ประมง เลี้ยงสัตว์

2.5.6.1 กากเกษตร มีการปลูกพืชชนิดต่าง ๆ ดังนี้

1) ข้าวนาปี 168570 ไร่

2) ยางพารา 736 ไร่

3) มันสำปะหลัง 367 ไร่

4) พืชผัก 736 ไร่

5) ไม้ผล ไม้ยืนต้น 736 ไร่

6) อ้อย 225 ไร่

7) ภาคการเกษตรอื่น ๆ 18,381 ไร่

2.5.6.2 ปศุสัตว์ มีการเลี้ยงสัตว์ชนิดต่างๆ ดังนี้

1) โคนม 1515 ตัว

2) โคเนื้อ 11018 ตัว

3) กระบือ 2781 ตัว

4) สุกร 8591 ตัว

5) ไก่ 184934 ตัว

6) เป็ด 62380 ตัว

7) แพะ 169 ตัว

2.5.6.3 อุตสาหกรรม ลักษณะเป็นโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็ก แบ่งเป็น

1) แหล่งต้มเกลือสินเธาว์ จำนวน แห่ง ตั้งอยู่ในตำบลโคกพระ

2) โรงสีข้าว จำนวน 3 แห่ง ตั้งอยู่ในตำบลโคกพระ

3) โรงงานทำวงกบ ประตู หน้าต่าง จำนวน 2 แห่ง ตั้งอยู่ตำบลโคกพระและท่าขอนยาง

4) ผลิตภาชนะพลาสติก จำนวน 1 แห่ง ตั้งอยู่ตำบลโคกพระ

5) โรงงานดูดทราย จำนวน 4 แห่ง ตั้งอยู่ตำบลคันธารราษฎร์และขามเรียง

6) โรงงานผลิตคอนกรีต จำนวน 5 แห่ง ตั้งอยู่ตำบลคันธารราษฎร์และท่าชอนยาง

7) โรงงานน้ำแข็งก้อนเล็ก จำนวน 1 แห่ง ตั้งอยู่ตำบลท่าขอนยาง

8) โรงงานเคาะและนสีรถยนต์ จำนวน 1 แห่ง ตั้งอยู่ตำบลท่าขอนยาง

2.5.6.4 การพาณิชย์และการบริการ

1) ร้านสะดวกซื้อ เซเว่นอีเลฟเว่น) 12 ร้าน

2) บิ๊กซีมินิ 2 ร้าน

3) ร้านโลตัส เอ็กซ์เพรส 3 ร้าน

4) ร้านทอง 5 ร้าน

5) โรงแรม 21 แห่ง

6) หอพัก 655 แห่ง

7) ร้านค้าของเก่า 30 ร้าน

8) สถานประกอบการคล้ายสถานบริการ 30 แห่ง

2.5.6.5 การท่องเที่ยว มีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ ดังนี้

1) พระพุทธรูปยืนมงคล และพระพุทธรูปมิ่งเมือง หรือพระพุทธรูปสุวรรณมาลี

1.1) พระพุทธรูปยืนมงคล ตั้งอยู่ที่วัดพุทธมงคล หมู่ที่ 2 ตำบลคันธาราษฎร์

1.2) พระพุทธรูปมิ่งเมืองหรือพระพุทธรูปสุวรรณมาลี ตั้งอยู่ ณ วัดสุวรรณาวาส ในเขตเทศบาลตำบลโคกพระ

2) หนองบัว เป็นหนองน้ำเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติคู่บ้านคู่เมืองมาแต่โบราณ ภายในหนองบัวจะมีบัวแดงขึ้นอยู่เต็มบริเวณจึงได้ชื่อว่า “หนองบัว” และมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยกุ้ง หอย ปู ปลา นานาพันธ์

2.5.6.6 การเงิน-การคลัง

1) สถาบันการเงิน

1.1) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์

1.2) ธนาคารกรุงเทพจำกัด สาขากันทรวิชัย, สาขาท่าขอนยาง

1.3) ธนาคารกรุงไทย สาขาท่าขอนยาง

1.4) ธนาคารทหารไทย สาขา มมส.

1.5) ธนาคารศรีอยุธยา สาขาท่าขอนยาง

1.6) ธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาท่าขอนยาง

1.7) ธนาคารออมสิน สาขาท่าขอนยาง

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.6.1 งานวิจัยในประเทศ

เอกวิทย์ มณีธร (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่วิถีชีวิตของประชาชน ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออก มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพฤติกรรมการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่วิถีชีวิตของประชาชนในเขตพื้นที่ภาคตะวันออก 2) ศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำรงชีวิต จำแนกตามปัจจัยภูมิหลังส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม และความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ 3) เสนอข้อค้นพบนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตจากการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืนต่อไป โดยทำการวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกับการวิจัยเชิงปริมาณ (Qualitative Research and Quantitative Research) การวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากประชาชนในเขตตะวันออก ขนาดตัวอย่าง จำนวน 400 คน การวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) เลือกสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ที่รับผิดชอบเกี่ยวกับแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม หรือเป็นผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ประชาชนในพื้นที่ และผู้นำชุมชน NGO นักวิชาการ สมาชิกกลุ่มทางสังคมที่รับผิดชอบ

เกี่ยวกับแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม หรือเป็นผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดละ 5 คน รวม 8 จังหวัด จำนวน 40 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ผลการวิจัย พบว่า พฤติกรรมการดำรงชีวิตตามหลักของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.36) เมื่อจำแนกรายด้าน พบว่า ประชาชน มีพฤติกรรมการดำรงชีวิตตามหลักของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.67) การดำรงชีวิตตามหลักความมีเหตุผล อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.64) และการดำรงชีวิตตามหลักความพอประมาณ อยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 2.76) ผลการทดสอบ สมมติฐาน พบว่า 1) ปัจจัยภูมิหลังส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ สถานภาพ สมรสที่แตกต่างกัน มีพฤติกรรมการน้อมนำ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 2) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ รายจ่าย เงินออม ภาระหนี้สิน ที่แตกต่างกัน มีพฤติกรรมการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 3) ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ บทบาทในครอบครัว การเป็นสมาชิก กลุ่มทางสังคม ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่แตกต่างกัน มีพฤติกรรมการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 4) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่แตกต่างกัน มีพฤติกรรมการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จันทนา อินทฉิม (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษาระดับการนำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต่อการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ศึกษาความรู้ ความเข้าใจของประชาชนต่อการนำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และศึกษาวิธีการและรูปแบบการจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ รูปแบบของการวิจัยเป็นแบบผสม คือ การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 395 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 17 คน รวมทั้งสิ้น 412 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่า t (t-test) ค่าเอฟ (F-test) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลการวิจัยความแตกต่างระหว่างลักษณะส่วนบุคคลของประชาชนที่มีผลต่อการนำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน คือ เพศ ช่วงอายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ และอาชีพ ที่แตกต่างกันมีผลไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐาน 2) ผลการวิจัยระดับการนำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน พบว่า อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 3.67, S.D. .06) โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน คือ ด้านการพึ่งพาตนเอง มีค่าเฉลี่ย

($\overline{X}$ = 3.68, S.D. .08) ด้านกระบวนการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 3.69, S.D .03) และด้านการมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 3.64, S.D. .09) 3) ผลการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ความเข้าใจแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนต่อการนำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลาง (r = .403) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อการนำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ ใช้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน คือ ด้านการมีส่วนร่วม (r=.403) ด้านการพึ่งพาตนเอง (r = .448) และด้านกระบวนการเรียนรู้ (r = .359) มีระดับความสัมพันธ์ปานกลาง เป็นไปในทิศทางบวก 4) ผลการวิจัยการนำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและมีการนำไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตอยู่ในระดับหนึ่ง แต่ยังไม่อยู่ในระดับที่น่าพอใจ เพราะยังนำไปปรับใช้ได้ไม่เต็มที่ อาจจะมาจากยังไม่เข้าใจการนำไปปฏิบัติอย่างแท้จริง ปัจจุบันหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษาได้เข้ามาถ่ายทอดองค์ความรู้ เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการนำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน 5) ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ประกอบด้วย 5.1) การมีส่วนร่วม 5.2) การพึ่งตนเอง 5.3) กระบวนการเรียนรู้ 5.4) ผู้นำ และ 5.5) เครือข่ายความร่วมมือ

ผ่องศรี พัฒนมณี (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนาการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนบ้านไม้ฝาด อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการส่งเสริมดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนบ้านไม้ฝาด อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง 2) ศึกษาแนวทางพัฒนาการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนบ้านไม้ฝาด อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง 3) ทดลองใช้และประเมินผลแนวทางการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนบ้านไม้ฝาด อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง มีขั้นตอนการวิจัยแบ่งตาม วัตถุประสงค์เป็น 3 ตอน ได้แก่ 1) การสอบถามประชาชน จำนวน 190 ครัวเรือน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย 2) การสัมภาษณ์ผู้มีความรู้และประสบการณ์ จำนวน 17 คน 3) ประชาชนบ้านไม้ฝาด จำนวน 20 คน ที่ยินดีเข้าร่วมในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ด้วยสถิติทดสอบเอฟ (F-test) และการวิเคราะห์เนื้อหาตามลำดับ (Content Analysis) ผลการวิจัย พบว่า 1) ครัวเรือนมีรายได้หลักเฉลี่ยเดือนละ 11,992 บาท มีรายจ่ายเดือนละ 11,618 บาท นิยมปลูก พริก ตะไคร้ มะนาว สัตว์ที่นิยมเลี้ยง ได้แก่ ไก่ และปลาดุก สินค้าอุปโภคบริโภคที่นิยมซื้อ ได้แก่ เครื่องปรุงรส ปัญหาการดำเนินชีวิต ได้แก่ ขาดเงินทุน ราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ และขาดความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ความต้องการให้มีการช่วยเหลือให้มีการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ การทำน้ำยาปรับผ้านุ่ม น้ำยาขัดห้องน้ำ และการเพาะเห็ด 2) แนวทางการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลัก

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประชาชนบ้านไม้ฝาด ควรส่งเสริมการปลูกพืชผักสวนครัวรั้วกินได้ทุกครัวเรือน อบรมให้ความรู้ในด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือน การส่งเสริมการทำผลิตภัณฑ์ใช้ในครัวเรือน และสนับสนุนให้ประชาชนจัดตั้งกลุ่มอาชีพ 3) ผลการทดลองแนวทางส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 7.76 ครัวเรือนมีรายจ่ายลดลงร้อยละ 25.74 ครัวเรือนปลูกพืชเพื่อการยังชีพเพิ่มขึ้นร้อยละ 40.85 ครัวเรือนเลี้ยงสัตว์เพื่อการยังชีพเพิ่มขึ้นร้อยละ 66.67 ครัวเรือนซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคจากร้านค้าลดลงร้อยละ 10.84 และครัวเรือนมีรวมกลุ่มทาผลิตภัณฑ์กล้วยฉาบสารพัดรสจำนวน 6 ครัวเรือน และสามารถจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนราชมงคลไม้ฝาด

ภัทรา ทองทิพย์ (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุมชนโดยใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนและการมีส่วนร่วมของประชาชน ศึกษาการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาชุมชน โดยเน้นการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจ และการส่งเสริมคุณธรรมในชุมชน ผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจช่วยเสริมสร้างความมั่นคงและความโปร่งใสในการพัฒนาชุมชน งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น และลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอก นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจยังช่วยสร้างความเป็นธรรมและความไว้วางใจภายในชุมชน ส่งผลให้การพัฒนาชุมชนมีความโปร่งใสและยั่งยืน การศึกษายัง พบว่า การส่งเสริมคุณธรรม เช่น ความซื่อสัตย์และความรับผิดชอบในการดำเนินงานชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสร้างวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยนี้เสนอแนะว่า การพัฒนาชุมชนโดยใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงควรเน้นการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมที่โปร่งใสและการส่งเสริมคุณธรรมในชุมชนเพื่อให้การพัฒนามีความยั่งยืนและเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

วิศิษฐ์ ฤทธิบุญไชย (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การปรับใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษาในจังหวัดนครปฐม การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา1) การปรับใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาในจังหวัดนครปฐม 2) ระดับคุณภาพชีวิตของนักศึกษาในจังหวัดนครปฐม และ 3) การปรับใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ส่งต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษาในจังหวัดนครปฐม กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการใช้วิธีการสุ่มแบบโควต้า จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามที่ผ่านการทดสอบความตรงเชิงเนื้อหา และวิเคราะห์ค่าความเที่ยง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง ผลการวิจัย พบว่า 1) การปรับใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาในจังหวัดนครปฐม อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยเรียงลำดับได้ดังนี้ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ด้านเงื่อนไขความรู้ ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวด้านความมีเหตุผล และด้านความพอประมาณตามลำดับ 2) ระดับคุณภาพชีวิตของนักศึกษาในจังหวัดนครปฐม อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยเรียงลำดับได้ดังนี้ การพัฒนาด้านความคิดด้านร่างกาย ด้านจิตใจด้านอารมณ์ ด้านวินัย ด้านสังคม และด้านปัญญา ตามลำดับ 3) การปรับใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษาในจังหวัดนครปฐม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ เท่ากับ 0.94

ฉัตรภา อภิชัย (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณธรรมในชุมชนผ่านการสร้างระบบออมทรัพย์และการสนับสนุนกลุ่มเกษตรกรที่ยั่งยืน ศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมและความมั่นคงทางการเงินในชุมชนโดยการสร้างระบบออมทรัพย์และสนับสนุนกลุ่มเกษตรกรที่ยั่งยืน ผลการวิจัย พบว่า การสร้างระบบออมทรัพย์ในชุมชนช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางการเงินและส่งเสริมคุณธรรม เช่น ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ และการช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชน งานวิจัยนี้ยังชี้ให้เห็นว่าการสนับสนุนกลุ่มเกษตรกรที่ยั่งยืนผ่านการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและการจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้นและสร้างรายได้ที่มั่นคง นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การออมทรัพย์และการเกษตรแบบยั่งยืน ยังช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีภายในชุมชนและส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวทางการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและการสนับสนุนกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการออกแบบโครงการพัฒนาชุมชนที่เน้นการสร้างความมั่นคงทางการเงินและส่งเสริมคุณธรรมในชุมชน

พระหมี ถิรจิตฺโต (สีทน) (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้าน เศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบบ้านหนองเอาะ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาระดับของความคิดเห็นในการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ต้นแบบบ้านหนองเอาะ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี 2) เพื่อเปรียบเทียบการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบบ้านหนองเอาะ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 3) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบบ้านหนองเอาะ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี การวิจัยเป็นแบบผสานวิธี ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.884 สำรวจจากกลุ่มตัวอย่าง คือประชาชนในพื้นที่บ้านหนองเอาะ จำนวน 202 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการทดสอบค่าเอฟ ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด และการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบตัวต่อตัวกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเลือกโดยเจาะจง จำนวน 12 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า 1) การพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบบ้านหนองเอาะ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.48, S.D. = 0.087) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ตามลำดับ ค่าเฉลี่ย คือ ด้านเงื่อนไขความรู้ ($\overline{X}$ = 4.49, S.D. = 0.178) ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ($\overline{X}$ = 4.49, S.D. = 0.174) ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ($\overline{X}$ = 4.48, S.D. = 0.145) ด้านความมีเหตุผล ($\overline{X}$ = 4.47, S.D. = 0.176) ด้านความพอประมาณ ($\overline{X}$ = 4.45, S.D. = 0.209) 2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบบ้านหนองเอาะ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มี เพศ อายุ อาชีพและรายได้ ต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน

การวิจัย 3) ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง บ้านหนองเอาะ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี คือ ชาวบ้านยังไม่เข้าใจแนวทางในการปฏิบัติงานเท่าที่ควร ขาดผู้เชี่ยวชาญในการให้คำแนะนำในการพัฒนาและความรู้ด้านต่าง ๆ คนในชุมชนบางส่วนยังไม่สามารถเลิกอบายมุข นอกจากนั้นยังมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจในชุมชน และผู้นำชุมชนแต่ละคนที่เข้ามามักมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ข้อเสนอแนะควรเน้นพัฒนาคนในพื้นที่ให้มากขึ้นเพื่อให้คนในชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกันในการพัฒนาชุมชน โดยต้องคำนึงถึงบริบทพื้นที่ของชุมชนในการจัดทำระบบการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ในชุมชนทุกระดับอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทุกคนมีความรู้ มีความเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าของการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนในการดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้คุณธรรมนำความรู้ ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ซึ่งจะทำให้ชุมชนกายเป็นชุมชนที่อยู่ เย็น เป็นสุข อย่างแท้จริง

ภาวัช พุฒพันธ์ (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในตำบลดู่ลาด อำเภอทรายมูล จังหวัดยโสธร การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในตำบลดู่ลาด อำเภอทรายมูล จังหวัดยโสธร เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และข้อเสนอแนะอื่นๆ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 359 คน โดยการใช้สูตรของ ทาโร ยามาเน่ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การเปรียบเทียบเพศ ใช้สถิติ t-test และการเปรียบเทียบอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และหมู่บ้านที่อาศัยอยู่ ใช้สถิติ One-Way ANOVA ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) เปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วน อายุ อาชีพ และหมู่บ้านที่อาศัยอยู่ต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 3) ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ได้แก่ ควรหาความรู้เพิ่มเติมควรควบคุมการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ควรใช้เวลาว่างในการทำอาชีพเสริม ควรดำเนินชีวิตด้วยหลักคุณธรรม

อาภาศิริ สายศรี (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชน บ้านท้ายยอ หมู่ 8 ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สำรวจการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านท้ายยอ หมู่ 8 ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา และ 2) เปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านท้ายยอ หมู่ 8 ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และการประกอบอาชีพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนบ้านท้ายยอ หมู่ 8 ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำนวน 40 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยคำนวณหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าทีและค่าเอฟ ผลการวิจัย พบว่า 1) การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านท้ายยอ หมู่ 8 ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล ด้านการมีภูมิคุ้มกัน และด้านความรู้ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านคุณธรรมอยู่ในระดับมาก และ 2) การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านท้ายยอ หมู่ 8

ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อจำแนกตามเพศ และการประกอบอาชีพ

สิริรักษ์ คชายุทธ (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การใช้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับผลลัพธ์การพัฒนาท้องถิ่นตำบลแก้งแก อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาท้องถิ่น 2) เพื่อศึกษาระดับผลลัพธ์ของการพัฒนาท้องถิ่น 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์การใช้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับผลลัพธ์การพัฒนาท้องถิ่น 4) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับผลลัพธ์การพัฒนา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 258 หัวหน้าหรือตัวแทนครัวเรือน (คน) โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมุติฐานทางสถิติ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ โดยวิธี Stepwise ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01 ผลการวิจัย พบว่า 1) การใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาท้องถิ่น โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง 2) ผลลัพธ์ของการพัฒนาท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลาง 3) ความสัมพันธ์การใช้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับผลลัพธ์การพัฒนาท้องถิ่น โดยรวมมีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง ส่วนอำนาจการพยากรณ์ของสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาท้องถิ่น ตำบลแก้งแก อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ได้ร้อยละ 71.50 ซึ่งด้านเกษตรทฤษฎีใหม่กับแนวคิด 3 ห่วง 2 เงื่อนไขมีอิทธิพลต่อผลลัพธ์การพัฒนาท้องถิ่น เท่ากับ 0.715 และมีค่า F เท่ากับ 319.938 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4) ข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับผลลัพธ์การพัฒนาท้องถิ่น พบว่า สมาชิกในชุมชนควรรู้จักประมาณตน ไม่ฟุ่มเฟือยเกินตัวเป็นหลัก ซึ่งอุปสรรคที่ชุมชนควรได้รับการแก้ไข คือ เรื่องขยะบริเวณชุมชนที่สาธารณะ และลำห้วย และชุมชนควรมีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เงื่อนไขความสำเร็จที่ทำให้ชุมชนพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ คือ ชุมชนควรมีความสามัคคี ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อ และสมาชิกในชุมชนควรร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลค้นหาปัญหาของชุมชน

สุกัญญา คำอ่อน (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: บทบาทของคุณธรรมและความร่วมมือในชุมชน ศึกษาการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นการส่งเสริมคุณธรรม เช่น การแบ่งปันและความร่วมมือกันในชุมชน ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาคุณธรรมและความร่วมมือภายในชุมชนช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนในการพัฒนาท้องถิ่น งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าการแบ่งปันทรัพยากรและความรู้ภายในชุมชนรวมถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น และลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอก นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ยังช่วยสร้างความเป็นเจ้าของ (Ownership) และความรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การพัฒนาชุมชนมีความยั่งยืน การศึกษายังพบว่า การส่งเสริมคุณธรรมในชุมชน เช่น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความซื่อสัตย์ และการทำงานร่วมกัน ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีภายในชุมชน และส่งเสริมวัฒนธรรมการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาชุมชนที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนและส่งเสริมคุณธรรมเพื่อสร้างชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืน

ธีรสิทธิ์ สีขัดเค้า (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษาบ้านหน่วยประคอง หมู่ที่ 10 ตำบลดงดินแดง อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี การศึกษาวิจัยเรื่อง การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนกรณีศึกษาบ้านหน่วยประคอง หมู่ที่ 10 ตำบลดงดินแดง อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อศึกษาความเข้มแข็งของชุมชนรวมถึงปัจจัยและเงื่อนไขที่นำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษาบ้านหน่วยประคอง หมู่ที่ 10 ตำบลดงดินแดง อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีการจัดเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ที่ส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน การสังเกตการณ์สภาพแวดล้อมกิจกรรมและการปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชน การศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับบ้านหน่วยประคอง โดยมีกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน คณะกรรมการกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน สมาชิกที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมในชุมชน ชาวบ้านหน่วยประคอง และเจ้าหน้าที่จากองค์กรภายนอกชุมชน จากการศึกษา พบว่า การพัฒนาชุมชนชุมชนบ้านหน่วยประคองนั้น เริ่มจากความล้มเหลวในการรวมกลุ่มดำเนินกิจกรรมของชุมชนช่วงเริ่มจัดตั้งเป็นหมู่บ้านทำให้เป็นบทเรียนที่สำคัญของผู้นำและชาวบ้านหน่วยประคองที่ไม่อยากให้เกิดขึ้นอีกกับชุมชนแห่งนี้ มีการจัดการชุมชนโดยใช้หลักการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน มีการจัดเวทีประชาคมเพื่อหามติที่เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนก่อนนำไปสู่การปฏิบัติทุกครั้ง มีการจัดทำแผนชุมชนเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์และเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนให้ชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรม ทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น บ้านหน่วยประคองยังมีผู้นำชุมชนที่เป็นแกนหลักสำคัญในการพัฒนาหมู่บ้าน คนในชุมชนยอมรับและปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจที่สำคัญ คือ ชาวบ้านหน่วยประคองได้น้อมนาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติใช้ในชีวิตประจำวันของตนเองและชุมชนอย่างจริงจัง จนสามารถทำให้บ้านหน่วยประคองเป็นชุมชนต้นแบบในด้านต่าง ๆ ที่ส่งผลให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีบนพื้นฐานความพอเพียงอย่างมีความสุข ขณะที่ปัจจัยและเงื่อนไขอันนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนบ้านหน่วยประคอง ประกอบด้วย 1) ปัจจัยภายใน ได้แก่ ผู้นำชุมชนมีคุณลักษณะที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาชุมชนไปสู่ความเข้มแข็ง ตลอดจนสมาชิกในชุมชน มีความซื่อสัตย์รับผิดชอบ ให้ความสามัคคีร่วมมือกันดี นอกจากนี้ชุมชนยังได้มีการใช้ยุทธศาสตร์ในการกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาที่ชัดเจนและนำไปสู่การปฏิบัติจริง มีระเบียบข้อบังคับที่เคร่งครัดของหมู่บ้านที่คนในชุมชนร่วมกันคิดร่วมกันสร้าง และยอมรับเป็นบรรทัดฐานในการปฏิบัติร่วมกันอย่างเคร่งครัด มีการส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่เข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการงานของหมู่บ้านมากขึ้น 2) ปัจจัยภายนอก ได้แก่ นโยบายภาครัฐ หน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กลไกทางเศรษฐกิจของประเทศ ต้นทุนการผลิตสินค้าทางการเกษตร ภัยธรรมชาติและโรคระบาด เป็นต้น และสิ่งที่บ้านหน่วยประคองควรพัฒนาต่อไป คือ การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจแก่คนในชุมชนให้รู้เท่าทันเทคโนโลยีและเตรียมพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตต่อไปให้ได้

นฤมล จารุจินดา (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการพัฒนาชุมชน: บทบาทของการมีส่วนร่วมของชุมชน ศึกษาการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การฝึกอบรมทักษะอาชีพและการสนับสนุนการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม ผลการวิจัย พบว่า การใช้กลไกชุมชน เช่น ศูนย์เรียนรู้และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ช่วยสร้างผลประโยชน์ร่วมกันและส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชุมชนช่วยให้สมาชิก

ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น โดยการฝึกอบรมทักษะอาชีพและการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม ช่วยสร้างรายได้ที่มั่นคงและลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอก นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมต่าง ๆ ยังช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีภายในชุมชนและสร้างความเป็นเจ้าของ (Ownership) ในโครงการพัฒนาต่าง ๆ การศึกษายัง พบว่า ศูนย์เรียนรู้และเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้ชุมชนสามารถแลกเปลี่ยนความรู้และทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน ผลการวิจัยนี้เสนอแนะว่า การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและการใช้กลไกชุมชนเป็นแนวทางสำคัญในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อสร้างชุมชนที่เข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้

ฐิตาภรณ์ ปะนะสุนา (2565) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน โรงเรียนบ้านหนองปลิง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 1 การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการจำเป็นในการคุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน โรงเรียนบ้านหนองปลิง 2) เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้คุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน โรงเรียนบ้านหนองปลิง 3) เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน โรงเรียนบ้านหนองปลิง 4) เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองปลิง 5) เพื่อศึกษาผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน โรงเรียนบ้านหนองปลิง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 43 คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน ครูผู้สอน จำนวน 5 คน รวมทั้งหมด จำนวน 49 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบประเมินรูปแบบและแบบประเมินสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัจจุบันนักเรียนมีพฤติกรรมคุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามความคิดเห็นของผู้ปกครองอยู่ในระดับปานกลาง ตามความคิดเห็นของครูอยู่ในระดับน้อย สภาพปัญหาการเสริมสร้างคุณธรรมของครูผู้สอนอยู่ในระดับมากที่สุด และความต้องการเสริมสร้างคุณธรรมตามหลักตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับที่มากที่สุด 2) ผลการวิจัยศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้คุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน โรงเรียนบ้านหนองปลิง ประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก 4 องค์ประกอบ องค์ประกอบย่อย 15 องค์ประกอบ และตัวชี้วัด 64 ตัวบ่งชี้ 3) รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน โรงเรียนบ้านหนองปลิง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 มี 6 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) เนื้อหาคุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 4) กิจกรรม 5) สื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ 6) การวัดและประเมินผล 4) ผลการใช้รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองปลิง นักเรียนมีคะแนนในการปฏิบัติกิจกรรมอยู่ในระดับดีมากทุกด้าน 5) ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน โรงเรียนบ้านหนองปลิง ก่อนการใช้รูปแบบนักเรียนมีคะแนนระดับพฤติกรรมบ่งชี้คุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สรุปรวมทุกด้าน อยู่ในระดับปานกลาง

หลังการทดลองใช้รูปแบบและหลังทดลอง 1 เดือน นักเรียนมีคะแนนระดับพฤติกรรมบ่งชี้คุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สรุปรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด

ดวงใจ วงศ์เกย และวัลลี พุทโสม (2565) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยเชิงสาเหตุของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คุณภาพชีวิตกับความพึงพอใจในชีวิตและความอยู่ดีมีสุขระยะยาวของประชาชนในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุระหว่างปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คุณภาพชีวิต ความพึงพอใจในชีวิต และความอยู่ดีมีสุขระยะยาวของประชาชนทั่วไปในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนทั่วไป จำนวน 450 ราย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม สถิติที่นำมาใช้ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และการทดสอบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุด้วยสมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Modeling) ผลการวิจัยพบว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีอิทธิพลทางตรงต่อความอยู่ดีมีสุขระยะยาว คุณภาพชีวิตมีอิทธิพลทางตรงต่อความพึงพอใจในชีวิตและความอยู่ดีมีสุขระยะยาว และความพึงพอใจในชีวิตมีอิทธิพลทางตรงต่อความอยู่ดีมีสุขระยะยาว ส่วนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อความพึงพอใจในชีวิต แต่พบว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและคุณภาพชีวิตมีอิทธิพลทางอ้อมต่อความอยู่ดีมีสุขระยะยาวโดยผ่านความพึงพอใจในชีวิต งานวิจัยนี้ได้สรุปข้อเสนอแนะและงานวิจัยในอนาคตสำหรับผู้ที่สนใจ

นงนุช ศรีสุข (2565) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนต้นแบบบ้านคลองอาราง จังหวัดสระแก้ว การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านคลองอาราง จังหวัดสระแก้ว การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพใช้วิธีการศึกษาเฉพาะกรณี เลือกศึกษาบ้านคลองอาราง จังหวัดสระแก้ว ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัยเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก และเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการสร้างข้อสรุปจากวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า ชุมชนต้นแบบบ้านคลองอารางน้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งโดยใช้ธรรมนูญสุขภาพหมู่บ้านคลองอาราง เป็นธรรมนูญที่ทำให้ชุมชนได้เรียนรู้เท่าทันสิ่งต่าง ๆ เป็นแนวทางในการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ 2 เงื่อนไขพื้นฐาน คือ การมีความรอบรู้ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการดำเนินการ ซึ่งนำมาซึ่งความสำเร็จของหมู่บ้านคลองอาราง คือ การดึงจุดเด่น จุดแข็งนั่น คือ วิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนมาเป็นแนวทางในการสร้างชุมชนเข้มแข็งการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง พบว่า ชุมชนต้นแบบบ้านคลองอารางได้มีการดำเนินการในด้านการเพิ่มศักยภาพขององค์กรชุมชน การส่งเสริมการมีส่วนร่วม การจัดการความรู้และการเรียนรู้ของคนในชุมชน โดยชุมชนคลองอารางจึงถือว่าเป็นชุมชนต้นแบบ ไตรภาคี ได้แก่ องค์กรชุมชน องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคีสนับสนุน สามารถพัฒนาโดยใช้แนวทาง “ธรรมนูญสุขภาพ” เข้ามาเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาจนเกิดเป็นรูปธรรมได้ ข้อค้นพบที่สำคัญ คือ 1) ชุมชนมีกลไกคณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนสามารถนำพาหมู่บ้านที่มีปัญหาไปสู่หมู่บ้านที่มีความเข้มแข็ง 2) การมีส่วนร่วมจากทุกหลังคาเรือนทุกกลุ่มวัยที่ชัดเจน 3) การมีกระบวนการที่ชุมชนที่สามารถสร้างปรากฏการณ์ชุมชน

เข้มแข็งได้ด้วยความสามารถในการพึ่งตนเอง 4) ชุมชนต้นแบบบ้านคลองอารางมีผลการพัฒนาที่เกิดขึ้นชัดเจน และมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด 5) การมีบทเรียนที่สามารถขยายผลไปยังชุมชนอื่นได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ยืนยันได้ว่าชุมชนต้นแบบบ้านคลองอารางสามารถขยายบทเรียนทั้งในชุมชนและยังเป็นศูนย์เรียนรู้สำหรับชุมชนต่าง ๆ โดยที่สำคัญ คือ มีการนำไปขยายผลเพื่อสร้างการเรียนรู้ใหม่อยู่เสมอ จุดเด่นสำคัญที่นำธรรมนูญสุขภาพมาใช้ คือ กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในการคิด การตัดสินใจ และการกำหนด “ข้อตกลงร่วมกัน” แก้ไขปัญหา สร้างและปรับสมดุลใหม่ในวิถีชุมชนอย่างยั่งยืนบนกระแสของความเปลี่ยนแปลง

บุรินทร์ สมใจเพ็ง (2565) ได้ทำการวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจดัการองค์กร: กรณีศึกษาสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ที่มาความสำคัญ และแนวทางในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการองค์กร 2) ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการองค์กรภายใต้แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ มีผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 8 คน ผลการวิจัยพบว่า สำนักงาน กปร. เริ่มนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการองค์กรตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ซึ่งเป็นการบริหารจัดการองค์กรโดยยึดหลักทางสายกลาง และในปัจจุบันได้นำมาปรับใช้ในรูปแบบของแผนปฏิบัติราชการ สำนักงาน กปร. ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2561-2565) เพื่อให้การดำเนินงานสนองพระราชดำริโดยเน้นการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาที่ยั่งยืน และมีแนวทางการนำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการองค์กรด้านต่าง ๆ และยังพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการองค์กรภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น มีทั้งปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน

พุทธินันต์ ภาคเจริญ (2565) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านไปสู่ความยั่งยืนในบริบทของสังคมเมือง กรณีศึกษาหมู่บ้านดงยาง หมู่ที่ 12 ตำบลสวนกล้วย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และวิเคราะห์หาแนวทางในการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านไปสู่ความยั่งยืนสภาวะของการเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิต โดยวิธีปรากฏการณ์วิทยา ใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม รวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนเมษายน-พฤษภาคม 2566 ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้อยู่อาศัยและเจ้าหน้าที่ที่ส่วนเกี่ยวข้องในหมู่บ้านดงยาง จำนวน 20 คน ผลการวิจัย พบว่า หมู่บ้านดงยางมีปัญหาอุปสรรคโดยแบ่งเป็นรายด้าน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมเกิดปัญหาน้ำท่วมขังในพื้นที่ ขยะมูลฝอยและมีสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม ด้านเศรษฐกิจ คนในชุมชนมีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่ายต้องการมีทักษะอาชีพเพิ่มและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ในชุมชนเพื่อเป็นแหล่งรายได้เพิ่ม ด้านสังคมและวิถีชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมีความเป็นปัจเจกบุคคลมากขึ้น การมีส่วนร่วมในชุมชนของคนในชุมชนลดลง ดังนั้นเพื่อให้แนวทางการพัฒนาสู่ความยั่งยืนในสภาวะของการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย จึงเป็นแนวทางที่เป็นการพัฒนาอย่างสมดุล ทั้ง 5 มิติ ตามเป้าหมายสู่ความยั่งยืน (SDGs) ในมิติของการพัฒนาคน สิ่งแวดล้อมเศรษฐกิจสันติภาพและความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาประกอบกับกระบวนการตัดสินใจและการปฏิบัติอยู่บนพื้นฐานของหลักการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (SEP) 3 ประการ คือ มีความพอประมาณ มีเหตุผล เพื่อนำไปสู่

การมีภูมิคุ้มกันที่ดี บนฐานความรู้และคุณธรรม มุ่งการส่งเสริม การมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม เพื่อให้พร้อมรับกับสภาวะของการเปลี่ยนแปลงในทุกยุคสมัย

ฟะห์มาน เตมะ (2565) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาพัฒนาชุมชนในตำบลบุดี อำเภอเมือง จังหวัดยะลา การศึกษาวิจัย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาพัฒนาชุมชนในตำบลบุดี 2) เพื่อศึกษาระดับความสำเร็จในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาพัฒนาชุมชนในตำบลบุดี 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาพัฒนาชุมชนในตำบลบุดีให้ประสบความสำเร็จ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ประชาชนในชุมชน ตำบลบุดี อำเภอเมือง จังหวัดยะลา จำนวนทั้งสิ้น 397 คน ได้มาจากการหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Yamane และใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับการทดสอบสมมติฐานใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นอย่างง่าย จากการศึกษา พบว่า 1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับสูง โดยด้านเงื่อนไขความรู้อยู่ในลำดับสูงสุด ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี อยู่ในลำดับที่สอง ด้านเงื่อนไขคุณธรรมอยู่ในลำดับที่สาม ด้านความมีเหตุผลอยู่ในลำดับที่สี่ และด้านความพอประมาณอยู่ในลำดับสุดท้าย 2) ความสำเร็จในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับสูง โดยด้านจิตใจและสังคมอยู่ในลำดับสูงสุด ด้านทรัพยากร ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอยู่ในลำดับที่สอง ด้านเศรษฐกิจอยู่ในลำดับที่สาม และด้านการเรียนรู้อยู่ในลำดับสุดท้าย 3) การทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาพัฒนาชุมชนส่งผลต่อความสำเร็จในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาพัฒนาชุมชน

เลิศพร อุดมพงษ์ (2565) ได้ทำการวิจัยเรื่อง นวัตกรรมชุมชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและลดความเหลื่อมล้ำ เพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนหลังวิกฤตการณ์ Covid-19: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลหัวเวียง อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาตัวแบบนวัตกรรมชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และนำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำนวัตกรรมชุมชนไปใช้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและลด ความเหลื่อมล้ำ เพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนหลังวิกฤตการณ์โควิด-19 พื้นที่กรณีศึกษา คือ เทศบาลตำบลหัวเวียง อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้นำท่องเที่ยวผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา ผู้แทนกลุ่ม อาชีพ และผู้แทนชุมชน จำนวน 30 คน ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เพื่อให้คนในพื้นที่กรณีศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการระดมความคิดเห็นเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติ การขับเคลื่อนนวัตกรรมชุมชน วิเคราะห์ ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและสรุปผลการดำเนินกิจกรรมตามแผน ผลการวิจัย พบว่า โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตเทศบาลตำบลหัวเวียง” เป็นนวัตกรรมชุมชนเพื่อเสริมสร้าง ความเข้มแข็งและลดความเหลื่อมล้ำจากผลการระดมความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมาย โดยมีกิจกรรม 5 เรื่องที่ต้องดำเนินการแต่ด้วยข้อจำกัดของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้ต้องมีการปรับแผนการดำเนินงาน ทำให้ได้ผลผลิตของงานนี้เป็นการเตรียมการสำหรับการดำเนินกิจกรรมจริงในอนาคต โดยได้จัดทำคู่มือการท่องเที่ยววิถีชุมชนเทศบาลตำบลหัวเวียง จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์แหล่งเรียนรู้ และจัดทำเพจท่องเที่ยววิถีชุมชนเทศบาล

ตำบลหัวเวียง ซึ่งผลจากการสรุปความคิดเห็นของกลามเป้าหมายหลังการดำเนิน กิจกรรมเตรียมการเพื่อขับเคลื่อนโครงการ พบว่า แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำนวัตกรรมชุมชนไปใช้ ประกอบด้วย 1) ต้องมีการสร้างและต่อยอดการทำงานแบบมีส่วนร่วมเช่นนี้ในกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในทุกกลุ่ม 2) ต้องมีการสร้างผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งเป็นเครือข่ายกันในการทำงาน 3) ต้องลงพื้นที่จริงเพื่อไปรับฟังความคิดเห็น และ 4) ต้องดึงคนรุ่นใหม่ให้เข้ามาร่วมในการดำเนินการ จึงจะเกิดความยั่งยืน และหากได้มีการดำเนินการจริงตามแผนงานและกิจกรรมที่ออกแบบไว้ นวัตกรรมนี้จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งและลดความเหลื่อมล้ำในชุมชนได้

วรรณพร ธรรมานันท์ (2565) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมในชุมชน: บทบาทต่อการพัฒนาคุณธรรมและความโปร่งใส ศึกษาความสำคัญของการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมในชุมชนและผลกระทบต่อการพัฒนาคุณธรรมและความโปร่งใสในการบริหารจัดการ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมคุณธรรมในชุมชน และสร้างความโปร่งใสในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ งานวิจัยนี้ พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลและการตรวจสอบกิจกรรมชุมชน ช่วยสร้างความรับผิดชอบร่วมกันและเสริมสร้างความไว้วางใจภายในชุมชน นอกจากนี้กระบวนการมีส่วนร่วมยังช่วยให้ชุมชนสามารถติดตามและตรวจสอบการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลดความเสี่ยงของการทุจริต และสร้างความเป็นธรรมในการเข้าถึงทรัพยากรและผลประโยชน์ ผลการวิจัยนี้เสนอแนะว่า การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจและการตรวจสอบกิจกรรมชุมชนเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างชุมชนที่โปร่งใส มีคุณธรรม และยั่งยืน

ชนิตา ศิริชาติ (2566) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารสถานศึกษาพอเพียงอย่างยั่งยืนของโรงเรียนวัดเสนีวงศ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาพอเพียงอย่างยั่งยืนของโรงเรียนวัดเสนีวงศ์ 2) ใช้รูปแบบการบริหารสถานศึกษาพอเพียงอย่างยั่งยืนของโรงเรียนวัดเสนีวงศ์ 3) ประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนวัดเสนีวงศ์ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย คือ ขั้นตอนที่ 1 พัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาพอเพียงอย่างยั่งยืนของโรงเรียนวัดเสนีวงศ์ ขั้นตอนที่ 2 ใช้รูปแบบการบริหารสถานศึกษาพอเพียงอย่างยั่งยืนของโรงเรียนวัดเสนีวงศ์ ขั้นตอนที่ 3 ประเมินความพึงพอใจของผู้ที่เกี่ยวข้องต่อรูปแบบการบริหารสถานศึกษาพอเพียงอย่างยั่งยืนของโรงเรียนวัดเสนีวงศ์ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 167 คน ได้แก่ ผู้บริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน นักเรียนและผู้ปกครอง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินโดยมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ .88 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) รูปแบบการบริหารสถานศึกษาพอเพียงอย่างยั่งยืนของโรงเรียนวัดเสนีวงศ์ มี 6 ด้าน ได้แก่ การบริหารจัดการ การพัฒนาบุคลากร การจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมนักเรียนและกิจกรรมโรงเรียน กระบวนการการสร้างความเปลี่ยนแปลงและการมีศักยภาพขยายผลอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ 2) ผลการใช้รูปแบบการบริหารสถานศึกษาพอเพียงอย่างยั่งยืนของโรงเรียนวัดเสนีวงศ์ จำแนกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้ ผลการใช้รูปแบบการบริหารสถานศึกษาพอเพียงอย่างยั่งยืนของโรงเรียนวัดเสนีวงศ์ โดยรวมทุกด้านมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด และผลการประเมินความยั่งยืนตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยภาพรวม

อยู่ในระดับมากที่สุด 3) ความพึงพอใจของผู้ที่เกี่ยวข้องต่อรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนวัดเสนีวงศ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ณัฐนันท์ หอมชื่น (2566) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาตามแนวพุทธของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) เพื่อพัฒนารูปแบบ ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ 3) เพื่อเสนอรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงรูปแบบการวิจัยเป็นระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี พื้นที่วิจัย คือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 102 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 3 ชนิด คือ 1) สอบถาม 2) สัมภาษณ์ 3) การสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิเคราะห์เนื้อหา 1) สภาพศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับมาก คือ ด้านบุคลากร ด้านการจัดการสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และด้านความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอกตามลำดับ 2) พัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 1) โครงสร้างตามกรอบแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) การตัดสินใจตามแนวทางการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงสถานศึกษาควรส่งเสริมการเรียนรู้และปลูกฝังเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 3) แนวทางการประเมินในการประเมินศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา 5 ข้อ 3) องค์ประกอบ 4 ส่วน คือ 1) ส่วนนำ 2) ตัวแบบ 3) ขั้นตอนการนำรูปแบบไปใช้ และ 4) เงื่อนไข ความสำเร็จด้วยรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพุทธสู่การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21

สรศักดิ์ ชิตเชื้อ (2566) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการขับเคลื่อนสถานศึกษาพอเพียงเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาของโรงเรียนในสหวิทยาเขตสุราษฎร์ธานี 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาพอเพียงของโรงเรียนในสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร และ 2) ศึกษาแนวทางการขับเคลื่อนสถาน ศึกษาพอเพียงเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานีชุมพร การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์เอกสารและสัมภาษณ์ เชิงลึกจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 15 คน และจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า สภาพการบริหารสถานศึกษาพอเพียงของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร พบว่า สภาพการบริหารงานของสถานศึกษาพอเพียง ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้านการพัฒนาบุคลากร และด้านผลลัพธ์และภาพความสำเร็จ ตามลำดับแนวทางการขับเคลื่อนสถานศึกษาพอเพียงเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร โดยมีแนวทาง คือ การสร้างความตระหนัก ให้ความสำคัญ และส่งเสริมการบูรณาการหลักปรัชญา

ของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมเหมาะสมกับภูมิสังคม และมีการประเมินผล การบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Carter and Evans (2017) ได้ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาอย่างยั่งยืน: บทเรียนจากกรณีศึกษาในระดับโลก (The Role of Community Participation in Sustainable Development: Lessons From Global Case Studies) ศึกษาความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยวิเคราะห์กรณีศึกษาจากทั่วโลก ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการตัดสินใจและการปฏิบัติช่วยส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การตัดสินใจอย่างโปร่งใสและการใช้เหตุผลที่เป็นระบบในกระบวนการพัฒนาชุมชนช่วยให้เกิดความสมดุลระหว่างมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งลดความเสี่ยงของการเกิดความเสียหายทางสังคม และสิ่งแวดล้อม งานวิจัยนี้ยังชี้ให้เห็นว่าการเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผนจนถึงการติดตามและประเมินผลช่วยสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Ownership) และความรับผิดชอบร่วมกันในหมู่สมาชิกชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้โครงการพัฒนามีความยั่งยืนในระยะยาว นอกจากนี้การสื่อสารที่โปร่งใสและการเปิดเผยข้อมูลอย่างตรงไปตรงมายังช่วยสร้างความไว้วางใจและลดความขัดแย้งในชุมชน บทเรียนจากกรณีศึกษาระดับโลกแสดงให้เห็นว่าชุมชนที่เข้าร่วมอย่างแข็งขันในกระบวนการพัฒนาสามารถจัดการทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพและลดผลกระทบเชิงลบต่อสิ่งแวดล้อม ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการออกแบบโครงการพัฒนาชุมชนที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อให้การพัฒนามีความยั่งยืนและเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่ายในระยะยาว

Smith and Nelson (2018) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การตัดสินใจเชิงมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท: ผลกระทบของการมีส่วนร่วมในท้องถิ่น (Participatory Decision-Making in Rural Development: The Impact of Local Participation) ศึกษาผลกระทบของการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการพัฒนาชนบท ผลการวิจัย พบว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจช่วยส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนและเสริมสร้างความร่วมมือที่เป็นประโยชน์ต่อทั้งชุมชนและโครงการ การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการตัดสินใจไม่เพียงแต่ช่วยให้โครงการสอดคล้องกับความต้องการและบริบทของท้องถิ่น แต่ยังสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Ownership) และความรับผิดชอบร่วมกันในหมู่สมาชิกชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้โครงการพัฒนามีความยั่งยืนในระยะยาว นอกจากนี้การมีส่วนร่วมยังช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชนและผู้ดำเนินโครงการ ลดความขัดแย้ง และเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ผลการวิจัยยืนยันว่า การมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่นมีผลกระทบเชิงบวกต่อการพัฒนาชนบท โดยเฉพาะในด้านการสร้างความร่วมมือ การจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและการส่งเสริมความเป็นธรรมทางสังคม งานวิจัยนี้เสนอแนะว่าการออกแบบโครงการพัฒนาชนบทควรเน้นการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมที่โปร่งใสและเป็นระบบเพื่อให้ชุมชนมีบทบาทอย่างเต็มที่ในการตัดสินใจและดำเนินการ

Kumar and Mehta (2019) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การเพิ่มความสามารถในการฟื้นตัวของชุมชนผ่านแนวทางปฏิบัติด้านการเกษตรที่ยั่งยืน: นโยบายด้านสิ่งแวดล้อมและชุมชน (Enhancing Community Resilience Through Sustainable Agricultural Practices: Environmental and Community Policies) ศึกษาการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมในการเกษตรกรรมแบบผสมผสาน

เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการฟื้นตัว (Resilience) และความยั่งยืนทางเศรษฐกิจของชุมชน ผลการวิจัย พบว่า แนวทางปฏิบัติด้านการเกษตรที่ยั่งยืน เช่น การเกษตรแบบผสมผสานช่วยให้ชุมชนสามารถจัดการทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอกและเพิ่มความมั่นคงทางอาหารและรายได้ นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการปฏิบัติและการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนยังช่วยสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมทำให้ชุมชนสามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงและวิกฤตต่าง ๆ ได้ดีขึ้น งานวิจัยนี้ยังชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมและชุมชนที่สนับสนุนการเกษตรที่ยั่งยืน โดยเน้นการส่งเสริมความรู้และทักษะในการจัดการทรัพยากร การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน และการพัฒนานโยบายที่เอื้อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การศึกษานี้สะท้อนให้เห็นว่าการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการออกแบบนโยบายและโครงการที่ส่งเสริมการเกษตรที่ยั่งยืนและความสามารถในการฟื้นตัวของชุมชน

Brown and Lee (2020) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ทุนทางสังคมและความร่วมมือของชุมชน: การส่งเสริมการดำรงชีวิตที่ยั่งยืน (Social Capital and Community Collaboration: Promoting Sustainable Livelihoods) ศึกษาบทบาทของทุนทางสังคม (Social Capital) และความร่วมมือในชุมชนในการสร้างการดำรงชีวิตที่ยั่งยืน ผลการวิจัย พบว่า ทุนทางสังคม ซึ่งรวมถึงความสัมพันธ์ทางสังคม ความไว้วางใจ และเครือข่ายความร่วมมือภายในชุมชน มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า การสร้างระบบสนับสนุนในชุมชน เช่น ศูนย์เรียนรู้ การอบรมทักษะอาชีพ และกิจกรรมร่วมมือกันช่วยเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน นอกจากนี้ความร่วมมือภายในชุมชนยังช่วยให้สมาชิกสามารถแบ่งปันทรัพยากร แลกเปลี่ยนความรู้ และร่วมมือกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษายังเน้นย้ำถึงความสำคัญของการส่งเสริมทุนทางสังคมผ่านการสร้างเครือข่ายความร่วมมือและการพัฒนากิจกรรมที่เสริมสร้างความสัมพันธ์ภายในชุมชน เช่น การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างกลไกการช่วยเหลือกันในยามวิกฤต และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการตัดสินใจ ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการออกแบบนโยบายและโครงการที่ส่งเสริมทุนทางสังคมและความร่วมมือในชุมชนเพื่อสร้างการดำรงชีวิตที่ยั่งยืนและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในระยะยาว

Williams and Zhang (2021) ได้ทำการศึกษาเรื่อง กลไกการแบ่งปันผลประโยชน์ที่โปร่งใสในโครงการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาจากเอเชีย (Transparent Benefit-Sharing Mechanisms in Community Development Projects: Case Studies from Asia) ศึกษากลไกการกระจายผลประโยชน์ในโครงการพัฒนาชุมชน โดยเน้นการวิเคราะห์กรณีศึกษาจากภูมิภาคเอเชีย ผลการวิจัย พบว่า การกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม โปร่งใส และทั่วถึง เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นและความยั่งยืนในกระบวนการพัฒนาชุมชน งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า การใช้กลไกตรวจสอบ เช่น คณะกรรมการชุมชนและการเปิดเผยบัญชี ช่วยให้กระบวนการกระจายผลประโยชน์มีความโปร่งใสและน่าเชื่อถือ นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการออกแบบและติดตามกลไกดังกล่าวยังช่วยสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Ownership) และลดความขัดแย้งภายในชุมชน การศึกษายังพบว่า โครงการพัฒนาชุมชนที่ใช้กลไกการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างโปร่งใสมีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จมากกว่า เนื่องจาก

ชุมชนรู้สึกได้รับความเป็นธรรมและมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ ผลการวิจัยนี้เสนอแนะว่าการออกแบบโครงการพัฒนาชุมชนควรเน้นการสร้างกลไกการกระจายผลประโยชน์ที่โปร่งใสและมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นและความยั่งยืนในชุมชน

2.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดต่าง ๆ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม จึงเป็นประเด็นที่นำการไปสู่การวิจัยในครั้งนี้

ภาพที่ 2.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3
วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรม ตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีขั้นตอนกระบวนการวิจัย ดังนี้

1. รูปแบบการดำเนินการวิจัย
2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 รูปแบบการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้กำหนดการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เป็นแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการเก็บข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะส่งผลให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการทำวิจัย

3.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3.2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้วิจัยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจงผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้อง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้วิจัยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจงผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้อง จำนวน 20 คน ได้แก่

3.2.1.1 กำนัน จำนวน 2 คน
3.2.1.2 ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 2 คน
3.2.1.3 คณะกรรมการชุมชน จำนวน 6 คน
3.2.1.4 ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 2 คน
3.2.1.5 นักพัฒนาชุมชน จำนวน 2 คน
3.2.1.6 ผู้อำนวยการโรงเรียนหรือผู้แทน จำนวน 2 คน

3.2.1.7 เจ้าอาวาส/พระสังฆาธิการ จำนวน 2 คน

3.2.1.8 ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 2 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยจะใช้เครื่องมือสำรวจข้อมูลเชิงประจักษ์ แบบสัมภาษณ์ และการบันทึกด้วยเครื่องมือ มีรายละเอียดการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้การวิจัย ดังต่อไปนี้

3.3.1 การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโดยเครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structure Interview) ซึ่งเป็นการตั้งคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Questions) ทั้งนี้ การดำเนินการจัดสร้างเครื่องมือ มีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

3.3.1.1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสารตำรา และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เพื่อกำหนดประเด็นต่าง ๆ แล้วกำหนดเป็นข้อคำถามในการสร้าง เครื่องมือให้ครอบคลุมเนื้อหาตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดและนำมาปรับปรุงให้เหมาะสมกับการศึกษา ครั้งนี้

3.3.1.2 กำหนดขอบเขตคำถามให้ครอบคลุมกรอบแนวคิด วัตถุประสงค์ และองค์ประกอบที่ทำให้ทราบถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม แล้วนำไปใช้เป็นข้อมูลในการสร้างแบบสัมภาษณ์

3.3.1.3 ร่างแบบสัมภาษณ์นำเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง ความเที่ยงตรงในเนื้อหา และข้อเสนอแนะที่จะจัดทำเป็นต้นฉบับของแบบสัมภาษณ์ ซึ่งคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการตั้งข้อคำถามให้ตรงกับนิยามศัพท์เฉพาะและสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการวิจัย

3.3.3 การหาคุณภาพของแบบสอบถาม

3.3.3.1 ออกแบบข้อคำถามแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องให้ครอบคลุมเนื้อหาครบถ้วน ข้อคำถามถูกต้องเหมาะสม ตรงตามวัตถุประสงค์ โครงสร้าง และภาษาที่ใช้เหมาะสมกับผู้ให้ข้อมูล

3.3.3.2 นำแบบสัมภาษณ์ที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแล้วไปทดลองสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่ประชาชนในอำเภออื่นที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของภาษา

3.3.3.3 หาความเชื่อมั่นนั้นโดยทดสอบด้วยวิธีสัมภาษณ์ซ้ำ และตรวจสอบความเชื่อมั่นของคำตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์ด้วยการสัมภาษณ์ 3 กลุ่ม กลุ่มละ 2 คน แล้วตรวจสอบความสอดคล้องของคำตอบกับผู้สัมภาษณ์คนอื่น ๆ เมื่อได้ข้อมูลแล้วนำข้อมูลดังกล่าวให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ยืนยันคำตอบของตนเองอีกครั้ง

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วน ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

3.4.1 ขอหนังสือรับรองและแนะนำตัวผู้วิจัยจากคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ประสานขอความร่วมมือถึงเครือข่ายชุมชนคุณธรรม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เพื่อขอความอนุเคราะห์ และอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล

3.4.2 ทำการนัดหมาย วัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้

3.4.3 ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดไว้ จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตใช้วิธีการจัดบันทึก และการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

3.4.4 ผู้วิจัยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

3.4.5 นำข้อมูลที่ได้มารวบรวมมาวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยวิธีการ ดังนี้

3.5.1 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ

3.5.2 นำข้อความจากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มเฉพาะและการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็น และเรียบเรียง เฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์

3.5.3 วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตามวัตถุประสงค์การวิจัย จากนั้นนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้

3.5.4 สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และพรรณนาความ

บทที่ 4
ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนา คุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล แล้วนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา การอธิบายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ตามขั้นตอน ดังนี้

1. ลำดับขั้นในการเสนอผลการวิจัย
2. ผลการวิจัย

4.1 ลำดับขั้นในการเสนอผลการวิจัย

ในการวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนา คุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

4.2 ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนา คุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือ ในการเก็บข้อมูลใช้แบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน 20 คน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการชุมชน ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล นักพัฒนาชุมชน เจ้าอาวาส/พระสังฆาธิการ ปราชญ์ชาวบ้าน สามารถสรุปผลการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วม ในการประเมินผล สามารถสรุปได้ดังนี้

1. สภาพการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

1.1 การระดมความคิดเห็น ชุมชนสัมมาอาชีพในอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีการรวมตัวกันของสมาชิกในชุมชนเพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมของคนในชุมชน โดยอาศัยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางหลักในการดำเนินชีวิต สมาชิกทุกคนมีโอกาสเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการดำรงชีวิตที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของตนเองและช่วยกันพิจารณาว่าแนวทางใดสามารถนำมาปรับใช้ได้จริง เพื่อให้คนในชุมชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและสร้างจิตสำนึกให้เห็นความสำคัญของการใช้ชีวิตตามหลักคุณธรรม ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในการดำเนินชีวิต

1.2 การพิจารณาและคัดเลือกกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรม ชุมชนมีการประชุมเพื่อร่วมกันตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมที่เหมาะสมในการพัฒนาคุณธรรม โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการดำเนินการและประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับ สมาชิกทุกคนสามารถเสนอแนวคิดหรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้น เช่น การจัดโครงการฝึกอบรมการทำเกษตรอินทรีย์ที่ยั่งยืน การสร้างเครือข่ายการออมทรัพย์เพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชน หรือการส่งเสริมการทำงานร่วมกันโดยใช้หลักความซื่อสัตย์และความโปร่งใส ในขั้นตอนนี้สมาชิกในชุมชนจะมีบทบาทสำคัญในการพิจารณาความเหมาะสมของกิจกรรมและเลือกกิจกรรมที่สามารถส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมในระยะยาว

1.3 การกำหนดกฎระเบียบและข้อบังคับร่วมกัน ชุมชนสัมมาอาชีพจะร่วมกันกำหนดกฎระเบียบและข้อบังคับในการอยู่ร่วมกัน สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับข้อกำหนดที่ควรมีเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและช่วยให้ชุมชนดำเนินไปอย่างราบรื่น ตัวอย่าง เช่น การออกระเบียบเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การตั้งกฎเกี่ยวกับการช่วยเหลือสมาชิกที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจ หรือการออกมาตรการป้องกันไม่ให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบกันภายในชุมชน ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันและช่วยส่งเสริมให้ทุกคนปฏิบัติตามกฎโดยสมัครใจ

1.4 การตัดสินใจร่วมกันในการจัดสรรทรัพยากรของชุมชน ชุมชนสัมมาอาชีพจะมีการประชุมหารือและตัดสินใจร่วมกันเกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากร เช่น การบริหารจัดการน้ำเพื่อให้เพียงพอต่อการทำเกษตรของสมาชิกทุกคน การกำหนดแนวทางการใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม หรือการกำหนดวิธีการแบ่งปันผลผลิตในรูปแบบของการแลกเปลี่ยนสินค้าหรือบริการในชุมชนเองเป็นการลงความขัดแย้งภายในชุมชน และยังช่วยให้สมาชิกทุกคนเห็นคุณค่า และมีความรับผิดชอบต่อทรัพยากรของตนเองมากขึ้น

“...ชุมชนของเรามีการรวมตัวกันเพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณธรรม เราใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางหลัก สมาชิกทุกคนมีโอกาสเสนอความคิดเห็นและช่วยกันพิจารณาว่าแนวทางใดสามารถนำมาปรับใช้ได้จริงครับ...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 2, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

“...เราจัดการประชุมเป็นประจำ สมาชิกทุกคนสามารถเสนอแนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรม เช่น การฝึกอบรมเกษตรอินทรีย์ การสร้างเครือข่ายการออมทรัพย์ หรือการส่งเสริมความซื่อสัตย์ในการทำงาน เราจะเลือกกิจกรรมที่เป็นไปได้และเป็นประโยชน์ต่อชุมชนค่ะ...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 1, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

“...ร่วมกันกำหนดกฎระเบียบโดยให้สมาชิกทุกคนเสนอแนะ เช่น การใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์ การช่วยเหลือสมาชิกที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจ และการป้องกันการเอารัดเอาเปรียบกัน การมีส่วนร่วมทำให้ทุกคนรู้สึกเป็นเจ้าของและปฏิบัติตามด้วยความสมัครใจครับ...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 4, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

“...มีการจัดประชุมหารือกันเกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากร เช่น การบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร การใช้ที่ดินอย่างเหมาะสม และการแบ่งปันผลผลิตในรูปแบบแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ สิ่งเหล่านี้ช่วยลดความขัดแย้งและสร้างความรับผิดชอบร่วมกันค่ะ...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 7, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

2. สภาพการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ

2.1 การดำเนินกิจกรรมด้านเศรษฐกิจพอเพียงร่วมกัน ชุมชนสัมมาอาชีพในอำเภอกันทรวิชัยได้รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มอาชีพที่ยึดหลักความพอเพียง เช่น กลุ่มเกษตรอินทรีย์ กลุ่มจักสาน หรือกลุ่มเลี้ยงสัตว์แบบพึ่งพาตนเอง โดยสมาชิกจะช่วยกันทำงาน สนับสนุนกัน และแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ที่จำเป็นในการประกอบอาชีพ นอกจากนี้ยังมีการนำผลผลิตที่ได้มาแลกเปลี่ยนหรือจำหน่ายภายในชุมชนก่อน เพื่อสร้างเศรษฐกิจหมุนเวียน ลดต้นทุน และสร้างความมั่นคงให้แก่ครัวเรือนของสมาชิก การปฏิบัติเช่นนี้เป็นการส่งเสริมให้คนในชุมชนมีวินัยทางการเงินและดำรงชีวิตตามหลักความพอเพียง

2.2 การเข้าร่วมโครงการและกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม ชุมชนสัมมาอาชีพมีการจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรม เช่น โครงการ “แบ่งปันน้ำใจ” ซึ่งเป็นกิจกรรมช่วยเหลือสมาชิกในชุมชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ การร่วมแรงร่วมใจซ่อมแซมบ้านให้แก่ผู้ยากไร้ หรือการจัดกิจกรรมจิตอาสาเพื่อพัฒนาวัด โรงเรียน และพื้นที่สาธารณะของชุมชน การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการปฏิบัติกิจกรรมเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกด้านความเสียสละ ความเมตตา และความสามัคคี ทำให้ชุมชนเป็นสังคมที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

2.3 การใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าและมีความรับผิดชอบ ชุมชนสัมมาอาชีพให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า เช่น การใช้น้ำ การนำขยะมาคัดแยกและนำกลับมาใช้ใหม่ หรือการใช้วัสดุจากธรรมชาติแทนการใช้พลาสติกที่ก่อให้เกิดมลพิษ นอกจากนี้สมาชิกในชุมชนยังรวมตัวกันดำเนินโครงการอนุรักษ์ทรัพยากร เช่น การปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ การขุดลอกคูคลองเพื่อให้มีน้ำเพียงพอต่อการเกษตร และการดูแลพื้นที่สาธารณะให้สะอาดและน่าอยู่ การที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการดูแลสิ่งแวดล้อมของชุมชนทำให้เกิดจิตสำนึกด้านความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

2.4 การฝึกอบรมและถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชน สมาชิกในชุมชนที่มีทักษะและความรู้เฉพาะด้าน เช่น การทำเกษตรอินทรีย์ การจักสาน หรือการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรจะมีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่คนรุ่นใหม่ผ่านการฝึกอบรมและการทำกิจกรรมเชิงปฏิบัติ นอกจากนี้ยังมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการประกอบอาชีพ เช่น การใช้สมุนไพรท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพหรือการผลิตปุ๋ยอินทรีย์จากเศษวัสดุเหลือใช้ การที่สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้ช่วยให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

“...ชุมชนของเรามีการรวมกลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มเกษตรอินทรีย์ กลุ่มจักสาน และกลุ่มเลี้ยงสัตว์แบบพึ่งพาตนเอง สมาชิกช่วยกันทำงาน สนับสนุนกัน ยังมีการนำผลผลิตมาแลกเปลี่ยนกันภายในชุมชนก่อนเพื่อสร้างเศรษฐกิจหมุนเวียนครับ...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 2, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

“...มีโครงการ “แบ่งปันน้ำใจ” ที่ช่วยเหลือสมาชิกที่ขาดแคลน เช่น การซ่อมแซมบ้านให้ผู้ยากไร้ และการพัฒนาวัด โรงเรียน หรือพื้นที่สาธารณะ การทำกิจกรรมช่วยปลูกฝังคุณธรรมเรื่องความเสียสละ ความเมตตา และความสามัคคี...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 1, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

“...ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เช่น การคัดแยกขยะเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ การใช้วัสดุธรรมชาติแทนพลาสติก และการปลูกป่าเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม นอกจากนี้เรายังขุดลอกคูคลองเพื่อให้มีน้ำเพียงพอต่อการเกษตร ทำให้ชุมชนของเรามีระบบนิเวศที่ดีขึ้นครับ...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 4, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

“...สมาชิกที่มีความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ การจักสาน หรือการแปรรูปผลผลิตจะถ่ายทอดความรู้ผ่านการอบรมหรือการสาธิต นอกจากนี้เรานำภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การใช้สมุนไพรดูแลสุขภาพและการทำปุ๋ยอินทรีย์จากวัสดุเหลือใช้ มาเผยแพร่ให้คนรุ่นใหม่...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 7, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

3. สภาพการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์

3.1 การสร้างโอกาสทางอาชีพและรายได้ให้แก่สมาชิก ชุมชนสัมมาอาชีพส่งเสริมการสร้างอาชีพที่ยั่งยืนให้แก่สมาชิก โดยมีการจัดอบรมเพื่อพัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ เช่น การทำเกษตรพอเพียง การแปรรูปอาหาร และงานหัตถกรรม สมาชิกสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประกอบอาชีพหรือพัฒนาอาชีพเดิมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และชุมชนยังสนับสนุนให้มีการสร้างตลาดชุมชนหรือช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าที่เป็นธรรม เช่น การขายสินค้าผ่านสหกรณ์ การจำหน่ายผ่านโครงการ OTOP หรือการจัดตั้งตลาดนัดชุมชนเพื่อให้สมาชิกสามารถนำสินค้ามาจำหน่ายได้โดยไม่มีการเอารัดเอาเปรียบ

3.2 การเข้าถึงทรัพยากรและสวัสดิการของชุมชน การพัฒนาคุณธรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนสัมมาอาชีพให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างเป็นธรรมสมาชิกในชุมชนมีสิทธิ์เข้าถึงทรัพยากรของชุมชน เช่น แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร พื้นที่ทำกิน และกองทุนหมุนเวียน และยังมีระบบสวัสดิการที่ช่วยเหลือสมาชิกที่เดือดร้อน เช่น กองทุนฉุกเฉินสำหรับผู้ป่วย กองทุนเพื่อการศึกษาของเยาวชน และโครงการช่วยเหลือครอบครัวที่ประสบภัยพิบัติ การจัดสรรผลประโยชน์ในลักษณะนี้ช่วยให้เกิดความมั่นคงในชีวิตและลดความเหลื่อมล้ำภายในชุมชน

3.3 การกระจายองค์ความรู้และนวัตกรรมเพื่อประโยชน์ร่วมกันชุมชนสัมมาอาชีพไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการสร้างรายได้เท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับการแบ่งปันความรู้และนวัตกรรม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิก เช่น การถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรอินทรีย์ การทำปุ๋ยชีวภาพ หรือเทคนิคการตลาดออนไลน์เพื่อเพิ่มยอดขายสินค้า สมาชิกที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ จะได้รับการสนับสนุนให้เป็นวิทยากรหรือพี่เลี้ยงเพื่อให้คำแนะนำแก่สมาชิกคนอื่น ๆ ซึ่งช่วยเสริมสร้างคุณธรรมด้านการให้การแบ่งปัน และการพัฒนาร่วมกัน

3.4 การแบ่งปันผลกำไรจากกิจกรรมเศรษฐกิจของชุมชน ชุมชนสัมมาอาชีพมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดจากความร่วมมือของสมาชิก เช่น การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ การทำเกษตรอินทรีย์ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร และการทำหัตถกรรม โดยเมื่อกิจกรรมเหล่านี้สร้างผลกำไร รายได้ที่เกิดขึ้นจะถูกนำมาแบ่งปันให้แก่สมาชิกในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เงินปันผล กองทุนช่วยเหลือสมาชิก เป็นต้น ช่วยให้เกิดความโปร่งใส ลดความเหลื่อมล้ำ และเสริมสร้างคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์และความมีน้ำใจในการอยู่ร่วมกัน

“...การจัดอบรมให้สมาชิก เช่น การทำเกษตรพอเพียง การแปรรูปอาหาร และหัตถกรรม เพื่อให้ทุกคนสามารถประกอบอาชีพได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้เราสนับสนุนช่องทางการจำหน่าย เช่น ผ่านสหกรณ์ โครงการ OTOP และตลาดนัดชุมชน เพื่อให้สมาชิกสามารถขายสินค้าได้โดยไม่มีการเอารัดเอาเปรียบ...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 2, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

“...รายได้จากกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ การทำเกษตรอินทรีย์ และการแปรรูปผลิตภัณฑ์จะถูกนำมาแบ่งปันให้สมาชิกในรูปแบบเงินปันผล หรือกองทุนช่วยเหลือสมาชิก...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 1, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

“...มีการอบรมด้านเกษตรอินทรีย์ การทำปุ๋ยชีวภาพ และเทคนิคการตลาดออนไลน์เพื่อช่วยเพิ่มยอดขาย สมาชิกที่มีความเชี่ยวชาญจะเป็นพี่เลี้ยงให้กับคนอื่น ๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาร่วมกัน...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 4, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

“...ชุมชนของเรามีกองทุนและทรัพยากรที่ช่วยเหลือสมาชิก เช่น แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร กองทุนฉุกเฉิน กองทุนเพื่อการศึกษา และโครงการช่วยเหลือผู้เดือดร้อน การบริหารจัดการเหล่านี้ช่วยลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความมั่นคงในชีวิตของสมาชิก...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 7, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

“...มีการวางแผนรับมือกับปัญหาที่อาจเกิดขึ้น เช่น ผลกระทบต่ออาชีพดั้งเดิม หรือการใช้ทรัพยากรอย่างไม่ยั่งยืน โดยเปิดโอกาสให้กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อลดความขัดแย้งและสร้างความร่วมมือ...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 5, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

4. สภาพการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

4.1 การมีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์และวิธีการประเมิน ชุมชนสัมมาอาชีพมีการร่วมกันกำหนดเกณฑ์การประเมินผลของกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับบริบทของชุมชน เช่น การประเมินผลความสำเร็จของกลุ่มอาชีพในด้านการสร้างรายได้ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และความเป็นอยู่ที่ดีของสมาชิก และยังมีการพิจารณาถึงผลกระทบด้านคุณธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ ความมีน้ำใจ และความเสียสละในหมู่สมาชิก การที่สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์ประเมินทำให้ทุกคนเข้าใจและยอมรับผลการประเมินได้มากขึ้น

4.2 การประเมินผลโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ชุมชนมีการจัดเวทีประชุมหรือสัมมนาเพื่อให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลลัพธ์ของโครงการที่ดำเนินไป เช่น ผลของการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ การดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ หรือโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยสมาชิกสามารถเสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับข้อดี ข้อเสีย และแนวทางการปรับปรุงให้ดีขึ้น

4.3 การใช้ผลการประเมินเป็นแนวทางพัฒนากิจกรรมของชุมชน เมื่อได้ผลการประเมินแล้ว ชุมชนจะนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงโครงการหรือกิจกรรมให้ดีขึ้น เช่น หากพบว่ากลุ่มอาชีพบางกลุ่มมีปัญหาเรื่องการตลาด ก็อาจมีการพัฒนาแนวทางการตลาดใหม่ หรือหากพบว่าการส่งเสริมคุณธรรมยังไม่เข้มแข็งเพียงพอ ก็อาจมีการจัดกิจกรรมอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกให้กับสมาชิก การที่ชุมชนใช้ผลการประเมินเป็นแนวทางพัฒนาทำให้เกิดการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องและทำให้การพัฒนาคุณธรรมเป็นไปอย่างยั่งยืน

4.4 การติดตามผลและตรวจสอบความโปร่งใสของโครงการ ชุมชนสัมมาอาชีพมีระบบติดตามผลการดำเนินงานของโครงการต่าง ๆ เช่น การจัดให้มีคณะกรรมการตรวจสอบผลลัพธ์ของกลุ่มอาชีพ หรือการเปิดเผยข้อมูลทางการเงินของกลุ่มออมทรัพย์ต่อสมาชิก เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและสร้างความไว้วางใจ การตรวจสอบดังกล่าวยังช่วยลดปัญหาความขัดแย้ง และทำให้สมาชิกมั่นใจว่าการดำเนินงานเป็นไปอย่างซื่อสัตย์และเป็นธรรม

“...เรามีการประชุมร่วมกันเพื่อกำหนดเกณฑ์ประเมินผลของกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงบริบทของชุมชน เช่น การสร้างรายได้ของกลุ่มอาชีพ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และคุณธรรมของสมาชิก ทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นและร่วมกันตัดสินใจ ทำให้เกิดความเข้าใจและยอมรับร่วมกัน...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 2, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

“...เราเห็นว่าการกำหนดเกณฑ์ร่วมกันช่วยให้ทุกคนเข้าใจถึงเป้าหมายของกิจกรรม เช่น ความซื่อสัตย์และการช่วยเหลือกันในชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาคุณธรรม...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 1, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

“...จัดเวทีประชุมเพื่อให้สมาชิกทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการดำเนินงานของโครงการ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ หรือโครงการเกษตรอินทรีย์ เพื่อให้ได้รับมุมมองที่รอบด้าน...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 4, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

“...แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดแข็งและจุดอ่อนของโครงการ และเสนอแนวทางปรับปรุง สิ่งนี้ช่วยให้ทุกคนมีส่วนร่วมและรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการ...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 7, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

“...เมื่อได้ผลการประเมินแล้ว เราจะนำมาปรับปรุงกิจกรรม เช่น หากกลุ่มอาชีพมีปัญหาเรื่องตลาด เราจะหาวิธีส่งเสริมการตลาดใหม่ ๆ...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 5, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

“...การนำผลการประเมินไปพัฒนาจริง ๆ ทำให้เกิดการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เช่น มีการอบรมเพิ่มทักษะเพื่อให้สมาชิกสามารถปรับตัวและพัฒนาได้...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 7, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

“...เรามีคณะกรรมการตรวจสอบผลลัพธ์ของโครงการ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ต้องเปิดเผยข้อมูลทางการเงินให้สมาชิกทราบ...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 8, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

“...เรารู้สึกมั่นใจเมื่อเห็นว่ามีการติดตามผลและตรวจสอบอย่างเป็นธรรม มันช่วยให้เกิดความไว้วางใจในชุมชน...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 9, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

ตารางที่ 4.1 การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	
แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วม	ภายใต้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
1. ส่งเสริมการตัดสินใจบนหลักความพอประมาณ	1. เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการพัฒนาอย่างสมดุลและไม่เกินศักยภาพของทรัพยากรที่มีอยู่ 2. ให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการพัฒนาที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตและเศรษฐกิจในท้องถิ่น 3. ใช้หลักการประชาคมเพื่อพิจารณาความคุ้มค่าและความเป็นไปได้ของโครงการต่าง ๆ
2. การตัดสินใจที่มีเหตุผลและอิงข้อมูลจริง	1. จัดเวทีประชุมที่เปิดโอกาสให้คนทุกกลุ่มในชุมชนสามารถเสนอความคิดเห็นได้อย่างเท่าเทียม 2. นำข้อมูลทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมมาประกอบการตัดสินใจ เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ 3. ใช้แนวทางการตัดสินใจที่มีความโปร่งใส โดยอิงหลักฐานเชิงประจักษ์มากกว่าความคิดเห็นส่วนบุคคล
3. เสริมสร้างภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบจากการตัดสินใจ	1. ให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับผลกระทบของการตัดสินใจในระยะยาว ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม 2. วางแผนรับมือกับปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการพัฒนาชุมชน เช่น ผลกระทบต่อกลุ่มอาชีพดั้งเดิมหรือการใช้ทรัพยากรอย่างไม่ยั่งยืน 3. สนับสนุนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย เพื่อลดความขัดแย้งและสร้างความร่วมมือ

(ต่อ)

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	
แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วม	ภายใต้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
4. ใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ	1. ส่งเสริมการบริหารที่มีธรรมาภิบาล โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการดำเนินงานของหน่วยงานรัฐและเอกชน 2. ปลูกฝังคุณธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ รับผิดชอบ และเคารพความคิดเห็นของผู้อื่นในกระบวนการตัดสินใจ 3. สนับสนุนบทบาทของผู้นำชุมชนที่มีจริยธรรมและเป็นตัวอย่างที่ดีในการบริหารงาน
5. สนับสนุนการมีส่วนร่วมผ่านกลไกของชุมชน	1. จัดตั้งหรือพัฒนากลุ่มอาสาสมัครชุมชน องค์กรท้องถิ่นหรือเครือข่ายประชาชนให้มีบทบาทในการเสนอความคิดเห็นและร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการพัฒนา 2. ใช้เวทีสาธารณะ เช่น การประชุมหมู่บ้าน หรือสภาผู้นำชุมชน เป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสร้างฉันทามติร่วมกัน 3. ส่งเสริมการใช้เครื่องมือดิจิทัล เช่น แอปพลิเคชันหรือแพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นและติดตามความคืบหน้าของโครงการพัฒนาได้สะดวกขึ้น

จากตารางที่ 4.1 สรุปแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประกอบด้วย

1. ควรส่งเสริมการตัดสินใจบนหลักความพอประมาณ เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการพัฒนาอย่างสมดุลและไม่เกินศักยภาพของทรัพยากรที่มีอยู่ให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการพัฒนาที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตและเศรษฐกิจในท้องถิ่นใช้หลักการประชาคมเพื่อพิจารณาความคุ้มค่าและความเป็นไปได้ของโครงการต่างๆ

2. มีแนวทางการตัดสินใจที่มีเหตุผลและอิงข้อมูลจริง จัดเวทีประชุมที่เปิดโอกาสให้คนทุกกลุ่มในชุมชนสามารถเสนอความคิดเห็นได้อย่างเท่าเทียม นำข้อมูลทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมมาประกอบการตัดสินใจ เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ใช้แนวทาง การตัดสินใจที่มีความโปร่งใส โดยอิงหลักฐานเชิงประจักษ์มากกว่าความคิดเห็นส่วนบุคคล

3. เสริมสร้างภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบจากการตัดสินใจ ให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับผลกระทบของการตัดสินใจในระยะยาว ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมวางแผนรับมือกับปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการพัฒนาชุมชน เช่น ผลกระทบต่อกลุ่มอาชีพดั้งเดิม หรือการใช้ทรัพยากร

อย่างไม่ยั่งยืน สนับสนุนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียเพื่อลดความขัดแย้งและสร้างความร่วมมือ

4. ใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ ส่งเสริมการบริหารที่มีธรรมาภิบาล โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการดำเนินงานของหน่วยงานรัฐและเอกชน ปลูกฝังคุณธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ รับผิดชอบ และเคารพความคิดเห็นของผู้อื่นในกระบวนการตัดสินใจ สนับสนุนบทบาทของผู้นำชุมชนที่มีจริยธรรมและเป็นตัวอย่างที่ดีในการบริหารงาน

5. สนับสนุนการมีส่วนร่วมผ่านกลไกของชุมชน จัดตั้งหรือพัฒนากลุ่มอาสาสมัครชุมชน องค์กรท้องถิ่น หรือเครือข่ายประชาชนให้มีบทบาทในการเสนอความคิดเห็นและร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการพัฒนา ใช้เวทีสาธารณะ เช่น การประชุมหมู่บ้าน หรือสภาผู้นำชุมชน เป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสร้างฉันทามติร่วมกัน ส่งเสริมการใช้เครื่องมือดิจิทัล เช่น แอปพลิเคชันหรือแพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นและติดตามความคืบหน้าของโครงการ พัฒนาได้สะดวกขึ้น

“...การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการกำหนดแนวทางต่าง ๆ อย่างเหมาะสมกับทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อไม่ให้เกินขีดความสามารถของชุมชนเอง...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 2, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

“...ควรส่งเสริมให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตและเศรษฐกิจของพวกเขา โดยใช้กระบวนการประชาคมเป็นหลัก เพื่อให้สามารถพิจารณาความคุ้มค่าและความเป็นไปได้ของโครงการได้อย่างรอบด้าน...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 1, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

“...ควรจัดเวทีประชุมที่เปิดกว้างสำหรับทุกกลุ่มในชุมชน โดยให้โอกาสทุกคนเสนอความคิดเห็นอย่างเท่าเทียมกัน อีกทั้งยังนำข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมมาประกอบการตัดสินใจ เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 4, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

“...ควรใช้แนวทางที่มีความโปร่งใสโดยอิงหลักฐานเชิงประจักษ์มากกว่าความคิดเห็นส่วนบุคคล ให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับผลกระทบของการตัดสินใจในระยะยาว เพื่อให้เข้าใจผลที่อาจเกิดขึ้นต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 7, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

“...มีการวางแผนรับมือกับปัญหาที่อาจเกิดขึ้น เช่น ผลกระทบต่ออาชีพดั้งเดิม หรือการใช้ทรัพยากรอย่างไม่ยั่งยืน โดยเปิดโอกาสให้กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อลดความขัดแย้งและสร้างความร่วมมือ...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 5, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

“...สนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการดำเนินงานของหน่วยงานรัฐและเอกชน รวมถึงปลูกฝังคุณธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ รับผิดชอบ และการเคารพความคิดเห็นของผู้อื่นในกระบวนการตัดสินใจ...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 7, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

“...ผู้นำชุมชนควรเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านจริยธรรมและการบริหารงาน นอกจากนี้ยังต้องส่งเสริมให้เกิดกลุ่มอาสาสมัคร องค์กรท้องถิ่น หรือเครือข่ายประชาชนที่สามารถร่วมเสนอความคิดเห็นและตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการพัฒนาได้...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 8, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

“...ส่งเสริมการใช้เครื่องมือดิจิทัล เช่น แอปพลิเคชัน หรือแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นและติดตามความคืบหน้าของโครงการได้สะดวกขึ้น...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 9, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ

ตารางที่ 4.2 การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ

ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	
แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วม	ภายใต้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
1. ส่งเสริมการปฏิบัติที่พอประมาณและเหมาะสมกับบริบทชุมชน	1. สนับสนุนให้ประชาชนใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างมีเหตุผลและเกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การใช้ที่ดินเพื่อเกษตรกรรมแบบผสมผสาน แทนการปลูกพืชเชิงเดี่ยว 2. ส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นไปได้จริงและไม่เป็นภาระเกินไปต่อสมาชิกในชุมชน เช่น โครงการเกษตรอินทรีย์ หรือธนาคารขยะรีไซเคิล 3. สนับสนุนให้ประชาชนพึ่งพาตนเองมากขึ้น เช่น การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง การเพาะเห็ด หรือการเลี้ยงปลาเพื่อเป็นแหล่งอาหารในครัวเรือน
2. สร้างระบบสนับสนุนการปฏิบัติที่มีเหตุผลและยั่งยืน	1. จัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การทำบัญชีครัวเรือน การจัดการน้ำและที่ดิน หรือการสร้างอาชีพเสริมจากทรัพยากรท้องถิ่น 2. พัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชนหรือแหล่งถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อให้ประชาชนสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

(ต่อ)

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	
แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วม	ภายใต้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
	3. ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เหมาะสม เช่น การใช้พลังงานแสงอาทิตย์ในครัวเรือน หรือการนำของเสียกลับมาใช้ใหม่
3. สนับสนุนการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชนผ่านการลงมือปฏิบัติ	1. ส่งเสริมการรวมกลุ่มของประชาชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน หรือกลุ่มเกษตรอินทรีย์ เพื่อสร้างความเข้มแข็งและลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ 2. สนับสนุนให้ชุมชนมีแผนสำรองและแนวทางป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น เช่น การเตรียมความพร้อมรับภัยพิบัติ หรือการสร้างแหล่งอาหารสำรองในยามวิกฤติ 3. สนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนเพื่อให้สามารถปรับตัวได้ตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง
4. ใช้คุณธรรมและความร่วมมือเป็นแนวทางหลักในการปฏิบัติ	1. ปลูกฝังคุณธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ ความสามัคคี และความมีจิตสาธารณะ เพื่อให้ประชาชนร่วมมือกันปฏิบัติตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง 2. สนับสนุนให้เกิดการแบ่งปันในชุมชน เช่น การแลกเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ การแบ่งปันแรงงานในการเก็บเกี่ยว หรือการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในชุมชน 3. ใช้กระบวนการประชาธิปไตยในการทำงาน เช่น การเลือกตั้งตัวแทนชุมชนที่มีจริยธรรมเพื่อเป็นผู้นำในการขับเคลื่อนการปฏิบัติ
5. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมผ่านกิจกรรมชุมชนอย่างต่อเนื่อง	1. จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนทุกช่วงวัย เช่น กิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสำหรับเด็กและเยาวชน โครงการส่งเสริมอาชีพสำหรับวัยแรงงาน และกิจกรรมดูแลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ 2. ใช้แนวทาง “ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” โดยให้ผู้นำชุมชนหรือกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เริ่มต้นปฏิบัติและชักชวนให้ประชาชนเข้าร่วม 3. สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เช่น สถาบันการศึกษา องค์กรพัฒนาเอกชน และภาคเอกชน เพื่อสนับสนุนทรัพยากรและองค์ความรู้

จากตารางที่ 4.2 สรุปแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ประกอบด้วย

1. ส่งเสริมการปฏิบัติที่พอประมาณและเหมาะสมกับบริบทชุมชน สนับสนุนให้ประชาชนใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างมีเหตุผลและเกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การใช้ที่ดินเพื่อเกษตรกรรมแบบผสมผสานแทนการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นไปได้จริงและไม่เป็นภาระเกินไปต่อสมาชิกในชุมชน เช่น โครงการเกษตรอินทรีย์หรือธนาคารขยะรีไซเคิล สนับสนุนให้ประชาชนพึ่งพาตนเองมากขึ้น เช่น การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง การเพาะเห็ด หรือการเลี้ยงปลาเพื่อเป็นแหล่งอาหารในครัวเรือน

2. สร้างระบบสนับสนุนการปฏิบัติที่มีเหตุผลและยั่งยืน จัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การทำบัญชีครัวเรือน การจัดการน้ำและที่ดิน หรือการสร้างอาชีพเสริมจากทรัพยากรท้องถิ่น พัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชนหรือแหล่งถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อให้ประชาชนสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เหมาะสม เช่น การใช้พลังงานแสงอาทิตย์ในครัวเรือน หรือการนำของเสียกลับมาใช้ใหม่

3. สนับสนุนการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชนผ่านการลงมือปฏิบัติส่งเสริมการรวมกลุ่มของประชาชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน หรือกลุ่มเกษตรอินทรีย์ เพื่อสร้างความเข้มแข็งและลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ สนับสนุนให้ชุมชนมีแผนสำรองและแนวทางป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น เช่น การเตรียมความพร้อมรับภัยพิบัติ หรือการสร้างแหล่งอาหารสำรองในยามวิกฤติสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน เพื่อให้สามารถปรับตัวได้ตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง

4. ใช้คุณธรรมและความร่วมมือเป็นแนวทางหลักในการปฏิบัติ ปลูกฝังคุณธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ ความสามัคคี และความมีจิตสาธารณะ เพื่อให้ประชาชนร่วมมือกันปฏิบัติตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง สนับสนุนให้เกิดการแบ่งปันในชุมชน เช่น การแลกเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ การแบ่งปันแรงงานในการเก็บเกี่ยว หรือการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในชุมชน ใช้กระบวนการประชาธิปไตยในการทำงาน เช่น การเลือกตั้งตัวแทนชุมชนที่มีจริยธรรมเพื่อเป็นผู้นำในการขับเคลื่อนการปฏิบัติ

5. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมผ่านกิจกรรมชุมชนอย่างต่อเนื่อง จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนทุกช่วงวัย เช่น กิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสำหรับเด็กและเยาวชน โครงการส่งเสริมอาชีพสำหรับวัยแรงงาน และกิจกรรมดูแลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ ใช้แนวทาง “ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” โดยให้ผู้นำชุมชนหรือกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เริ่มต้นปฏิบัติและชักชวนให้ประชาชนเข้าร่วม สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เช่น สถาบันการศึกษา องค์กรพัฒนาเอกชน และภาคเอกชน เพื่อสนับสนุนทรัพยากรและองค์ความรู้

“...เน้นการปลูกฝังคุณธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ ความสามัคคี และความมีจิตสาธารณะโดยกระตุ้นให้เกิดการแบ่งปัน เช่น การแลกเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ การช่วยกันเก็บเกี่ยวผลผลิต และ การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ยังยึดหลักประชาธิปไตย เช่น การเลือกตั้งตัวแทนชุมชนที่มีจริยธรรมมานำการพัฒนา...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 2, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

“...ควรจัดกิจกรรมที่คนทุกวัยมีส่วนร่วมได้ เช่น กิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสำหรับเด็กและเยาวชน โครงการส่งเสริมอาชีพสำหรับวัยแรงงาน และกิจกรรมดูแลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ เราใช้วิธี “ทำให้ดูอยู่ให้เห็น” โดยให้ผู้นำชุมชนเป็นแบบอย่างและต้องสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานภายนอก เช่น สถาบันการศึกษาและองค์กรพัฒนาเอกชน เพื่อรับการสนับสนุนทั้งทรัพยากรและองค์ความรู้...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 1, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

“...ควรส่งเสริมการรวมกลุ่ม เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน และกลุ่มเกษตรอินทรีย์ เพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งและลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ ควรวางแผนสำรอง เช่น การเตรียมตัวรับมือภัยพิบัติ และการสร้างแหล่งอาหารสำรองในกรณีเกิดวิกฤติ อีกทั้งเรายังสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนเพื่อปรับตัวตามสถานการณ์ต่าง ๆ...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 4, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

“...ควรจัดอบรมให้ความรู้เรื่องการทำบัญชีครัวเรือน การจัดการน้ำและที่ดิน ตลอดจนการสร้างอาชีพเสริมจากทรัพยากรท้องถิ่น นอกจากนี้ควรพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชนเพื่อถ่ายทอดความรู้ และส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เช่น การใช้พลังงานแสงอาทิตย์และการนำของเสียมาใช้ใหม่...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 7, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

“...ควรเน้นการใช้ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม เช่น ส่งเสริมการเกษตรแบบผสมผสาน ปลูกพืชหลายชนิดร่วมกันแทนการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ควรมีกิจกรรมที่คนในชุมชนทำได้จริง เช่น โครงการเกษตรอินทรีย์และธนาคารขยะรีไซเคิล รวมถึงกระตุ้นให้คนหันมาพึ่งพาตัวเองอย่างการทำปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง การเพาะเห็ด และการเลี้ยงปลาในครัวเรือน...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 5, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

3. ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์

ตารางที่ 4.3 การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์

ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์	
แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วม	ภายใต้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
1. การกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและทั่วถึง	1. จัดระบบแบ่งปันผลประโยชน์ในชุมชนอย่างโปร่งใส เช่น การกำหนดสัดส่วนรายได้ของวิสาหกิจชุมชนให้เกิดประโยชน์ต่อสมาชิกทุกคน 2. ให้ความสำคัญกับกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้มีรายได้น้อย โดยจัดสรรงบประมาณ หรือทรัพยากรสนับสนุนให้เข้าถึงโอกาสทางเศรษฐกิจ 3. กำหนดแนวทางร่วมกันในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การจัดสรรที่ดินทำกินหรือแหล่งน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่คนในชุมชน หรือการเลี้ยงปลาเพื่อเป็นแหล่งอาหารในครัวเรือน
2. ส่งเสริมการสร้างผลประโยชน์ร่วมกันผ่านกิจกรรมทางเศรษฐกิจ	1. สนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพและวิสาหกิจชุมชนให้มีการแบ่งปันผลกำไรอย่างเป็นธรรม เช่น การแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งไปพัฒนาสาธารณูปโภคในชุมชน 2. ส่งเสริมระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน โดยให้ประชาชนได้รับผลประโยชน์จากการนำทรัพยากร กลับมาใช้ใหม่ เช่น ธนาคารขยะ หรือกองทุนหมุนเวียน 3. สนับสนุนการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการภายในชุมชน เพื่อลดต้นทุนและกระจายผลประโยชน์อย่างทั่วถึง
3. สร้างกลไกตรวจสอบและติดตามผลประโยชน์ที่เป็นธรรม	1. ตั้งคณะกรรมการชุมชนเพื่อดูแลการจัดสรรผลประโยชน์จากโครงการพัฒนา ให้เกิดความเป็นธรรมและโปร่งใส 2. ใช้ระบบบัญชีชุมชนที่เปิดเผยต่อสาธารณะเพื่อให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการใช้ทรัพยากรและผลกำไรที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมต่าง ๆ 3. จัดเวทีประชาคมเพื่อให้ประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณและผลประโยชน์ที่ได้รับจากภาครัฐหรือองค์กรพัฒนาเอกชน

(ต่อ)

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์	
แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วม	ภายใต้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
4. สนับสนุนการพัฒนาสาธารณูปโภคและสวัสดิการชุมชนจากผลกำไรของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ	1. นำผลกำไรบางส่วนจากโครงการพัฒนามาใช้เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน เช่น การพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชน หรือกองทุนช่วยเหลือ ผู้ด้อยโอกาส 2. สนับสนุนให้เกิด “กองทุนพอเพียง” ที่ช่วยส่งเสริมการศึกษา การดูแลสุขภาพ และการพัฒนาทักษะอาชีพของคนในชุมชน 3. นำผลประโยชน์จากการจัดการทรัพยากรชุมชน เช่น ป่าไม้ แหล่งน้ำและที่ดินไปใช้ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในระยะยาว
5. ส่งเสริมวัฒนธรรมการแบ่งปันและความรับผิดชอบร่วมกัน	1. ปลูกฝังจิตสำนึกเรื่อง “ผลประโยชน์ร่วม” โดยให้ประชาชนมีบทบาทในการช่วยเหลือกัน แทนการมุ่งหวังผลประโยชน์ส่วนตัวเพียงอย่างเดียว 2. สนับสนุนโครงการ “คืนกำไรสู่ชุมชน” เช่น การให้ผู้ประกอบการท้องถิ่นหรือภาคธุรกิจมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน 3. สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน เพื่อให้การกระจายผลประโยชน์เกิดขึ้นอย่างทั่วถึงและยั่งยืน

จากตารางที่ 4.3 สรุปแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ประกอบด้วย

1. การกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและทั่วถึง จัดระบบแบ่งปันผลประโยชน์ในชุมชนอย่างโปร่งใส เช่น การกำหนดสัดส่วนรายได้ของวิสาหกิจชุมชนให้เกิดประโยชน์ต่อสมาชิกทุกคน ให้ความสำคัญกับกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้มีรายได้น้อย โดยจัดสรรงบประมาณหรือทรัพยากรสนับสนุนให้เข้าถึงโอกาสทางเศรษฐกิจ กำหนดแนวทางร่วมกันในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การจัดสรรที่ดินทำกินหรือแหล่งน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่คนในชุมชน หรือการเลี้ยงปลาเพื่อเป็นแหล่งอาหารในครัวเรือน

2. ส่งเสริมการสร้างผลประโยชน์ร่วมกันผ่านกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพและวิสาหกิจชุมชนให้มีการแบ่งปันผลกำไรอย่างเป็นธรรม เช่น การแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งไปพัฒนาสาธารณูปโภคในชุมชน ส่งเสริมระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน โดยให้ประชาชนได้รับผลประโยชน์จากการนำทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่ เช่น ธนาคารขยะ หรือกองทุนหมุนเวียน สนับสนุนการแลกเปลี่ยน สินค้าและบริการภายในชุมชนเพื่อลดต้นทุนและกระจายผลประโยชน์อย่างทั่วถึง

3. สร้างกลไกตรวจสอบและติดตามผลประโยชน์ที่เป็นธรรม ตั้งคณะกรรมการชุมชน เพื่อดูแลการจัดสรรผลประโยชน์จากโครงการพัฒนาให้เกิดความเป็นธรรมและโปร่งใส ใช้ระบบบัญชีชุมชนที่เปิดเผยต่อสาธารณะ เพื่อให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการใช้ทรัพยากรและผลกำไรที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมต่าง ๆ จัดเวทีประชาคมเพื่อให้ประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณและผลประโยชน์ที่ได้รับจากภาครัฐหรือองค์กรพัฒนาเอกชน

4. สนับสนุนการพัฒนาสาธารณูปโภคและสวัสดิการชุมชนจากผลกำไรของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ นำผลกำไรบางส่วนจากโครงการพัฒนามาใช้เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน เช่น การพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชน หรือกองทุนช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส สนับสนุนให้เกิด “กองทุนพอเพียง” ที่ช่วยส่งเสริมการศึกษา การดูแลสุขภาพ และการพัฒนาทักษะอาชีพของคนในชุมชน นำผลประโยชน์จากการจัดการทรัพยากรชุมชน เช่น ป่าไม้ แหล่งน้ำ และที่ดิน ไปใช้ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในระยะยาว

5. ส่งเสริมวัฒนธรรมการแบ่งปันและความรับผิดชอบร่วมกัน ปลูกฝังจิตสำนึกเรื่อง “ผลประโยชน์ร่วม” โดยให้ประชาชนมีบทบาทในการช่วยเหลือกัน แทนการมุ่งหวังผลประโยชน์ส่วนตัวเพียงอย่างเดียว สนับสนุนโครงการ “คืนกำไรสู่ชุมชน” เช่น การให้ผู้ประกอบการท้องถิ่นหรือภาคธุรกิจมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน เพื่อให้การกระจายผลประโยชน์เกิดขึ้นอย่างทั่วถึงและยั่งยืน

“...การปลูกฝังเรื่องผลประโยชน์ร่วมทำให้คนในชุมชนเข้าใจว่าความสำเร็จของใครคนหนึ่ง ก็คือความสำเร็จของทุกคน ควรมีโครงการคืนกำไรสู่ชุมชน ซึ่งผู้ประกอบการและภาคธุรกิจท้องถิ่นร่วมมือกันพัฒนาชุมชน เช่น สร้างสนามเด็กเล่น หรือสนับสนุนการเรียนการสอน...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 2, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

“...ควรมีการจัดตั้งกองทุนพอเพียง เพื่อส่งเสริมการศึกษา การดูแลสุขภาพ และการพัฒนาทักษะอาชีพ มีการแบ่งงบประมาณจากวิสาหกิจชุมชนไปสร้างแหล่งน้ำขนาดเล็กเพื่อใช้ในการเกษตร รวมถึงฟื้นฟูป่าไม้ในชุมชน เพื่ออนาคตของเราทุกคน...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 1, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

“...ควรต่างตั้งคณะกรรมการชุมชนเพื่อนำข้อมูลใช้บัญชีชุมชนที่เปิดเผยต่อสาธารณะ ตรวจสอบได้ว่าเงินถูกใช้ไปทางไหนบ้าง และเวทีประชาคมก็เปิดโอกาสให้เรามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพื่อลดปัญหาความขัดแย้ง...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 4, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

“...ควรมีการรวมกลุ่มอาชีพช่วยให้เราต่อรองราคาสินค้าหรือพืชผลทางการเกษตรและมีรายได้ที่แน่นอน วิสาหกิจชุมชนยังแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งไปพัฒนาสาธารณูปโภค เช่น สร้างศูนย์เรียนรู้...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 7, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

“...ควรมีการจัดสรรผลประโยชน์ในชุมชนอย่างโปร่งใสให้ทุกคนได้รับโอกาสเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุและผู้มีรายได้น้อย ได้รับการสนับสนุนทั้งในด้านงบประมาณและทรัพยากรเพื่อให้มีรายได้และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 5, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ตารางที่ 4.4 การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	
แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วม	ภายใต้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
1. ใช้หลักความพอประมาณในการกำหนดแนวทางการประเมินผล	1. เลือกเกณฑ์การประเมินที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน ไม่ซับซ้อนจนเกินไป และสามารถนำไปใช้ได้จริง 2. กำหนดตัวชี้วัดที่ไม่สร้างภาระให้กับประชาชนแต่สะท้อนถึงผลลัพธ์ของโครงการพัฒนา เช่น การเพิ่มรายได้ของครัวเรือน หรือการลดปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ 3. ใช้แนวทางประเมินผลที่คุ้มค่ากับทรัพยากรที่มีอยู่ เช่น การใช้เวทีประชาคม การสัมภาษณ์ หรือแบบสอบถามที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่าย
2. เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการประเมิน	1. เชิญประชาชนเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการประเมินผลเพื่อให้เกิดการตรวจสอบโดยชุมชนเอง 2. ใช้เวทีประชาคมในการสะท้อนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของประชาชนเกี่ยวกับผลลัพธ์ของโครงการ 3. สนับสนุนให้เกิด “อาสาสมัครประเมินชุมชน” ที่ช่วยรวบรวมข้อมูลและข้อเสนอแนะจากกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่
3. ใช้ข้อมูลจริงและเหตุผลที่เป็นระบบในการประเมินผล	1. จัดเก็บข้อมูลที่เป็นรูปธรรม เช่น สถิติรายได้ของครัวเรือน การเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิต หรือความพึงพอใจของประชาชนต่อโครงการ 2. นำแนวทางการประเมินแบบมีส่วนร่วมมาใช้เพื่อให้ประชาชนร่วมกันกำหนดเกณฑ์และวิเคราะห์ผลลัพธ์ 3. ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น แบบสำรวจออนไลน์ หรือแอปพลิเคชันติดตามโครงการเพื่อให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลได้สะดวกขึ้น

(ต่อ)

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	
แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วม	ภายใต้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
4. สร้างภูมิคุ้มกันโดยใช้ผลการประเมินเป็นแนวทางปรับปรุงพัฒนา	1. นำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงโครงการหรือออกแบบกิจกรรมใหม่ที่เหมาะสมกับชุมชนมากขึ้น 2. เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการแก้ไขหรือปรับเปลี่ยนแนวทางของโครงการที่ไม่ประสบความสำเร็จ 3. พัฒนาแผนป้องกันความเสี่ยงโดยใช้ข้อมูลจากการประเมินผลเพื่อเตรียมรับมือกับปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต
5. ใช้หลักคุณธรรมและความโปร่งใสในการเปิดเผยผลการประเมิน	1. จัดทำรายงานผลการประเมินที่ประชาชนสามารถเข้าถึงและเข้าใจได้ง่าย เช่น สรุปข้อมูลในรูปแบบ อินโฟกราฟิก หรือแผ่นพับ 2. เปิดเวทีสาธารณะให้ประชาชนสามารถสอบถามหรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการประเมิน 3. สนับสนุนให้เกิดการตรวจสอบข้ามระหว่างชุมชนหรือใช้ที่ปรึกษาภายนอกที่เป็นกลางในการช่วยประเมินผลเพื่อให้เกิดความโปร่งใส

จากตารางที่ 4.4 สรุปแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ประกอบด้วย

1. ใช้หลักความพอประมาณในการกำหนดแนวทางการประเมินผล เลือกเกณฑ์การประเมินที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน ไม่ซับซ้อนจนเกินไป และสามารถนำไปใช้ได้จริง กำหนดตัวชี้วัดที่ไม่สร้างภาระให้กับประชาชนแต่สะท้อนถึงผลลัพธ์ของโครงการพัฒนา เช่น การเพิ่มรายได้ของครัวเรือน หรือการลดปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ใช้แนวทางประเมินผลที่คุ้มค่ากับทรัพยากรที่มีอยู่ เช่น การใช้เวทีประชาคม การสัมภาษณ์ หรือแบบสอบถามที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่าย

2. เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการประเมิน เชิญประชาชนเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการประเมินผล เพื่อให้เกิดการตรวจสอบโดยชุมชนเอง ใช้เวทีประชาคมในการสะท้อนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของประชาชนเกี่ยวกับผลลัพธ์ของโครงการ สนับสนุนให้เกิด “อาสาสมัครประเมินชุมชน” ที่ช่วยรวบรวมข้อมูลและข้อเสนอแนะจากกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่

3. ใช้ข้อมูลจริงและเหตุผลที่เป็นระบบในการประเมินผล จัดเก็บข้อมูลที่เป็นรูปธรรม เช่น สถิติรายได้ของครัวเรือน การเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิต หรือความพึงพอใจของประชาชนต่อโครงการนำแนวทางการประเมินแบบมีส่วนร่วมมาใช้เพื่อให้ประชาชนร่วมกันกำหนดเกณฑ์และวิเคราะห์ผลลัพธ์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น แบบสำรวจออนไลน์ หรือแอปพลิเคชันติดตามโครงการ เพื่อให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลได้สะดวกขึ้น

4. สร้างภูมิคุ้มกันโดยใช้ผลการประเมินเป็นแนวทางปรับปรุงพัฒนา นำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงโครงการ หรือออกแบบกิจกรรมใหม่ที่เหมาะสมกับชุมชนมากขึ้น เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการแก้ไขหรือปรับเปลี่ยนแนวทางของโครงการที่ไม่ประสบความสำเร็จ พัฒนาแผนป้องกันความเสี่ยง โดยใช้ข้อมูลจากการประเมินผลเพื่อเตรียมรับมือกับปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

5. ใช้หลักคุณธรรมและความโปร่งใสในการเปิดเผยผลการประเมิน จัดทำรายงานผลการประเมินที่ประชาชนสามารถเข้าถึงและเข้าใจได้ง่าย เช่น สรุปข้อมูลในรูปแบบอินโฟกราฟิก หรือแผ่นพับ เปิดเวทีสาธารณะให้ประชาชนสามารถสอบถาม หรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการประเมินสนับสนุนให้เกิดการตรวจสอบข้ามระหว่างชุมชน หรือใช้ที่ปรึกษาภายนอกที่เป็นกลางในการช่วยประเมินผลเพื่อให้เกิดความโปร่งใส

“...เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอน โดยเชิญเป็นคณะกรรมการประเมินผลเพื่อให้เกิดการตรวจสอบจากภายในชุมชนเอง ควรยังใช้เวทีประชาคมให้ทุกคนได้สะท้อนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ อีกทั้งสนับสนุนการมี “อาสาสมัครประเมินชุมชน” ที่ช่วยเก็บข้อมูลจากกลุ่มต่าง ๆ ทำให้การประเมินครอบคลุมและรอบด้านยิ่งขึ้น...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 2, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

“...ควรมีการเก็บข้อมูลที่เป็นรูปธรรม เช่น สถิติรายได้ของครัวเรือน หรือความพึงพอใจของประชาชนให้ประชาชนช่วยกำหนดเกณฑ์และวิเคราะห์ผล และนำเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น แบบสำรวจออนไลน์หรือแอปพลิเคชันติดตามโครงการ เพื่อให้ทุกคนสามารถให้ข้อมูลได้ง่ายและรวดเร็วยิ่งขึ้น...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 1, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

“...ควรเปิดให้ประชาชนร่วมกันตัดสินใจว่าจะปรับเปลี่ยนแนวทางการประเมินอย่างไร ควรพัฒนาแผนป้องกันความเสี่ยง เพื่อเตรียมรับมือกับปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 4, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

“...ควรจัดทำรายงานผลการประเมินที่เข้าใจง่าย เช่น อินโฟกราฟิก หรือแผ่นพับ พร้อมเปิดเวทีสาธารณะให้ประชาชนสอบถามหรือแสดงความคิดเห็น...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 7, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

“...มีการวางแผนรับมือกับปัญหาที่อาจเกิดขึ้น เช่น ผลกระทบต่ออาชีพดั้งเดิม หรือการใช้ทรัพยากรอย่างไม่ยั่งยืน โดยเปิดโอกาสให้กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อลดความขัดแย้งและสร้างความร่วมมือ...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 5, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

“...สนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการดำเนินงานของหน่วยงานรัฐ และเอกชน รวมถึงปลูกฝังคุณธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ รับผิดชอบ และการเคารพความคิดเห็นของผู้อื่นในกระบวนการตัดสินใจ...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 7, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

“...ผู้นำชุมชนควรเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านจริยธรรมและการบริหารงาน นอกจากนี้ยังต้องส่งเสริมให้เกิดกลุ่มอาสาสมัคร องค์กรท้องถิ่น หรือเครือข่ายประชาชนที่สามารถร่วมเสนอความคิดเห็น และตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการพัฒนาได้...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 8, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

“...ส่งเสริมการใช้เครื่องมือดิจิทัล เช่น แอปพลิเคชัน หรือแพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นและติดตามความคืบหน้าของโครงการได้สะดวกขึ้น...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 9, สัมภาษณ์ วันที่ 10 ธันวาคม 2567)

บทที่ 5
สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม และศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้วิจัยใช้ การคัดเลือกแบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้อง จำนวน 20 คน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการชุมชน ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล นักพัฒนาชุมชน ผู้อำนวยการโรงเรียน หรือผู้แทน เจ้าอาวาส/พระสังฆาธิการ และปราชญ์ชาวบ้าน ผู้วิจัย ได้ทำการสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ตามลำดับต่อไปนี้

1. สรุป
2. อภิปรายผล
3. ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ได้ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

1. สภาพการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

1.1 การระดมความคิดเห็น ชุมชนสัมมาอาชีพในอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีการรวมตัวกันของสมาชิกในชุมชนเพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมของคนในชุมชน โดยอาศัยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางหลักในการดำเนินชีวิต สมาชิกทุกคน มีโอกาสเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการดำรงชีวิตที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของตนเองและช่วยกันพิจารณาว่าแนวทางใดสามารถนำมาปรับใช้ได้จริง เพื่อให้คนในชุมชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและสร้างจิตสำนึกให้เห็นความสำคัญของการใช้ชีวิตตามหลักคุณธรรม ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในการดำเนินชีวิต

1.2 การพิจารณาและคัดเลือกกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรม ชุมชนมีการประชุมเพื่อร่วมกันตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมที่เหมาะสมในการพัฒนาคุณธรรม โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการดำเนินการและประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับ สมาชิกทุกคนสามารถเสนอแนวคิดหรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้น เช่น การจัดโครงการฝึกอบรมการทำเกษตรอินทรีย์ที่ยั่งยืน การสร้างเครือข่าย

การออมทรัพย์เพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชน หรือการส่งเสริมการทำงานร่วมกันโดยใช้หลักความซื่อสัตย์และความโปร่งใส ในขั้นตอนนี้สมาชิกในชุมชนจะมีบทบาทสำคัญในการพิจารณาความเหมาะสมของกิจกรรมและเลือกกิจกรรมที่สามารถส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมในระยะยาว

1.3 การกำหนดกฎระเบียบและข้อบังคับร่วมกัน ชุมชนสัมมาอาชีพจะร่วมกันกำหนดกฎระเบียบและข้อบังคับในการอยู่ร่วมกัน สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับข้อกำหนดที่ควรมีเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและช่วยให้ชุมชนดำเนินไปอย่างราบรื่น ตัวอย่างเช่น การออกระเบียบเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การตั้งกฎเกี่ยวกับการช่วยเหลือสมาชิกที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจ หรือการออกมาตรการป้องกันไม่ให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบกันภายในชุมชนทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันและช่วยส่งเสริมให้ทุกคนปฏิบัติตามกฎโดยสมัครใจ

1.4 การตัดสินใจร่วมกันในการจัดสรรทรัพยากรของชุมชน ชุมชนสัมมาอาชีพจะมีการประชุมหารือและตัดสินใจร่วมกันเกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากร เช่น การบริหารจัดการน้ำเพื่อให้เพียงพอต่อการทำเกษตรของสมาชิกทุกคน การกำหนดแนวทางการใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม หรือการกำหนดวิธีการแบ่งปันผลผลิตในรูปแบบของการแลกเปลี่ยนสินค้าหรือบริการในชุมชนเองเป็นการลงความขัดแย้งภายในชุมชน และยังช่วยให้สมาชิกทุกคนเห็นคุณค่าและมีความรับผิดชอบต่อทรัพยากรของตนเองมากขึ้น

2. สภาพการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ

2.1 การดำเนินกิจกรรมด้านเศรษฐกิจพอเพียงร่วมกัน ชุมชนสัมมาอาชีพในอำเภอกันทรวิชัยได้รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มอาชีพที่ยึดหลักความพอเพียง เช่น กลุ่มเกษตรอินทรีย์ กลุ่มจักสาน หรือกลุ่มเลี้ยงสัตว์แบบพึ่งพาตนเอง โดยสมาชิกจะช่วยกันทำงาน สนับสนุนกัน และแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ที่จำเป็นในการประกอบอาชีพ นอกจากนี้ยังมีการนำผลผลิตที่ได้มาแลกเปลี่ยนหรือจำหน่ายภายในชุมชนก่อน เพื่อสร้างเศรษฐกิจหมุนเวียน ลดต้นทุน และสร้างความมั่นคงให้แก่ครัวเรือนของสมาชิก การปฏิบัติเช่นนี้เป็นการส่งเสริมให้คนในชุมชนมีวินัยทางการเงินและดำรงชีวิตตามหลักความพอเพียง

2.2 การเข้าร่วมโครงการและกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม ชุมชนสัมมาอาชีพมีการจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรม เช่น โครงการ “แบ่งปันน้ำใจ” ซึ่งเป็นกิจกรรมช่วยเหลือสมาชิกในชุมชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ การร่วมแรงร่วมใจซ่อมแซมบ้านให้แก่ผู้ยากไร้ หรือการจัดกิจกรรมจิตอาสาเพื่อพัฒนาวัด โรงเรียน และพื้นที่สาธารณะของชุมชน การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการปฏิบัติกิจกรรมเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกด้านความเสียสละ ความเมตตา และความสามัคคี ทำให้ชุมชนเป็นสังคมที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

2.3 การใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าและมีความรับผิดชอบ ชุมชนสัมมาอาชีพให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า เช่น การใช้น้ำ การนำขยะมาคัดแยกและนำกลับมาใช้ใหม่ หรือการใช้วัสดุจากธรรมชาติแทนการใช้พลาสติกที่ก่อให้เกิดมลพิษ นอกจากนี้สมาชิกในชุมชนยังรวมตัวกันดำเนินโครงการอนุรักษ์ทรัพยากร เช่น การปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ การขุดลอกคูคลองเพื่อให้มีน้ำเพียงพอต่อการเกษตร และการดูแลพื้นที่สาธารณะให้สะอาดและน่าอยู่ การที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการดูแลสิ่งแวดล้อมของชุมชนทำให้เกิดจิตสำนึกด้านความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

2.4 การฝึกอบรมและถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชน สมาชิกในชุมชนที่มีทักษะและความรู้เฉพาะด้าน เช่น การทำเกษตรอินทรีย์ การจักสาน หรือการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรจะมีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่คนรุ่นใหม่ผ่านการฝึกอบรมและการทำกิจกรรมเชิงปฏิบัติ นอกจากนี้ยังมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการประกอบอาชีพ เช่น การใช้สมุนไพรท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพหรือการผลิตปุ๋ยอินทรีย์จากเศษวัสดุเหลือใช้ การที่สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้ช่วยให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

3. สภาพการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์

3.1 การสร้างโอกาสทางอาชีพและรายได้ให้แก่สมาชิก ชุมชนสัมมาอาชีพส่งเสริมการสร้างอาชีพที่ยั่งยืนให้แก่สมาชิก โดยมีการจัดอบรมเพื่อพัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ เช่น การทำเกษตรพอเพียง การแปรรูปอาหาร และงานหัตถกรรม สมาชิกสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประกอบอาชีพหรือพัฒนาอาชีพเดิมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และชุมชนยังสนับสนุนให้มีการสร้างตลาดชุมชนหรือช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าที่เป็นธรรม เช่น การขายสินค้าผ่านสหกรณ์ การจำหน่ายผ่านโครงการ OTOP หรือการจัดตั้งตลาดนัดชุมชนเพื่อให้สมาชิกสามารถนำสินค้ามาจำหน่ายได้โดยไม่มีการเอารัดเอาเปรียบ

3.2 การเข้าถึงทรัพยากรและสวัสดิการของชุมชน การพัฒนาคุณธรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนสัมมาอาชีพให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างเป็นธรรมสมาชิกในชุมชนมีสิทธิ์เข้าถึงทรัพยากรของชุมชน เช่น แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร พื้นที่ทำกิน และกองทุนหมุนเวียน และยังมีระบบสวัสดิการที่ช่วยเหลือสมาชิกที่เดือดร้อน เช่น กองทุนฉุกเฉินสำหรับผู้ป่วย กองทุนเพื่อการศึกษาของเยาวชน และโครงการช่วยเหลือครอบครัวที่ประสบภัยพิบัติ การจัดสรรผลประโยชน์ในลักษณะนี้ช่วยให้เกิดความมั่นคงในชีวิตและลดความเหลื่อมล้ำภายในชุมชน

3.3 การกระจายองค์ความรู้และนวัตกรรมเพื่อประโยชน์ร่วมกันชุมชนสัมมาอาชีพไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการสร้างรายได้เท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับการแบ่งปันความรู้และนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิก เช่น การถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรอินทรีย์ การทำปุ๋ยชีวภาพ หรือเทคนิคการตลาดออนไลน์เพื่อเพิ่มยอดขายสินค้า สมาชิกที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ จะได้รับการสนับสนุนให้เป็นวิทยากรหรือพี่เลี้ยงเพื่อให้คำแนะนำแก่สมาชิกคนอื่น ๆ ซึ่งช่วยเสริมสร้างคุณธรรมด้านการให้ การแบ่งปัน และการพัฒนาร่วมกัน

3.4 การแบ่งปันผลกำไรจากกิจกรรมเศรษฐกิจของชุมชน ชุมชนสัมมาอาชีพมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดจากความร่วมมือของสมาชิก เช่น การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ การทำเกษตรอินทรีย์ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรและการทำหัตถกรรม โดยเมื่อกิจกรรมเหล่านี้สร้างผลกำไร รายได้ที่เกิดขึ้นจะถูกนำมาแบ่งปันให้แก่สมาชิกในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เงินปันผล กองทุนช่วยเหลือสมาชิก เป็นต้น ช่วยให้เกิดความโปร่งใส ลดความเหลื่อมล้ำ และเสริมสร้างคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์และความมีน้ำใจในการอยู่ร่วมกัน

4. สภาพการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

4.1 การมีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์และวิธีการประเมิน ชุมชนสัมมาอาชีพมีการร่วมกันกำหนดเกณฑ์การประเมินผลของกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับบริบทของชุมชน เช่น การประเมินผลความสำเร็จของกลุ่มอาชีพในด้านการสร้างรายได้ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และความเป็นอยู่ที่ดีของสมาชิก และยังมีการพิจารณาถึงผลกระทบด้านคุณธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ ความมีน้ำใจ และความเสียสละในหมู่สมาชิก การที่สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์ประเมินทำให้ทุกคนเข้าใจและยอมรับผลการประเมินได้มากขึ้น

4.2 การประเมินผลโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ชุมชนมีการจัดเวทีประชุมหรือสัมมนาเพื่อให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลลัพธ์ของโครงการที่ดำเนินไป เช่น ผลของการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ การดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ หรือโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยสมาชิกสามารถเสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับข้อดี ข้อเสีย และแนวทางการปรับปรุงให้ดีขึ้น

4.3 การใช้ผลการประเมินเป็นแนวทางพัฒนากิจกรรมของชุมชน เมื่อได้ผลการประเมินแล้ว ชุมชนจะนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงโครงการหรือกิจกรรมให้ดีขึ้น เช่น หากพบว่ากลุ่มอาชีพบางกลุ่มมีปัญหาเรื่องการตลาด ก็อาจมีการพัฒนาแนวทางการตลาดใหม่ หรือหากพบว่าการส่งเสริมคุณธรรมยังไม่เข้มแข็งเพียงพอ ก็อาจมีการจัดกิจกรรมอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกให้กับสมาชิก การที่ชุมชนใช้ผลการประเมินเป็นแนวทางพัฒนาทำให้เกิดการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องและทำให้การพัฒนาคุณธรรมเป็นไปอย่างยั่งยืน

4.4 การติดตามผลและตรวจสอบความโปร่งใสของโครงการ ชุมชนสัมมาอาชีพมีระบบติดตามผลการดำเนินงานของโครงการต่าง ๆ เช่น การจัดให้มีคณะกรรมการตรวจสอบผลลัพธ์ของกลุ่มอาชีพหรือการเปิดเผยข้อมูลทางการเงินของกลุ่มออมทรัพย์ต่อสมาชิก เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและสร้างความไว้วางใจ การตรวจสอบดังกล่าวยังช่วยลดปัญหาความขัดแย้งและทำให้สมาชิกมั่นใจว่าการดำเนินงานเป็นไปอย่างซื่อสัตย์และเป็นธรรม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

สรุปแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประกอบด้วย

1.1 ควรส่งเสริมการตัดสินใจบนหลักความพอประมาณ เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการพัฒนาอย่างสมดุลและไม่เกินศักยภาพของทรัพยากรที่มีอยู่ให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการพัฒนาที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตและเศรษฐกิจในท้องถิ่นใช้หลักการประชาคมเพื่อพิจารณาความคุ้มค่าและความเป็นไปได้ของโครงการต่าง ๆ

1.2 มีแนวทางการตัดสินใจที่มีเหตุผลและอิงข้อมูลจริง จัดเวทีประชุมที่เปิดโอกาสให้คนทุกกลุ่มในชุมชนสามารถเสนอความคิดเห็นได้อย่างเท่าเทียม นำข้อมูลทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมมาประกอบการตัดสินใจ เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพใช้แนวทางการตัดสินใจที่มีความโปร่งใส โดยอิงหลักฐานเชิงประจักษ์มากกว่าความคิดเห็นส่วนบุคคล

1.3 เสริมสร้างภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบจากการตัดสินใจ ให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับผลกระทบของการตัดสินใจในระยะยาว ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมวางแผนรับมือกับปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการพัฒนาชุมชน เช่น ผลกระทบต่อกลุ่มอาชีพดั้งเดิม หรือการใช้ทรัพยากรอย่างไม่ยั่งยืน สนับสนุนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียเพื่อลดความขัดแย้งและสร้างความร่วมมือ

1.4 ใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ ส่งเสริมการบริหารที่มีธรรมาภิบาล โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการดำเนินงานของหน่วยงานรัฐและเอกชน ปลูกฝังคุณธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ รับผิดชอบ และเคารพความคิดเห็นของผู้อื่นในกระบวนการตัดสินใจ สนับสนุนบทบาทของผู้นำชุมชนที่มีจริยธรรมและเป็นตัวอย่างที่ดีในการบริหารงาน

1.5 สนับสนุนการมีส่วนร่วมผ่านกลไกของชุมชน จัดตั้งหรือพัฒนากลุ่มอาสาสมัครชุมชน องค์กรท้องถิ่น หรือเครือข่ายประชาชนให้มีบทบาทในการเสนอความคิดเห็นและร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการพัฒนา ใช้เวทีสาธารณะ เช่น การประชุมหมู่บ้าน หรือสภาผู้นำชุมชน เป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสร้างฉันทามติร่วมกัน ส่งเสริมการใช้เครื่องมือดิจิทัล เช่น แอปพลิเคชันหรือแพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นและติดตามความคืบหน้าของโครงการพัฒนาได้สะดวกขึ้น

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ

สรุปแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติประกอบด้วย

2.1 ส่งเสริมการปฏิบัติที่พอประมาณและเหมาะสมกับบริบทชุมชน สนับสนุนให้ประชาชนใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างมีเหตุผลและเกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การใช้ที่ดินเพื่อเกษตรกรรมแบบผสมผสานแทนการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นไปได้จริงและไม่เป็นภาระเกินไปต่อสมาชิกในชุมชน เช่น โครงการเกษตรอินทรีย์หรือธนาคารขยะรีไซเคิล สนับสนุนให้ประชาชนพึ่งพาตนเองมากขึ้น เช่น การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง การเพาะเห็ด หรือการเลี้ยงปลาเพื่อเป็นแหล่งอาหาร ในครัวเรือน

2.2 สร้างระบบสนับสนุนการปฏิบัติที่มีเหตุผลและยั่งยืน จัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การทำบัญชีครัวเรือน การจัดการน้ำและที่ดิน หรือการสร้างอาชีพเสริมจากทรัพยากรท้องถิ่น พัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชนหรือแหล่งถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อให้ประชาชนสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เหมาะสม เช่น การใช้พลังงานแสงอาทิตย์ในครัวเรือน หรือการนำของเสียกลับมาใช้ใหม่

2.3 สนับสนุนการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชนผ่านการลงมือปฏิบัติส่งเสริมการรวมกลุ่มของประชาชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน หรือกลุ่มเกษตรอินทรีย์ เพื่อสร้างความเข้มแข็งและลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ สนับสนุนให้ชุมชนมีแผนสำรองและแนวทางป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น

เช่น การเตรียมความพร้อมรับภัยพิบัติ หรือการสร้างแหล่งอาหารสำรองในยามวิกฤติสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน เพื่อให้สามารถปรับตัวได้ตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง

2.4 ใช้คุณธรรมและความร่วมมือเป็นแนวทางหลักในการปฏิบัติ ปลูกฝังคุณธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ ความสามัคคี และความมีจิตสาธารณะ เพื่อให้ประชาชนร่วมมือกันปฏิบัติตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง สนับสนุนให้เกิดการแบ่งปันในชุมชน เช่น การแลกเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ การแบ่งปันแรงงานในการเก็บเกี่ยว หรือการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในชุมชน ใช้กระบวนการประชาธิปไตยในการทำงาน เช่น การเลือกตั้งตัวแทนชุมชนที่มีจริยธรรมเพื่อเป็นผู้นำในการขับเคลื่อนการปฏิบัติ

2.5 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมผ่านกิจกรรมชุมชนอย่างต่อเนื่อง จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนทุกช่วงวัย เช่น กิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสำหรับเด็กและเยาวชน โครงการส่งเสริมอาชีพสำหรับวัยแรงงาน และกิจกรรมดูแลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ ใช้แนวทาง “ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” โดยให้ผู้นำชุมชนหรือกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เริ่มต้นปฏิบัติและชักชวนให้ประชาชนเข้าร่วม สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เช่น สถาบันการศึกษา องค์กรพัฒนาเอกชน และภาคเอกชน เพื่อสนับสนุนทรัพยากรและองค์ความรู้

3. ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์

สรุปแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ประกอบด้วย

3.1 การกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและทั่วถึง จัดระบบแบ่งปันผลประโยชน์ในชุมชนอย่างโปร่งใส เช่น การกำหนดสัดส่วนรายได้ของวิสาหกิจชุมชนให้เกิดประโยชน์ต่อสมาชิกทุกคน ให้ความสำคัญกับกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้มีรายได้น้อย โดยจัดสรรงบประมาณหรือทรัพยากรสนับสนุนให้เข้าถึงโอกาสทางเศรษฐกิจ กำหนดแนวทางร่วมกันในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การจัดสรรที่ดินทำกินหรือแหล่งน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่คนในชุมชน หรือการเลี้ยงปลาเพื่อเป็นแหล่งอาหารในครัวเรือน

3.2 ส่งเสริมการสร้างผลประโยชน์ร่วมกันผ่านกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพและวิสาหกิจชุมชนให้มีการแบ่งปันผลกำไรอย่างเป็นธรรม เช่น การแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งไปพัฒนาสาธารณูปโภคในชุมชน ส่งเสริมระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน โดยให้ประชาชนได้รับผลประโยชน์จากการนำทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่ เช่น ธนาคารขยะ หรือกองทุนหมุนเวียน สนับสนุนการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการภายในชุมชนเพื่อลดต้นทุนและกระจายผลประโยชน์อย่างทั่วถึง

3.3 สร้างกลไกตรวจสอบและติดตามผลประโยชน์ที่เป็นธรรม ตั้งคณะกรรมการชุมชนเพื่อดูแลการจัดสรรผลประโยชน์จากโครงการพัฒนา ให้เกิดความเป็นธรรมและโปร่งใส ใช้ระบบบัญชีชุมชนที่เปิดเผยต่อสาธารณะ เพื่อให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการใช้ทรัพยากรและผลกำไรที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมต่าง ๆ จัดเวทีประชาคมเพื่อให้ประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณและผลประโยชน์ที่ได้รับจากภาครัฐหรือองค์กรพัฒนาเอกชน

3.4 สนับสนุนการพัฒนาสาธารณูปโภคและสวัสดิการชุมชนจากผลกำไรของกิจกรรมทางเศรษฐกิจนำผลกำไรบางส่วนจากโครงการพัฒนามาใช้เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน เช่น การพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชน หรือกองทุนช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส สนับสนุนให้เกิด “กองทุนพอเพียง”

ที่ช่วยส่งเสริมการศึกษา การดูแลสุขภาพ และการพัฒนาทักษะอาชีพของคนในชุมชน นำผลประโยชน์จากการจัดการทรัพยากรชุมชน เช่น ป่าไม้ แหล่งน้ำ และที่ดินไปใช้ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในระยะยาว

3.5 ส่งเสริมวัฒนธรรมการแบ่งปันและความรับผิดชอบร่วมกัน ปลูกฝังจิตสำนึกเรื่อง “ผลประโยชน์ร่วม” โดยให้ประชาชนมีบทบาทในการช่วยเหลือกัน แทนการมุ่งหวังผลประโยชน์ส่วนตัวเพียงอย่างเดียว สนับสนุนโครงการ “คืนกำไรสู่ชุมชน” เช่น การให้ผู้ประกอบการท้องถิ่น หรือภาคธุรกิจมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน เพื่อให้การกระจายผลประโยชน์เกิดขึ้นอย่างทั่วถึงและยั่งยืน

4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

สรุปแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ประกอบด้วย

4.1 ใช้หลักความพอประมาณในการกำหนดแนวทางการประเมินผล เลือกเกณฑ์การประเมินที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน ไม่ซับซ้อนจนเกินไป และสามารถนำไปใช้ได้จริง กำหนดตัวชี้วัดที่ไม่สร้างภาระให้กับประชาชน แต่สะท้อนถึงผลลัพธ์ของโครงการพัฒนา เช่น การเพิ่มรายได้ของครัวเรือน หรือการลดปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ใช้แนวทางประเมินผลที่คุ้มค่ากับทรัพยากรที่มีอยู่ เช่น การใช้เวทีประชาคม การสัมภาษณ์ หรือแบบสอบถามที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่าย

4.2 เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการประเมิน เชิญประชาชนเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการประเมินผล เพื่อให้เกิดการตรวจสอบโดยชุมชนเอง ใช้เวทีประชาคมในการสะท้อนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของประชาชนเกี่ยวกับผลลัพธ์ของโครงการ สนับสนุนให้เกิด “อาสาสมัครประเมินชุมชน” ที่ช่วยรวบรวมข้อมูลและข้อเสนอแนะจากกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่

4.3 ใช้ข้อมูลจริงและเหตุผลที่เป็นระบบในการประเมินผล จัดเก็บข้อมูลที่เป็นรูปธรรม เช่น สถิติรายได้ของครัวเรือน การเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิต หรือความพึงพอใจของประชาชนต่อโครงการ นำแนวทางการประเมินแบบมีส่วนร่วมมาใช้ เพื่อให้ประชาชนร่วมกันกำหนดเกณฑ์และวิเคราะห์ผลลัพธ์ ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น แบบสำรวจออนไลน์ หรือแอปพลิเคชันติดตามโครงการ เพื่อให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลได้สะดวกขึ้น

4.4 สร้างภูมิคุ้มกันโดยใช้ผลการประเมินเป็นแนวทางปรับปรุงพัฒนา นำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงโครงการ หรือออกแบบกิจกรรมใหม่ที่เหมาะสมกับชุมชนมากขึ้น เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการแก้ไขหรือปรับเปลี่ยนแนวทางของโครงการที่ไม่ประสบความสำเร็จ พัฒนาแผนป้องกันความเสี่ยง โดยใช้ข้อมูลจากการประเมินผลเพื่อเตรียมรับมือกับปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

4.5 ใช้หลักคุณธรรมและความโปร่งใสในการเปิดเผยผลการประเมิน จัดทำรายงานผลการประเมินที่ประชาชนสามารถเข้าถึงและเข้าใจได้ง่าย เช่น สรุปข้อมูลในรูปแบบอินโฟกราฟิกหรือแผ่นพับ เปิดเวทีสาธารณะให้ประชาชนสามารถสอบถามหรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการประเมินสนับสนุนให้เกิดการตรวจสอบข้ามระหว่างชุมชน หรือใช้ที่ปรึกษาภายนอกที่เป็นกลางในการช่วยประเมินผล เพื่อให้เกิดความโปร่งใส

5.2 อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้อภิปรายผลดังต่อไปนี้

5.2.1 แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

5.2.1.1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ส่งเสริมการตัดสินใจบนหลักความพอประมาณ เปิดโอกาสให้ชุมชนกำหนดแนวทางการพัฒนาอย่างสมดุลและเหมาะสมกับทรัพยากรที่มี ใช้ข้อมูลจริงและเหตุผลในการตัดสินใจ จัดเวทีประชุมที่เปิดกว้าง นำข้อมูลทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมมาใช้ประกอบการพิจารณา เสริมสร้างภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบให้ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบในระยะยาวและวางแผนรับมือกับปัญหาที่อาจเกิดขึ้น ใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐาน ส่งเสริมธรรมาภิบาล ตรวจสอบการดำเนินงานของหน่วยงานรัฐและเอกชน สนับสนุนกลไกชุมชน จัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครและใช้เครื่องมือดิจิทัลในการแสดงความคิดเห็นและติดตามโครงการ

5.2.1.2 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ส่งเสริมการปฏิบัติที่พอประมาณและเหมาะสม ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น เกษตรผสมผสาน และพึ่งพาตนเอง สร้างระบบสนับสนุนที่ยั่งยืน จัดอบรม พัฒนาศูนย์เรียนรู้ และส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เสริมสร้างภูมิคุ้มกันผ่านการปฏิบัติ ส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน ใช้คุณธรรมและความร่วมมือเป็นแนวทางหลัก ปลูกฝังความซื่อสัตย์ ความสามัคคี และการมีจิตสาธารณะ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง จัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับทุกช่วงวัยและสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภายนอก

5.2.1.3 การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ การกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม จัดระบบแบ่งปันผลประโยชน์และให้ความสำคัญกับกลุ่มเปราะบาง ส่งเสริมผลประโยชน์ร่วมกันผ่านกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สนับสนุนกลุ่มอาชีพและวิสาหกิจชุมชนให้แบ่งปันผลกำไรอย่างเป็นธรรม สร้างกลไกตรวจสอบและติดตามผลประโยชน์ ตั้งคณะกรรมการชุมชนและใช้บัญชีชุมชนที่โปร่งใส พัฒนาสาธารณูปโภคและสวัสดิการจากผลกำไร ใช้ผลกำไรพัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างกองทุนเพื่อการศึกษาและสุขภาพ ส่งเสริมวัฒนธรรมการแบ่งปัน ปลูกฝังจิตสำนึกผลประโยชน์ร่วมและสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

5.2.1.4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ใช้หลักความพอประมาณในการประเมิน เลือกเกณฑ์ที่เหมาะสมกับบริบทชุมชนและสะท้อนผลลัพธ์ที่แท้จริง เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน แต่งตั้งคณะกรรมการจากประชาชนและใช้เวทีประชาคมในการสะท้อนความคิดเห็น ใช้ข้อมูลจริงและเหตุผลเป็นระบบ จัดเก็บข้อมูลที่เป็นรูปธรรมและใช้แนวทางการประเมินแบบมีส่วนร่วม สร้างภูมิคุ้มกันโดยใช้ผลการประเมินเป็นแนวทางพัฒนา ปรับปรุงโครงการตามผลการประเมินและวางแผนป้องกันความเสี่ยง ใช้หลักคุณธรรมและความโปร่งใสในการเปิดเผยผลการประเมิน จัดทำรายงานที่เข้าถึงง่ายและเปิดโอกาสให้ประชาชนตรวจสอบ

สอดคล้องกับงานวิจัยของ ผ่องศรี พัฒนมณี (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนาการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนบ้านไม้ฝาด อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง ผลการวิจัย พบว่า แนวทางการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ประชาชนบ้านไม้ฝาด ควรส่งเสริมการปลูกพืชผักสวนครัวรั้วกินได้ทุกครัวเรือน อบรมให้ความรู้ในด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือน การส่งเสริมการทำผลิตภัณฑ์ใช้ในครัวเรือน และสนับสนุนให้ประชาชนจัดตั้งกลุ่มอาชีพ ผลการทดลองแนวทางส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 7.76 สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระหมี ถิรจิตฺโต (สีทน) (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบบ้านหนองเอาะ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี ควรเน้นพัฒนาคนในพื้นที่ให้มากขึ้น เพื่อให้คนในชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกันในการพัฒนาชุมชน โดยต้องคำนึงถึงบริบทพื้นที่ของชุมชนในการจัดทำระบบการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ในชุมชนทุกระดับอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทุกคนมีความรู้ มีความเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าของการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน ในการดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้คุณธรรมนำความรู้ ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ซึ่งจะทำให้ชุมชนกายเป็นชุมชนที่อยู่ เย็น เป็นสุข อย่างแท้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทรา ทองทิพย์ (2561) งานวิจัยนี้ เน้นการพัฒนาชุมชนโดยใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจ และการส่งเสริมคุณธรรม เช่น ความซื่อสัตย์และความรับผิดชอบในการดำเนินงานชุมชน โดยพบว่าการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจช่วยเสริมสร้างความมั่นคงและความโปร่งใสในการพัฒนาชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกัญญา คำอ่อน (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยพบว่าการพัฒนาคุณธรรม เช่น การแบ่งปันและความร่วมมือกันในชุมชนช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนในการพัฒนาท้องถิ่น สอดคล้องกับผลการวิจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ นฤมล จารุจินดา (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการพัฒนาชุมชนและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการปฏิบัติการ เช่น การฝึกอบรมทักษะอาชีพและการสนับสนุนการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม โดยพบว่าการใช้กลไกชุมชน เช่น ศูนย์เรียนรู้ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ช่วยสร้างผลประโยชน์ร่วมกันสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรรณพร ธรรมานันท์ (2565) ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการพัฒนาคุณธรรมในชุมชน และสามารถเสริมสร้างความโปร่งใสในการบริหารจัดการ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลและการตรวจสอบกิจกรรมชุมชนจะทำให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉัตรภา อภิชัย (2562) งานวิจัยนี้ เน้นที่การพัฒนาคุณธรรมในชุมชนผ่านการสร้างระบบออมทรัพย์และการสนับสนุนกลุ่มเกษตรกรที่ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และการสนับสนุนกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน เช่น การสนับสนุนกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชนเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางการเงิน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Carter and Evans (2017) บทบาทของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาอย่างยั่งยืน บทเรียนจากกรณีศึกษาในระดับโลก พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการตัดสินใจและการปฏิบัติในระดับชุมชนสามารถส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ การตัดสินใจอย่างโปร่งใสและการใช้เหตุผลที่เป็นระบบในกระบวนการพัฒนาชุมชนช่วยให้การพัฒนามีความสมดุล และไม่เกิดความเสียหายทางสังคมและสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Smith and Nelson (2018) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การตัดสินใจเชิงมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท ผลกระทบของการมีส่วนร่วมในท้องถิ่น พบว่า ผลกระทบของการมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่น ผลการวิจัย

ที่เกี่ยวข้องยืนยันว่าการเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการต่าง ๆ ช่วยส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน และเสริมสร้างความร่วมมือที่เป็นประโยชน์ต่อทั้งชุมชนและโครงการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kumar and Mehta (2019) ศึกษาการเพิ่มความสามารถในการฟื้นตัวของชุมชนผ่านแนวทางปฏิบัติด้านการเกษตรที่ยั่งยืน นโยบายด้านสิ่งแวดล้อมและชุมชน การใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมในการเกษตรกรรมแบบผสมผสานเป็นหัวข้อหลักในงานวิจัยนี้ ซึ่งเป็นแนวทางที่ชุมชนสามารถใช้เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและความยั่งยืนทางเศรษฐกิจในชุมชน การศึกษาเช่นนี้สะท้อนถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการปฏิบัติและการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ซึ่งตรงกับผลการวิจัยที่กล่าวถึงการสนับสนุนการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเกษตรที่ยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Brown and Lee (2020) ทุนทางสังคมและความร่วมมือของชุมชน การส่งเสริมการดำรงชีวิตที่ยั่งยืน สำรวจบทบาทของทุนสังคม (Social Capital) และความร่วมมือในชุมชนในการสร้างการดำรงชีวิตที่ยั่งยืน ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับผลการวิจัยที่แสดงถึงความสำคัญของการสร้างระบบสนับสนุนในชุมชน เช่น ศูนย์เรียนรู้และการอบรมทักษะอาชีพ การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันในชุมชน และการส่งเสริมกิจกรรมร่วมมือกันในชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Williams and Zhang (2021) กลไกการแบ่งปันผลประโยชน์ที่โปร่งใสในโครงการพัฒนาชุมชน กรณีศึกษาจากเอเชีย ผลการวิจัย พบว่า การกระจายผลประโยชน์ในชุมชนอย่างเป็นธรรม โปร่งใส และทั่วถึง การใช้กลไกตรวจสอบ เช่น คณะกรรมการชุมชนและการเปิดเผยบัญชีเพื่อความโปร่งใส เป็นส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการพัฒนาชุมชน

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

จากการวิจัย การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้อภิปรายผลดังต่อไปนี้ มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.3.1.1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ส่งเสริมการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม ควรมีการจัดตั้งเวทีประชาคมหรือการประชุมเพื่อให้ชุมชนได้ร่วมกันกำหนดแนวทางการพัฒนาในท้องถิ่นอย่างโปร่งใสและเป็นธรรม การเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจจะช่วยให้เกิดความสมดุลในการพัฒนา การใช้ข้อมูลที่โปร่งใส การใช้ข้อมูลที่เป็นระบบและเชื่อถือได้ในการตัดสินใจจะช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและลดข้อขัดแย้งในชุมชน เสริมสร้างคุณธรรมในการตัดสินใจ ควรใช้หลักคุณธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ในกระบวนการตัดสินใจเพื่อให้การพัฒนาชุมชนมีความยั่งยืน

5.3.1.2 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ สนับสนุนการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ควรส่งเสริมการใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การใช้เกษตรกรรมแบบผสมผสานเพื่อสร้างรายได้และความมั่นคงให้แก่ชุมชน สร้างระบบสนับสนุนทักษะอาชีพ การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชนและการอบรมทักษะอาชีพจะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน และเป็นช่องทางในการพัฒนาอาชีพ เสริมสร้างความร่วมมือในชุมชน ควรส่งเสริมการร่วมมือกันในชุมชนเพื่อแบ่งปันทรัพยากรและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยสามารถสร้างกิจกรรมที่เน้นการทำงานร่วมกันในด้านต่าง ๆ

5.3.1.3 การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ กระจายผลประโยชน์อย่างโปร่งใส ควรกำหนดกลไกในการกระจายผลประโยชน์จากโครงการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นธรรม เพื่อให้ทุกภาคส่วนในชุมชนได้รับประโยชน์ ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน การสนับสนุนและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน หรือกิจการที่ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นสามารถสร้างผลประโยชน์ร่วมกันแก่สมาชิกในชุมชนและช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น ตรวจสอบและโปร่งใสในการใช้ทรัพยากร การใช้กลไกการตรวจสอบที่โปร่งใส เช่น การเปิดเผยบัญชีและการรายงานผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอจะช่วยให้ชุมชนมีความเชื่อมั่นในกระบวนการพัฒนา

5.3.1.4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล กำหนดเกณฑ์การประเมินที่เหมาะสม ควรกำหนดเกณฑ์การประเมินผลที่สะท้อนถึงบริบทและลักษณะของชุมชน โดยต้องคำนึงถึงความแตกต่างทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการประเมิน การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการประเมินจะช่วยให้ได้ผลการประเมินที่สะท้อนถึงความต้องการและข้อเสนอแนะจากชุมชน ใช้ข้อมูลจริงและเหตุผลที่เป็นระบบในการประเมิน การประเมินผลควรใช้ข้อมูลที่เป็นจริงและเชื่อถือได้ พร้อมทั้งการวิเคราะห์ที่เป็นระบบเพื่อให้การประเมินมีความถูกต้องและสามารถนำไปใช้ในการปรับปรุงโครงการ เปิดเผยผลการประเมินอย่างโปร่งใส ควรมีการเปิดเผยผลการประเมินต่อสาธารณะอย่างโปร่งใส เพื่อให้ชุมชนสามารถติดตามและตรวจสอบผลการดำเนินการได้ง่าย

5.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

5.3.2.1 ควรขยายการศึกษารวมถึงการมีส่วนร่วมในมิติต่าง ๆ เช่น การมีส่วนร่วมของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนที่อาจมีลักษณะทางสังคม หรือวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน โดยพิจารณาผลกระทบของการมีส่วนร่วมต่อกลุ่มที่มีความหลากหลายทางเศรษฐกิจหรืออายุ เช่น การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุหรือเยาวชนในกระบวนการพัฒนา

5.3.2.2 ควรมีการศึกษาทางเปรียบเทียบระหว่างชุมชนที่มีการพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และชุมชนที่ไม่ได้ใช้แนวทางดังกล่าว เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบในด้านต่าง ๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะช่วยให้เห็นผลการพัฒนาที่ชัดเจน และมีข้อเสนอแนะที่เป็นรูปธรรม

5.3.2.3 ควรมีการติดตามผลการดำเนินงานในระยะยาว เพื่อประเมินผลกระทบของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในด้านความยั่งยืน และความสามารถในการรักษาแนวทางการพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระยะยาว โดยเฉพาะการประเมินการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของชุมชนหลังการดำเนินโครงการ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

งานพัฒนาระบบบริหาร. (2549). *ประสิทธิผลของพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ.* กรุงเทพฯ: กระทรวงยุติธรรม.

จันทนา อินทฉิม. (2561). *การจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

จินตนา ส่องแสงจันทร์. (2549). *การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการพัฒนาเพื่อการรับรองคุณภาพโรงพยาบาลท่าตะเกียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). ฉะเชิงเทรา: มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.

จิราพร หารคำ. (2557). *การเสริมสร้างศักยภาพชุมชนด้วยเศรษฐกิจพอเพียง.* มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

จิราภรณ์ สุภิสิงห์. (2553). การพัฒนาชุดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมการบริโภคของเยาวชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสาร ICT เพื่อพัฒนาการเรียนรู้,* 1(1), 15-16. มกราคม-มิถุนายน.

จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และปรียานุช ธรรมปิยา. (2553). *ตามรอยพ่อ ชีวิตพอเพียง...สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์.

จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2550). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารการพัฒนา (ปาฐกถาพิเศษ).* กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ฉัตรภา อภิชัย. (2562). *การพัฒนาคุณธรรมในชุมชนผ่านระบบออมทรัพย์และกลุ่มเกษตรกรที่ยั่งยืน.* เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ชนิตา ศิริชาติ. (2566). รูปแบบการบริหารสถานศึกษาพอเพียงอย่างยั่งยืนของโรงเรียนวัดเสนีวงศ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์การศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา,* 5(1), 32-47.

ชูวงศ์ ฉายะบุตร. (2539). *การปกครองท้องถิ่นไทย.* กรุงเทพฯ: พิฆเนศพริ้นท์ติ้ง เซ็นเตอร์ จำกัด.

ฐิตาภรณ์ ปะนะสุนา. (2565). รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน โรงเรียนบ้านหนองปลิง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1. *วารสารการบริหารการศึกษา มมร.วิทยาเขตร้อยเอ็ด,* 2(2), 1-13.

ณัฏฐพงศ์ ทองภักดี. (2551). *วิชาการกับการขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาบุคคลและสังคมไทย.* กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียงสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ณัฐนันท์ หอมชื่น. (2566). การพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาตามแนวพุทธของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย (JEMRI),* 5(3), 731-746.

ดวงใจ วงศ์เกย และวัลลี พุทโสม. (2565). *ปัจจัยเชิงสาเหตุของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคุณภาพชีวิตกับความพึงพอใจในชีวิตและความอยู่ดีมีสุขระยะยาวของประชาชนในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19* (วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). สระบุรี: มหาวิทยาลัยนานาชาติเอเชีย-แปซิฟิก.

ตะติยา กาฬสุวรรณ์. (2546). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ถวิลวดี บุรีกุล. (2548). *การมีส่วนร่วมแนวคิดทฤษฎีและกระบวนการ.* กรุงเทพฯ: พาณิชพระนคร จำกัด.

ถวิลวดี บุรีกุล. (2550). *การมีส่วนร่วม แนวคิด ทฤษฎี และกระบวนการ*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

ธีรสิทธิ์ สีขัดเค้า. (2564). *การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษาบ้านหน่วยประคอง หมู่ที่ 10 ตำบลดงดินแดง อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรังสิต.

ธีระศักดิ์ โฆษคุณวุฒิ. (2547). *ปัจจัยที่มีผลตอผลสัมฤทธิ์ในการจัดเก็บภาษีขององคการบริหารสวนตำบลบ้านแปะ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่* (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นงนุช ศรีสุข. (2565). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนต้นแบบบ้านคลองอาราง จังหวัดสระแก้ว. *วารสารวิจัยรำไพพรรณี,* 1(16), 97-105.

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. (2546). *การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณีตัวอย่าง*. กรุงเทพฯ: 598 Print.

นฤมล จารุจินดา. (2564). *การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการพัฒนาชุมชน: บทบาทของการมีส่วนร่วมของชุมชน.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นาลัน แป้นปลื้ม. (2563). หน่วยที่ 4 การเริ่มกิจการฟาร์ม. *ในเอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการฟาร์ม หน่วยที่ 1-7* (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

น้ำทิพย์ วิภาวิน. (2558). เครือข่ายสังคมในสังคมเครือข่าย. *ว.วิจัยสมาคมห้องสมุดฯ.,* 8(2), 119-127.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2545). *สารานุกรมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540).* กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา.

บุรินทร์ สมใจเพ็ง. (2565). *การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการองค์การ: กรณีศึกษาสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ* (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ประชุม สุวัตถี. (2551). *การตลาดในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว.* กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวไทย.

ประยูร ศรีประสาธน์. (2542). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของคณะกรรมการการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา.* นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ประสิทธิ์ สินธุอุทัย. (2550). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลมะกรูด อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี* (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ปรัชญา เวสารัชช์ และเทพศักดิ์ บุญยรัตน์พันธ์. (2544). *รวมบทความการปฏิรูปสังคมไทย.* กรุงเทพฯ: สถาบันที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในราชการ.

ปราณี เข็มวงษ์. (2553). *การสร้างแบบวัดคุณลักษณะความพอเพียงตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จังหวัดนครสวรรค์* (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต). นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ปรีชา ยิ่งงามแก้ว. (2550). *การประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในงานพัฒนาชุมชน*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ปรียานุช พิบูลสราวุธ. (2551). *ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการประยุกต์ใช้โครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง.* กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์.

ปาริชาติ วลัยเสถียร. (2552). *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา.* กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).

ผ่องศรี พัฒนมณี. (2561). *แนวทางพัฒนาการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนบ้านไม้ฝาด อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง.* สงขลา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย.

พระใบฎีกาสัญญา อภิวรฺโณ (สดประเสริฐ). (2561). *กระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายการพัฒนาความเป็นเมืองของชุมชนในตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม (การพัฒนาสังคม)* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระหมี ถิรจิตฺโต (สีทน). (2562). *การพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบบ้านหนองเอาะ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี* (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). สมุทรสงคราม: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พวงทอง โยธาใหญ่. (2545). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดเชียงใหม่* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พัชรี สิโรรส. (2546). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พัทธมล ผลิพัฒน์. (2547). *บทบาทของการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พุทธินันต์ ภาคเจริญ. (2565). *แนวทางการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านไปสู่ความยั่งยืนในบริบทของสังคมเมือง กรณีศึกษาหมู่บ้านดงยาง หมู่ที่ 12 ตำบลสวนกล้วย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ฟะห์มาน เตมะ. (2565). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาพัฒนาชุมชนในตำบลบุดี อำเภอเมือง จังหวัดยะลา* (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). ยะลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

ภัทรา ทองทิพย์. (2561). *การพัฒนาชุมชนโดยใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนและการมีส่วนร่วมของประชาชน.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ภาวัช พุฒพันธ์. (2562). *การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในตำบลดู่ลาด อำเภอทรายมูล จังหวัดยโสธร* (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ภูสิทธ์ ขันติกุล. (2553). *รูปแบบการมีสวนร่วมทางการเมืองของประชาชน เขตดุสิตกรุงเทพมหานคร.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

มงคล จันทร์ส่อง. (2544). *ระดับความรู้และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ของสมาชิก อบต. อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์* (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

มณฑล จันทร์แจ่มใส. (2551). *ปัจจัยการสื่อสารการตลาดที่มีต่อการเลือกสถานที่ท่องเที่ยวกรณีศึกษา: เกาะมุก จังหวัดตรัง* (วิทยานิพนธ์ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.

มณีรัตน์ กรณ์ทอง. (2554). การพัฒนาตัวบ่งชี้พฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1–3. *วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์,* 26(3), 57-67, กันยายน-ธันวาคม.

ยุพิน ระพิพันธุ์. (2544). *ความรู้ทัศนคติและการจัดการที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการจำแนกประเภทมูลฝอยที่ใช้ในชีวิตประจำวันก่อนทิ้ง ในเขตเทศบาลเมืองพนัส อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

รุ่งนภา นักกล้า. (2556). *ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อคุณลักษณะด้านความพอเพียงแห่งตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 จังหวัดพะเยา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

เลิศพร อุดมพงษ์. (2565). นวัตกรรมชุมชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง และลดความเหลื่อมล้ำเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนหลังวิกฤตการณ์ Covid-19: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลหัวเวียง อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสาร PAAT สมาคมการบริหารรัฐกิจแห่งประเทศไทย*, 3(ฉบับพิเศษ), 60-77.

วรรณพร ธรรมานันท์. (2565). *การกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมในชุมชน: ผลต่อคุณธรรมและความโปร่งใส.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.

วันชัย วัฒนศัพท์. (2546). *เอกสาร "การมีส่วนร่วมกับการพัฒนาองค์กร" บรรยายในการสัมมนานายจ้างและลูกจ้างภาครัฐวิสาหกิจ เรื่อง "ระบบทวีภาคีกับการแก้ปัญหาแรงงานในรัฐวิสาหกิจ วันที่ 6-8 มีนาคม 2546.* ชลบุรี: กองรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน.

วิชัย รัตนพงษ์. (2563). *คุณธรรมกับการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจชุมชน*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

วิศิษฐ์ ฤทธิบุญไชย. (2561). การปรับใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษาในจังหวัดนครปฐม. *วารสารสังคมศาสตร์วิจัย,* 9(2), 287-320.

วีรชาติ เมืองใจ. (2552). *ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของประชาชน ในเขตเทศบาลตำบลเวียงฝาง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่* (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

ศูนย์การศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. (2551). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารการพัฒนา.* กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สมบูรณ์ อัศวภูมิ. (2562). *การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สรศักดิ์ ชิตเชื้อ. (2566). แนวทางการขับเคลื่อนสถานศึกษาพอเพียงเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาของโรงเรียนในสหวิทยาเขตสุราษฎร์ธานี 2. *วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒน์,* 5(2), 13-24.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย.* กรุงเทพฯ: เพชรรุ่งการพิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2551). *คำพ่อสอน: ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง.* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *แนวทางการบริหารหลักสูตรตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สิริรักษ์ คชายุทธ. (2563). *การใช้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับผลลัพธ์การพัฒนาท้องถิ่นตำบลแก้งแก อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม* (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

สุกัญญา คำอ่อน. (2563). *การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: บทบาทของคุณธรรมและความร่วมมือในชุมชน.* มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สุดาวรรณ์ มีบัว. (2547). *การมีส่วนร่วมของสมาชิกประชาคมตำบลในการวางแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช* (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สุทัน ทาวงศ์มา. (2544). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนแก้ไขปัญหาสาธารณสุขของหมู่บ้านแม่ต๋ำ ตำบลเสริมซ้าย อำเภอเสริมงาน จังหวัดลำปาง* (วิทยานิพนธ์ปริญญาสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุมาลี สิงห์เกิด. (2553). *ปัจจัยบางประการที่สัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตแบบพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2* (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สุเมธ ตันติเวชกุล. (2551). *ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพระเจ้าอยู่หัว.* กรุงเทพฯ: แสงดาว.

สุวัฒน์ ทองธนากุล. (2560). *พัฒนา "จุดแข็ง" ดีกว่าแก้ "จุดอ่อน".* สืบค้นจาก https://mgronline.com/goodhealth/detail/9600000042986.

สุวัฒน์ อัศวไชยชาญ. (2555). *ตามรอยพ่อ ก-ฮ: รวม 309 คำที่คนไทยควรรู้ พระราชประวัติพระราชกรณียกิจ พระราชดำริ พระราชดำรัส.* กรุงเทพฯ: สารคดี.

เสน่ห์ จุ้ยโต. (2548). *การบริหารนวัตกรรมแนวใหม่.* นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

แสงสุรีย์ ทัศนพูนชัย. (2550). เส้นทางสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม. *ส่งเสริมเทคโนโลยี,* 34(192), 133-137.

อนุชา เอี่ยมแท้. (2547). *ปัจจัยกำหนดการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: กรณีศึกษา อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิปศาสตรมหาบัณฑิต). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.

อภิชัย พันธเสน. (2550). *สังเคราะห์องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง.* กรุงเทพฯ: กองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อรทัย ก๊กผล. (2548). *การมีสวนร่วมของประชาชนกับการพัฒนานโยบายสาธารณะระดับทองถิ่น. เอกสารประกอบการบรรยาย คณะทำงานโครงการธรรมาภิบาลด้านการบริหารจัดการสิ่งแวดลอมขององค์กรปกครองสวนทองถิ่น.* เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อรทัย ก๊กผล. (2551). *สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ในคู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).* กรุงเทพฯ: ประชุมช่าง.

อัมพิกา ทองช่างเหล็ก. (2550). *การจัดการกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชนเพื่อความยั่งยืน*. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

อาภรณ์ วัชระ. (2546). *หลักการสอน.* กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

อาภาศิริ สายศรี. (2562). *การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านท้ายยอ หมู่ 8 ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา.* สงขลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

อุดมพร อมรธรรม. (2549). *ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพระเจ้าอยู่หัว.* กรุงเทพฯ: แสงดาว.

เอกวิทย์ มณีธร. (2560). พฤติกรรมการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่วิถีชีวิตของประชาชนในเขตพื้นที่ภาคตะวันออก. *วารสารการเมือง การบริหารและกฎหมาย,* 9(4).

Bertrand, R. (1958). *Education and the Social Order.* London: Allen and Unwin.

Bourdieu, P. (1986). *The Forms of Capital.* New York: The Eltan Burgos School of Economics.

Brown, M. and Lee, H. (2020). Seeing students at scale: How faculty in large lecture courses act upon learning analytics dashboard data. *Teaching in Higher Education,* 25(4), 384-400.

Carter, J. and Evans, M. (2017). *Community participation and sustainable development: ซ Global case studies.* London: Routledge.

Cohen, J.M. and Uphoff, N.T. (1980). *Participations place in rural development: Seeking clarity through specificity.* New York: World Developments.

Kohlberg, L. (1984) *The Psychology of Moral Development: The Nature and Validity of Moral Stages. Essays on Moral Development (Volume II).* San Francisco, CA: Harper and Row Publishers.

Kumar, P. and Mehta, S. (2019). Enhancing community resilience through sustainable agricultural practices. *Sustainability,* 11(15), 4025.

Lickona, T. (1991). *Educating for character: How our school can teach respect and responsibility.* New York: Bantam Book.

Mongsawad, P. (2010). The philosophy of the sufficiency economy: A contribution to the theory of development. *Asia-Pacific Development Journal,* 17(1), 123-143.

Piboolsravut, P. (2004). Sufficiency economy. *ASEAN Economic Bulletin,* 21(1), 127-134.

Putnam, R.D. (2000). *Bowling alone.* New York: Simon and Schuster.

Sen, A. (1999). *Development as freedom.* New York: Oxford University Press.

Smith, L. and Nelson, R. (2018). Participatory decision-making in rural development: Impacts of local engagement. *Journal of Rural Studies,* 60, 45–53.

United Nations Development Programme (UNDP) Thailand. (2007). *Thailand Human Development Report 2007: Sufficiency Economy and Human Development.* Bangkok: UNDP.

Wibulswasdi, C., Piboolsravut, P. and Pootrakool, K. (2011). *Sufficiency Economy Philosophy and Development.* Bangkok: Sufficiency Economy Research Project, Bureau of the Crown Property.

Williams, T. and Zhang, Y. (2021). Transparent benefit-sharing mechanisms in Asian community development projects. *Asian Development Review,* 38(2), 77–96.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์นี้ จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม
2. แบบสัมภาษณ์นี้ แบ่งเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนที่ 2 คำถามประกอบการวิจัย
3. การให้สัมภาษณ์เป็นไปโดยสมัครใจ ผู้ให้สัมภาษณ์มีสิทธิ์ปฏิเสธการตอบคำถามที่ไม่สมัครใจได้
4. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ โดยทำการลงรหัสผู้ให้ข้อมูลแทนการระบุชื่อบุคคล

นายอุทัย ปาสารักษ์
นักศึกษาปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป
ผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อ.....นามสกุล.....
อายุ.....ปี ตำแหน่ง.....
ระดับการศึกษา.....
สัมภาษณ์ เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....
สถานที่ ที่ให้สัมภาษณ์.....

ตอนที่ 2 การศึกษาสภาพการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

1. ปัจจุบันมีการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิด ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ อย่างไรบ้าง
.....
.....
.....
.....

2. ปัจจุบันมีการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิด ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ อย่างไรบ้าง
.....
.....
.....
.....

3. ปัจจุบันมีการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิด ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ อย่างไรบ้าง
.....
.....
.....
.....

4. ปัจจุบันมีการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิด ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล อย่างไรบ้าง
.....
.....
.....
.....

ตอนที่ 3 การศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

1. แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

2. แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

3. แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

4. แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

ประเด็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติม (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

การเผยแพร่ผลงานวิจัย

อุทัย ปาสารักษ์, สัญญา เคณาภูมิ และเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร. (2568). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิด ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. *วารสารวิชาการรัตนบุศย์*, 7(2), 305-319.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ นายอุทัย ปาสารักษ์
สถานที่ทำงาน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคาม
ตำแหน่ง นักวิชาการวัฒนธรรมปฏิบัติการ

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2562 วิทยาศาสตรบัณฑิต (วท.บ.) สาขาวิชาคอมพิวเตอร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

พ.ศ. 2568 รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (รป.ม.) สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม